

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

katedra obchodního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Pojem a druhy směnek

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Marie Zahradníčková, CSc.

Diplomant:

Martin Janota

Pionýrů 1513, Příbor 74258

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Příboře dne 15. 3. 2006

podpis

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí mé diplomové práce, JUDr. Marii Zahradníčkové, CSc., za odborné vedení, ochotu a cenné rady, kterých se mi při vypracování této práce dostalo.

Zvláštní poděkování patří také všem, kteří mi během celého studia poskytovali podporu a pomoc.

Obsah

Seznam použitých zkratk	VI
1. Úvod	1
2. Historie směnky	4
2.1. Předchůdci směnky	4
2.2. Vznik směnky	4
2.3. Rozvoj v pozdním středověku	5
2.4. Vývoj a sjednocení právních úprav	6
2.5. Vývoj směnečného práva v Českých zemích	8
3. Pojem směnky	10
3.1. Obecně o cenných papírech	10
3.2. Pojem směnky	11
3.3. Právní úprava směnky	12
3.4. Směnka jako cenný papír	13
3.5. Charakter směnečných závazků	16
4. Vztah závazků směnečných a smluvních	19
4.1. Obecně o vztahu směnky a její kauzy	19
4.2. Funkce směnky	20
4.2.1. Směnka platební	21
4.2.2. Směnka zajišťovací	23
5. Základní druhy směnek	26
5.1. Směnka cizí	26
5.1.1. Obecně o směnce cizí	26
5.1.2. Náležitosti směnky cizí	27
5.1.3. K podstatným náležitostem	28
5.2. Směnka vlastní	42
6. Další dělení směnek	44
6.1. Blankosměnka	44
6.1.1. Pojem	44
6.1.2. Vyplňovací právo směnečné	46
6.2. Směnky s redukováným počtem účastníků	49
6.2.1. Směnka cizí na vlastní řad	50

6.2.2.	Zastřená směnka vlastní	51
6.2.3.	Další možnosti redukce počtu účastníků	52
6.3.	Druhy směnek podle splatnosti	55
6.3.1.	Vistasměnka	55
6.3.2.	Lhůtní vistasměnka.....	57
6.3.3.	Datosměnka	57
6.3.4.	Směnka fixní.....	58
6.3.5.	Nepřípustné způsoby určení splatnosti směnky	59
6.4.	Druhy směnek podle převoditelnosti.....	61
6.4.1.	Směnka na řad	61
6.4.2.	Rektasměnka.....	63
6.4.3.	Blankoidosament – směnka „na doručitele“	64
6.5.	Některé další druhy směnek	66
6.5.1.	Směnka domicilovaná	66
6.5.2.	Směnka komisionářská	67
6.5.3.	Směnka avalovaná	67
6.5.4.	Směnka řádná a mimořádná	72
6.5.5.	Směnka sklepní.....	72
	Závěr	74
	Použitá literatura.....	76

Seznam použitých zkratek

ObčZ	zákon č. 140/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObchZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObP	Obchodní právo: časopis pro obchodněprávní praxi
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
PPP	Právo a podnikání v praxi
PR	Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví
SR	Soudní rozhledy: měsíčník české, zahraniční a evropské judikatury
ZoCP	zákon č. 591/199 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů
ZSŠ	zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů; není-li v textu uvedeno jinak, myslí se první článek tohoto zákona

občas

1. Úvod

Společenské události z počátku 90. let minulého století s sebou přinesly celou řadu významných změn v mnoha oblastech života. Poměrně značně se transformace dotkla právního řádu, zvláště oblasti práva soukromého. Ideologické představy minulého režimu totiž počítaly s tím, že právo a zejména právo soukromé bude postupně odumírat až k jeho úplnému vymizení. Právní úprava byla zjednodušována, aby se stala přístupnější širší veřejnosti, byly opouštěny zažitá právní pojmy, i soukromé právo se postupně stalo nástrojem k prosazení státních zájmů. Tyto snahy však měly neblahý vliv na vlastní funkčnost právních předpisů, které se ukázaly pro období po roce 1989 nepoužitelné a bylo tedy třeba přikročit ke změně.

Rozsáhlá novela občanského zákoníku provedená zákonem č. 509/1991 Sb. tak musela zasáhnout hluboko do samotné koncepce soukromého práva. Svě plné renesance (započaté již novelou č. 131/1982 Sb.) se dočkala řada tradičních právních institutů a zejména jeden ze základních pojmů soukromého práva – závazek – který byl téměř 35 let nahrazen právně nevyhraněným a nejasným pojmem služeb. Prvotní přeměna právního řádu v oblasti soukromého práva byla dovršena vydáním obchodního zákoníku č. 513/1992 Sb., který nahradil dosavadní stěžejní předpisy obchodního (hospodářského) práva – hospodářský zákoník a zákoník mezinárodního obchodu. Vůbec poprvé byla samostatným zákonem č. 591/1992 Sb. upravena obecná problematika cenných papírů, mezi něž lze bezesporu zařadit také směnku. X

Přechod od tržní ekonomiky k plánovanému hospodářství po roce 1948 se ne náhodou dotkl také institutu směnky a jejího používání v praxi.

Přestože v době první republiky a dokonce i později za nacistického protektorátu byla běžnou součástí hospodářského života a hrála v něm významnou roli, v době centrálního plánování se téměř úplně vytratila z obchodního styku a byla používána pouze omezeně v mezinárodním obchodu ve vztazích s obchodními partnery ze zemí s tržní ekonomikou. To, že poválečný vývoj nebyl rozvoji směnky nijak nakloněn a ta tak během poměrně krátké doby z běžného života zmizela, vystihl například Wenig-Malovský ve své stati z roku 1965, když si posteskl: „*Psátí dnes o právu směnečném je práce málo vděčná. V širokých kruzích obecnstva, jimž je směnka namnoze známa jen z Čechovy zfilmované povídky Jestřáb contra Hrdlička nebo také ze Shakespearovy hry Kupec benátský, bylo slovo směnka vždy spojováno*

s představou obávaného nástroje lichvy. S vítězstvím socialismu u nás pozbyli o ni zájem i oficiální představitelé vědy občanského práva, vytýkající směnečnému právu zastaralost¹.

Ruku v ruce s tím jak používání směnky ve vnitřních hospodářských vztazích ustávalo, mizelo také povědomí o tomto instrumentu, dovednosti při zacházení s ní. Směnečné právo, jakožto tradiční součást výuky na vysokých školách právnického a ekonomického směru, přestalo být přednášeno.

Stejně rychle, jako směnka v 50. letech 20. století odešla, se po roce 1989 začala do vnitrostátní obchodní praxe vracet. Návrat k ekonomice trhu, vznik řady nových firem a prudký rozvoj obchodních vztahů a s tím spojený rozvoj úvěrování vedly k hledání způsobů, kterými by bylo lze jejich splácení zajistit. Také k tomu měla směnka posloužit. První období po jejím znovuoobjevení však přineslo v důsledku nedostatku informací a vědomostí o ní nemalé obtíže.

Záhy se objevily první pokusy o „rychlé zbohatnutí“ pomocí podvodů a jiných nekalých praktik, k nimž byly právě směnky se svou abstraktností poměrně vhodným nástrojem. Mediálně známými se staly zejména případy falšování směnek velkých bankovních domů znějících na částky řádově v desítkách miliónů korun. Tyto kauzy jen prohloubily u laické veřejnosti nedůvěru, kterou k tomuto instrumentu dodnes chová.

Doba již však pokročila a literatura zabývající se směnečným právem dnes čítá dostatečné množství titulů. Přestože získání informací o ní nyní nečiní velké obtíže, stále se lze při nakládání se směnkami setkat s určitými problémy, které pramení mimo jiné z jejich neznalosti.

Ani při výuce na právnické fakultě není, patrně z důvodu časových, problematice směnek věnována příliš velká pozornost. Pro řadu studentů je směnka čímsi exotickým, něčím, co si dost dobře nedokáží představit a s čím se poprvé setkají až při přípravě na státní závěrečnou zkoušku, přičemž, jak jsem měl možnost z několika rozhovorů zjistit, není toto setkání příliš příjemné.

S problematikou směnek jsem měl příležitost poněkud blíže se seznámit v kurzu PRA 507 Právo cenných papírů, vyučovaném na Vysoké škole ekonomické v Praze. Také zde však byl prostor omezený a celá řada otázek mi zůstala nezodpovězena. I to bylo jedním z důvodů, proč jsem se rozhodl problematiku směnek zkoumat v rámci této diplomové práce.

---

¹ Wenig-Malovský, A. – Směnečné právní záměna v osobě věřitele a směnečné námitky, str. 7.

Vzhledem k tomu, že s praktickým využitím směnky jsem se, kromě vyplnění několika směnečných formulářů pro účely výuky, doposud neseťkal, je tato práce převážně dílem teoretickým. Mou snahou bylo, jak už z názvu práce vyplývá, vysvětlit právní povahu směnky jako cenného papíru a jejího místa v systému těchto papírů. Další část věnuji pojednání o druzích směnek, ať již těch, které výslovně zmiňuje sám zákon směnečný a šekový, nebo těch, kterým pojmenování přinesla až směnečná praxe. Své poznatky získané převážně studiem odborné literatury jsem chtěl v co největší míře opřít o aktuální směnečnou judikaturu, na niž průběžně odkazuji.

2. Historie směnky

2.1. Předchůdci směnky

Počátky směnečného práva sahají hluboko do historie. Prvotní základy lze patrně nalézt již ve starověku, třebaže se o směnce jako takové dá hovořit až mnohem později. Je totiž zřejmé, že okolnosti, které měly zásadní vliv na rozvoj směnek v období středověku, existovaly také v dobách dřívějších. Problémy měnové roztržitosti a nebezpečí spojeného s přenosem peněz z místa na místo, které byly hlavním důvodem pozdějšího vzniku směnky, pociťovaly zejména obchodní národy v oblasti Středozemního moře a Malé Asie (Féničané, Kartaginci, staří Řekové a Římané) již dávno předtím, než světlo světa spatřila první skutečná směnka. K přemístění a výměně peněz byla v této době používána směnná smlouva založená na písemných příkazech. Podobným účelům, nikoliv však výhradně, sloužily Římanům synographae a chirographae – jakési literární kontrakty.²

Výměna peněz, jejich přenos mezi dvěma místy a úvěrování pomocí těchto právních nástrojů se tedy dělo již ve starověku, přesto však nelze ještě hovořit o směnkách v pravém slova smyslu.

Některé rysy směnek lze nalézt také v listinách podle starého germánského a francouzského práva. Listiny obsahovaly doložky opravňující jinou osobu, než která byla uvedena v listině původně, k převzetí sumy v ní uvedené. Ani zde však není možno hovořit o směnkách jako takových. Tyto listiny totiž zejména nezakládaly regresní nároky pro případ, že by poukázaný platební příkaz nesplnil.

2.2. Vznik směnky

Skutečná směnka se objevuje koncem 12. století v severoitalských a toskánských městech, která jsou v této době centrem světového obchodu. Obchodní rozmach, jenž byl nastartován zejména křižáckými výpravami, vyvolal potřebu nástroje, který by byl schopen ztělesnit pohledávky obchodníků.

Dříve musel obchodník mít u sebe vždy velkou finanční hotovost, kterou platil za své nákupy. Riziko, které z toho pro něj zejména při cestách z jednoho města do druhého vyplývalo, bylo v dobách ranného středověku velice významné. K tomu je třeba připočít, vedle obtíží spojených se špatnou přístupností mnoha míst, též překážky měnové.

---

² Spišiak, J. – Zmenkové právo podľa ženevských konvencií, str. 7.

Aby se těmto problémům vyhnul, odevzdal obchodník peníze v jednom místě určité osobě – středověkému bankéři specializujícímu se na výměnu peněz (tzv. kampsor), který mu za ně dal písemnou listinu³ – lettera di cambio, tedy „směnný list, směnečný dopis“, neboli směnku. Nejstarší takováto směnka pochází z roku 1193.⁴ Listinou se finančník zavázal (sliboval), že v určitém jiném místě bude jím samým nebo prostřednictvím některého z jeho obchodních partnerů částka v listině uvedená vyplacena, a to v tamní měně, proti vrácení směnky a pouze osobě v listině uvedené.

Nebylo tedy třeba se nadále obávat loupežných přepadení na cestách, neboť listina, která stanovila kdo, kolik, ale především komu zaplatí, byla pro lupiče bezcenná.

Oprávnění kampsora vykonávat takovéto obchody se zakládalo na licenci udělené panovníkem, městskou správou nebo jinou státní mocí.

Posléze začala být ke směnce připojována další doprovodná listina, která měla podobu dopisu (lettera di pagamento – „list k úhradě“). V podstatě se jednalo o poukázku, v níž byl k vyplacení směnky za kampsora vyzýván některý z jeho obchodních partnerů. Vedle slibu kampsora se tedy ke směnce připojuje výzva jiné osobě, a jak tento původně pouze průvodní dopis k vlastní směnce postupně nabýval na významu a odděloval se jako samostatný závazek, vyvíjí se ze směnky vlastní směnka cizí neboli trata (litterae tractae = z *lat.* směnky (listiny) vydané či tažené, jak byly směnky cizí také donedávna označovány).

Své vzájemné pohledávky pak kampoři vyrovnávali na pravidelně konaných směnečných trzích formou zápočtů způsobem podobným dnešnímu bankovnímu clearing.

2.3. Rozvoj v pozdním středověku

Později se vyvinul institut akceptu a s rozšířením směnky dále do Evropy začala být tato používána k platbám i mimo tržní místa. Zpravidla byl průběh takový, že věřitel ze směnky ji odevzdal jako platbu jinému a zároveň směnku podepsal jako aval nebo dal oprávnění, aby směnečná suma byla vyplacena této osobě. K tomu časem přistoupila i odpovědnost indosanta.

Tak se postupně vytvořil hlavní způsob převodu práv ze směnky – indosament (rubopis), jehož použití se ustálilo v průběhu 17. století a který v současné době hranice

---

³ Zpočátku byla tato listina vyhotovována notářsky, později se, hlavně z úsporných důvodů, od notářské formy ustoupilo.

⁴ Spišiak, J. – Zmenkové právo podľa ženevských konvencií, str. 8.

směnečného práva přesahuje, jelikož jsou jeho pomocí převáděny všechny tzv. ordrepapíry (cenné papíry na řad).

Ještě jedna podstatná „zásluha“ se směnce připisuje. Stála totiž u zrodu papírových peněz – bankovek. Bankéři vydávali směnky vlastní proti penězům u nich složených. Bylo lze se spolehnout na to, že při předložení bude směnečná suma bankou vyplacena, a tak tyto směnky dále obíhaly namísto reálných plnohodnotných mincí, které „zastupovaly“. Například ještě bankovky rakousko-uherské měny měly podobu směnky velmi výraznou včetně slibu proplatit je při předložení v penězích z drahého kovu.⁵

2.4. Vývoj a sjednocení právních úprav

Směnečné právo se vyvíjelo původně jako právo zvykové. Ve 14. století se na jihu Evropy začaly objevovat první místní normy v podobě městských statutů a tržních řádů. Regulace směnky tak byla více či méně v různých místech rozdílná. Tyto diferenciacce se začaly prohlubovat ke konci 18. století se vznikem národních států, které přijímaly samostatné směnečné řády. Jejich rozdílnost, byť se třeba týkala jen jednotlivostí, byla však od počátku považována za překážku mezinárodního obchodu.⁶

Už v 19. století se tak objevily hlasy volající po sjednocení právních úprav.⁷ To se však zpočátku (výjimečně i převzetím právní úpravy) podařilo jen mezi státy, které si byly navzájem politicky blízko. Postupně se vyvinuly tři základní systémy směnečného práva – francouzský, anglosaský a rakousko-německý.

Snaha o unifikaci však pokračovala dále. Po několika kongresech, které se konaly ke konci 19. století, přinesla první hmatatelné výsledky konference, která se ve dvou etapách konala v letech 1910 – 1912 v Haagu. Na ní se ukázalo, že rozpory mezi národními úpravami jsou poměrně značné. Podařilo se však dosáhnout, přes četné výhrady jednotlivých účastníků, dohody alespoň v oblasti kontinentálního práva.

---

⁵ Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 3.

⁶ Jakmile totiž směnka opustila své rodiště a ocitla se v zahraničí, přistoupilo k obecnému hospodářskému riziku, které je vlastní každé obchodní transakci, také nebezpečí vyplývající z rozdílů mezi právními úpravami (např. co se týče podstatných náležitostí, závaznosti podpisů na směnce atd.).

⁷ Např. Skřivan (vydáno 1897) v této souvislosti poznamenal: „*Poněvadž směnka mnohdy do rozličných vzdálených, i cizozemských míst se posílá, než se vyplatí, ..., bylo by žádoucí a světovému obchodu na nejvýše prospěšno, by jeden a týž zákon směnečný ve všech zemích platil, čehož se ovšem dosud nedosáhlo.*“ Viz Skřivan, S. – Směnkařství ze stanoviska praktického, str. 3.

Další postup prozatím zhatila první světová válka. Po jejím skončení se hlavní úlohy chopila Společnost národů, na jejíž popud unifikace pokračovala a v roce 1930 vyústila ke svolání 3. mezinárodní konference o sjednocení směnečného práva, která probíhala v květnu a počátkem června 1930 ve švýcarské Ženevě. Jednání se účastnili zástupci 31 států, včetně delegátů československé republiky.

Konference vypracovala celkem tři úmluvy:

- *Úmluvu o jednotném zákonu směnečném*, která v příloze I. obsahuje text Jednotného zákona v anglickém a francouzském znění,
- *Úmluvu upravující některé střety zákonů v příčině směnek cizích i vlastních* obsahující kolizní normy a
- *Úmluvu o poplatcích při směnkách cizích i vlastních.*

Závěry konference byly rozděleny do 3 samostatných úmluv v naději, že státy anglosaské oblasti, které dopředu avizovaly, že jednotný zákon nepodpoří, přijmou alespoň zbývající 2 úmluvy. Tato představa se však nenaplnila, jelikož k ratifikaci se odhodlala pouze Velká Británie, a to jen ohledně třetí úmluvy o směnečných poplatcích. Úmluva o jednotném zákonu směnečném vstoupila v platnost 1. ledna 1934.

Československá republika podepsala všechny tři úmluvy, žádnou z nich však neratifikovala a tento stav přetrval až dodnes. Přesto platný směnečný zákon striktně ze ženevských dohod vychází a naše směnečné právo tak bezpochyby lze zařadit do směnečné oblasti ženevské.

Také řada jiných států, ačkoliv ženevské úmluvy nepodepsaly, fakticky text Jednotného směnečného zákona převzaly do svých právních řádů. Ve světě tak nyní existují pouze dvě oblasti směnečného práva – oblast ženevská a oblast anglosaská.

Snaha o další unifikaci nadále pokračuje, v poslední době pod záštitou Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL). Ta v roce 1988 předložila Valnému shromáždění OSN Úmluvu o mezinárodních směnkách. Úmluva představuje kompromis mezi oběma hlavními směnečnými systémy a má platit pouze fakultativně, jestliže se jí směnka dovolá v textu a v nadpisu. Přestože tato unifikace byla přijata, v platnost prozatím nevstoupila.⁸ Tento další pokus o unifikaci směnečného práva tedy zatím do úspěšného konce nedošel.

---

⁸ Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 7.

2.5. Vývoj směnečného práva v Českých zemích

Stejně jako jinde v Evropě, i v českých zemích si rozvoj výrobních a obchodních vztahů vynutil právní úpravu směnek. Směnečné právo bylo i u nás původně právem místním obyčejovým. V zákonné formě se v rámci habsburské říše poprvé objevilo ve Vratislavi v roce 1651. V roce 1717 byl státem vydán první směnečný řád, nejdříve pro Dolní Rakousy a roku 1738 pro Slezsko.

Roku 1763 byl pro české i rakouské země vydán společný směnečný řád. Současně došlo ke zřízení směnečných a obchodních soudů v Praze, Brně a Opavě.

Pozdější rozvoj směnečného práva v Předlitavsku byl do značné míry ovlivněn Spolkovým zákonodárstvím německým. Pod tímto vlivem byl roku 1850 vydán patentem č. 51 ř. z. nový směnečný řád, který byl v roce 1918 recepční normou, zákonem č. 11/1918 Sb. z. a n., dočasně ponechán v platnosti i pro nově vzniklou Československou republiku.

Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi však na základě recepčního zákona zůstalo v platnosti právo uherské a bylo tedy nutné právní úpravu směnky sjednotit.

První návrh v tomto duchu vypracoval na základě haagské osnovy světového směnečného práva Alois Rašín. Tento návrh se však výrazně odlišoval od platné právní úpravy a proto byl odmítnut. Práce však pokračovaly a v roce 1928 byl přijat nový směnečný zákon (č. 1/1928 Sb. z. a n.). Směnečné právo tak bylo jedním z odvětví, které se za první republiky podařilo unifikovat.

I to, že Ženevská konference se konala pouhé 2 roky po schválení československého směnečného zákona, bylo zřejmě důvodem, proč Československá republika Ženevské úmluvy neratifikovala. Avšak je potřeba říci, že zákon do značné míry z institutů pozdějšího ženevského práva vycházel.

K inkorporaci ženevských úmluv přesto později došlo. Stalo se tak během Protektorátu vládním nařízením č. 111/1941 Sb., který sjednotil naši úpravu s úpravou německou a zavedl Jednotný směnečný řád. Na základě ústavního dekretu prezidenta republiky č. 11 z roku 1944 o obnovení právního pořádku po válce došlo k obnovení předmnichovského právního řádu, oblasti směnečného práva se však tato změna vzhledem k čl. 2 zmíněného dekretu nedotkla.

Bylo ovšem znovu potřeba vyřešit problém dvojí právní úpravy, jelikož na Slovensku platil směnečný zákon přijatý za Slovenského štátu, a také vztah mezi nařízením č. 111/1941 Sb. a směnečným zákonem z roku 1928 zůstával nejasný.⁹

---

⁹ Vedle sebe totiž existovaly dva předpisy různé právní síly, zákon a vládní nařízení.

Řešení situace přinesl nový zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, který dnes patří k našim nejstarším a také nejkvalitnějším normám. Za celou dobu své existence byl dotčen pouze jedinou nevýznamnou novelou provedenou zákonem č. 29/2000 Sb.

Z hlediska obsahového ZSŠ odpovídá svému předchůdci, vládnímu nařízení z roku 1941. Přestože dřívější směnečný zákon č. 1/1928 Sb. z. a n. řeší některé otázky odlišně od pozdějších úprav, je jim také velmi podobný. V praxi tato skutečnost znamená, že při studiu platného směnečného práva a rozhodování sporů z oblasti směnek se lze téměř bez jakýchkoliv pochybností opřít o značné množství teoretických prací a především judikátů vydaných před rokem 1951.

3. Pojem směnky

3.1. Obecně o cenných papírech

Zákon č. 591/1992 Sb. o cenných papírech, v platném znění, řadí v § 1 směnku mezi cenné papíry.

Legální definici cenného papíru však v tomto zákoně nenajdeme, tato problematika je ponechána právní teorii a praxi.¹⁰ Podobně je tomu i v jiných státech kontinentální Evropy, jistou výjimku představovala například úprava švýcarská.¹¹

V poslední době k zákonnému vymezení cenného papíru přistoupilo také sousední Slovensko, kde v zákoně o cenných papírech je podána tato definice: „*Cenný papír je penězi ocenitelný zápis v zákonem stanovené podobě a formě, se kterým jsou spojena práva podle tohoto zákona a práva podle zvláštních zákonů, zejména oprávnění požadovat určité majetkové plnění nebo vykonávat určitá práva vůči zákonem určeným osobám.*“¹²

Jak je patrné nejen z uvedené definice, cenný papír je penězi ocenitelný zápis, čili není nutně spojen s papírovým substrátem.¹³ Jinými slovy je listinou, neboli projevem vůle učiněným v písemné formě bez ohledu na to, jakým písmem byl učiněn a na jakém substrátu. Podstatou cenného papíru je tedy projev vůle (tzv. skripturní akt).¹⁴

Za cenné papíry (v širším smyslu) nejsou ovšem považovány všechny listiny, ale pouze ty, které teorie označuje jako konstitutivní¹⁵. Těmito jsou takové písemné projevy vůle, které jsou nezbytným předpokladem vzniku subjektivních práv a povinností.

deklaratorní ?

---

¹⁰ Určitou legální definici cenného papíru lze v českém právním řád přesto najít a sice devizovém zákoně č. 219/1995 Sb. v platném znění, v jehož § 1 písm. e) jsou cenné papíry, avšak pouze pro účely tohoto zákona, vymezeny jako listiny nebo je nahrazující zápisy, s nimiž je spojeno právo účasti na majetku nebo právo na peněžní plnění; případně lze použít i § 185i OSŘ, z něhož lze dovodit, že cenný papír je listinou, kterou je třeba předložit k uplatnění práva.

¹¹ Dědič, J., Pauly, J. – Cenné papíry, str. 17.

¹² § 2 odst. 1 zákona 566/2001 Z. z., o cenných papírech a investičních službách, v platném znění.

¹³ V souvislosti se směnkami lze například zmínit, že i zápis napsaný na víčku krabičky od doutníků byl shledán platnou směnkou – viz Österreichische Gerichtshalle, sv. 17. str. 13, citováno podle Švamberg, G. – Naše jednotné právo směnečné, str. 27.

¹⁴ Dědič, J., Pauly, J. – Cenné papíry, str. 17.

¹⁵ Vedle konstitutivních listin teorie rozlišuje listiny deklaratorní, které existenci práva pouze dokazují a nejsou nezbytným předpokladem jeho vzniku či trvání (např. písemná smlouva v těch případech, kdy zákon

2

Z tohoto pohledu je ovšem cenným papírem i např. písemná smlouva, je-li tato forma předepsána v zákoně, jelikož nedostatek písemné formy by v tomto případě činil právní úkon neplatným (§ 40 odst. 1 ObčZ) a subjektivní práva a povinnosti by založena nebyla. I proto jsou konstitutivní listiny dále rozdělovány na dokonalé a nedokonalé. Zatímco v případě nedokonalých cenných papírů je písemný projev vůle nezbytný jen pro vznik práv a povinností a zánik listiny jen ztíží důkaz o jejich existenci, v případě dokonalých cenných papírů je s listinou spojen i osud těchto práv, která bez ní nemohou být uplatněna.

Tímto se dostáváme k cenným papírům dokonalým neboli cenným papírům v užším smyslu, pro něž je charakteristické, že subjektivní právo je v papíru (listině) inkorporováno, sdílí osud této písemnosti a pokud listina zanikne, zanikne i právo s ní spojené.¹⁶

Pojem cenný papír je v právních předpisech používán právě ve smyslu dokonalých cenných papírů. Takovým cenným papírem je i směnka, jelikož nárok na směnečnou sumu je spoután s listinou, na níž je směnka zapsána. To ostatně potvrzuje již v úvodu této kapitoly zmíněný § 1 odst. 1 ZoCP, který směnku přímo zahrnul do demonstrativního výčtu cenných papírů.

3.2. Pojem směnky

Stejně jako cenný papír není ani směnka v našem právu nikde definována. Vymezení tohoto instrumentu však neobsahují ani ženevské úmluvy či jiné mezinárodní dokumenty. Je tak opět ponecháno na teorii, aby se tímto problémem zabývala.

Ve své podstatě je právní vztah směnkou založený vztahem závazkovým – relativním právním vztahem, z něhož jedné individuálně určené osobě (věřiteli) vzniká právo požadovat vyplacení směnečné sumy vůči druhé individuálně určené osobě (dlužníkovi) a této druhé osobě vzniká vůči první povinnost částku na směnce uvedenou poskytnout. Zároveň však také osoba ze směnky povinná má vůči osobě oprávněné určitá práva, například právo na vydání směnky proti jejímu vyplacení (§ 39 odst. 1 ZSŠ).

Vlastních definic směnky vznikla v teorii celá řada, víceméně jsou si však dosti podobné. Například Švamberg směnku vymezuje jako „*cenný papír mající zákonem předepsaný obsah, v němž výstavce se buďto sám přímo zavazuje, že zaplatí druhé osobě*

---

písemnou formu výslovně nevyžaduje), a legitimační, jež práva nezakládají ani nepotvrzují, pouze slouží jako legitimace k jejich výkonu (např. jízdenka).

¹⁶ Zaniklou listinu je však možné umořit – viz kap. 3.4.

určitou peněžitou částku, anebo přikazuje třetí osobě, aby zaplatila druhé osobě určitou peněžitou částku.“¹⁷

Jinou definici nabízí třeba Kovařík, když směnku vymezuje jako „cenný papír vydaný v zákonem stanovené formě, kterým se určité osoby (směneční dlužníci) zavazují majiteli směnky zaplatit v místě a čase vyplývajícím z listiny částku směnkou určenou s tím, že jde o závazky přímé, bezpodmínečné, nesporné a abstraktní.“¹⁸

3.3. Právní úprava směnky

Směnka je v České republice upravena v zákoně směnečném a šekovém č. 191/1950 Sb., ve znění zákona č. 29/2000 Sb. Zákon je rozdělen do 3 článků, úpravu směnky obsahuje článek I., článek III. je pak společný pro směnku i šek. Přestože § 37 odst. 4 ZSŠ vyvolává určité pochybnosti,¹⁹ je tento zákon, ačkoliv se jedná o normu soukromoprávního charakteru, kogentní. Závaznost úpravy vyplývá z celého jejího pojetí, charakteru směnky jako listiny přísně formální. Uplatnění zásady dispozitivnosti by totiž do směnečných vztahů vneslo zásadní nejistotu a vedlo by k praktické nepoužitelnosti instrumentu.

Zákon směnečný a šekový je lex specialis ve vztahu k zákonu o cenných papírech. Vzhledem k tomu, že ZSŠ je poměrně komplexní normou, použije se obecná úprava jen v několika málo případech týkajících se zejména emise směnky a otázek převodů listinných cenných papírů.

Naopak ve vztahu k některým jiným předpisům má ZSŠ postavení předpisu obecného. Je tomu tak zejména při převodech jiných cenných papírů indosamentem, kde zvláštní zákony tyto papíry upravující odkazují na použití úpravy rubopisu v ZSŠ.

Obecným předpisem pro okruh vztahů vyplývajících ze směnky je zákoník občanský. Jakkoliv směnka je historicky především nástrojem obchodníků, nelze tímto argumentovat pro použití zákoníku obchodního. Toto stanovisko potvrdil také Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 3. 8. 1999, v jehož odůvodnění se mj. uvádí: „Směnka je abstraktním

¹⁷ Švamberg, G. – Naše jednotné právo směnečné, str. 23.

¹⁸ Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 47.

¹⁹ § 37 odst. 4 ZSŠ stanoví, že „ustanovení tohoto článku nelze užít, vyplývá-li z doložky na směnce nebo z jinakých údajů na ní, že tu byl úmysl věc upravit odchylně“. Přísně vzato, jazykovým výkladem dospějeme k závěru, že veškerá ustanovení čl. I ZSŠ jsou dispozitivní. Je zde však evidentní, že při přejímání ženevské úpravy bylo opomenuto, že tato se dělí na články, zatímco zákon se člení na paragrafy a dispozitivnost se tedy uplatní pouze ve vztahu k § 37 ZSŠ. Viz Kotásek, J. – Nad směnečným právem: Vývoj směnek a pramenů směnečného práva, str. 22.

platebním závazkem a tedy neztělesňuje žádný konkrétní obchod...Není podstatné, kdo jsou právě účastníci směnky, neboť i to se může prostřednictvím indosace kdykoliv změnit...Potom ovšem nelze tento abstraktní platební závazek podřadit též obchodnímu zákoníku..., obecnou úpravu směnečných závazkových vztahů je nutno hledat jen v občanském zákoníku.²⁰

Pro výlučné použití ObchZ na vztahy v ZSŠ neupravené nelze nalézt zákonnou oporu. Pokud bychom pak připustili smíšené použití jak ObčZ, tak ObchZ, dospěli bychom podle ustanovení § 261 ObchZ k absurdnímu závěru, že by totiž záviselo na charakteru účastníků směnečných vztahů (zejména zda jsou podnikateli a zda směnka vzniká v souvislosti s jejich podnikatelskou činností), kterým zákonem by se směnka subsidiárně řídila, a její povaha by se tak měnila spolu s její indosací na nového majitele, v závislosti na tom, v jakém postavení by aktuální věřitel a dlužník byli.

Handwritten note: + obdobně obchodní podle § 261

Problém vztahu obchodního a občanského zákoníku jako norem podpůrně aplikovatelných na směnky je tedy třeba uzavřít tak, že není-li některá z otázek řešena v ZSŠ, použije se obecná úprava obsažená v občanském zákoníku. Obchodní zákoník se pak uplatní jen ohledně těch otázek, jejichž úpravu zákoník občanský neobsahuje, například pro posouzení směnečné způsobilosti obchodních společností a družstev.²¹

3.4. Směnka jako cenný papír

Jak již bylo zmíněno, směnka představuje jeden z druhů cenných papírů.

Použitím tradičních kritérií třídění cenných papírů²² lze konstatovat, že směnka je dokonalým cenným papírem. O dokonalých (též úplných) cenných papírech (skripturách) bylo pojednáno v úvodu této kapitoly (viz kap. 3.1). Také v případě směnky právo vzniká a zaniká spolu s listinou, bez listiny nelze nárok na plnění ze směnky uplatnit. Jelikož směnka není listinou, která závazek pouze deklaruje, ale přímo jej vytváří, lze ji též přiřadit k cenným papírům konstitutivním.

Z hlediska podoby je směnka cenným papírem výlučně listinným. Podobou cenného papíru zákon o CP rozumí technické provedení, v němž existuje skripturní akt.²³ Ten může existovat v provedení dvojím – listinném a zaknihovaném. Zatímco zaknihovaný CP je

²⁰ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 189/99 SR 2/2000, str. 50.

²¹ Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 18.

²² např. Dědič, J., Pauly, J. – Cenné papíry, str. 35 a n. nebo Dědič, Jan et al. – Právo cenných papírů a kapitálového trhu, str. 45 a n.

²³ Dědič, J., Pauly, J. – Cenné papíry, str. 35.

pouhým zápisem v zákonem stanovené evidenci, CP listinný je zachycen na samostatném hmotném nosiči. Výlučnost listinné podoby směnky je možno vyvodit z § 1 bod 1 ZSŠ pro směnku cizí a § 75 bod 1 ZSŠ pro směnku vlastní, které stanoví, že označení, že jde o směnku, musí být pojato do vlastního textu listiny. Také § 2 odst. 1 a § 76 odst. 1 ZSŠ hovoří o listině. Z těchto důvodů nelze zaknihovanou formu u směnky připustit.

Formou je směnka *zákonným cenným papírem na řad*. Forma cenného papíru zejména určuje způsob, kterým se realizuje jejich převod. Obecně se rozlišují tři formy cenných papírů – na doručitele (au porteur papíry, převádí se prostou tradicí), na řad (ordrepapíry, k převodu je nutný rubopis) a na jméno (au nom, též rektapapíry, převádí se cessí).²⁴

Ustanovení § 1 bod 6 ZSŠ pro směnku cizí a §75 bod 5 ZSŠ pro směnku vlastní jako jejich nezbytnou náležitost požaduje uvedení jména toho, komu nebo na jehož řad má být placeno, čili individuální určení osoby remitenta. Bez tohoto údaje by listina nebyla platnou směnkou (viz kap. 5.1.2). Směnka tedy nemůže být platně vystavena jako cenný papír na doručitele.

§ 11 odst. 1 ZSŠ stanoví, že „*každou směnku, i když nebyla vystavena na řad, lze převést indosamentem*“.²⁵ Tedy i směnka, která takto není výslovně označena, je ze zákona ordrepapírem. Dle ustanovení § 11 odst. 2 ZSŠ však lze doložkou „nikoliv na řad“ (též tzv. rektadoložka nebo záporná ordredoložka) nebo jinou doložkou obdobného významu směnku učinit cenným papírem na jméno čili převoditelnou jen ve formě a s účinky obyčejného postupu.

Směnka je cenným papírem *vydávaným individuálně*. Vznik směnky je vyvolán konkrétní potřebou jejích účastníků. Z toho též vyplývá, že směnka je *cenným papírem nezastupitelným*.

---

²⁴ Starší literatura (např. Švamberg, G. – Naše jednotné právo směnečné, str. 26 nebo Rouček, F. – Československé obchodní právo, část obecná, Praha 1938, str. 101, citováno podle Dědič, J., Pauly, J. – Cenné papíry, str. 36) rozeznává pouze 2 druhy cenných papírů – cenné papíry au porteur a au nom (v širším smyslu). Je tomu tak proto, že u CP na řad i u CP na jméno musí být oprávněná osoba uvedena v textu listiny. Au nom papíry pak dělí na indosovatelné (ordrepapíry) a neindosovatelné (rektapapíry). Někteří současní autoři na toto dělení navazují, lze se tak setkat i s názorem, že směnka je vždy papírem au nom – viz např. Vácha, P. – Některé obecné otázky čs. směnečného práva, str. 6.

²⁵ Samozřejmě i indosace vyžaduje odevzdání CP opatřeného rubopisem nabyvateli, tedy tradicí. Při tomto způsobu převodu však traditio představuje podmínku nutnou, nikoliv postačující. § 18 odst. 1 ZoCP totiž stanoví, že k převodu listinného CP na řad se vyžaduje i (vedle jeho předání) rubopis.

Ztracenou nebo zničenou směnku lze *umořit* (§ 90 ZSŠ). Umořitelnost cenného papíru především znamená, že právo není zcela nezvratně fixováno na jeho hmotný substrát. Při splnění stanovených podmínek lze původní listinu nahradit listinou jinou postupem podle § 185i a n. OSŘ, čímž se právo, které s původní listinou zaniklo, „obnoví“. § 185m odst. 3 OSŘ pro umoření směnky stanoví kratší (dvouměsíční) lhůtu²⁶ pro předložení umořované listiny. Kratší lhůty pro umoření představují jednu z výhod těchto nástrojů.

Ten, kdo směnku vyplatí (ať již přímý nebo nepřímý dlužník či intervenient)²⁷, má právo na to, aby mu byla listina vrácena. Směnka je tedy *cenným papírem výplatným (výkupným)*.

Jelikož ztělesňuje pohledávku, představuje *cenný papír dlužnický (obligační)*. Je pro ni je dále příznačné, že pohledávka ze směnky vyplývající je *výlučně peněžítá*. Ostatně uvedení určité peněžité sumy je podstatnou náležitostí platné směnky (§ 1 bod 2, resp. § 75 bod 2 ZSŠ). Nepeněžité plnění tak nepřichází v úvahu.

Uvažujeme-li její oběhuschopnost, je směnka *cenným papírem cirkulačním*. Jako cenný papír na řad může poměrně rychle a bez větších formalit měnit svého majitele, směnečného věřitele. Ostatně jak již z jejího názvu vyplývá, je směnka určena k tomu, aby především byla směňována, tedy aby před splatností obíhala.

S oběhuschopností směnky úzce souvisí její další vlastnost – obchodovatelnost. Obě tyto charakteristiky jsou, jak již bylo naznačeno, velmi důležitým rysem směnky. Trh se směnkami ovšem není organizován, nelze je nabízet a poptávat na veřejných trzích (burza cenných papírů), jsou tedy *obchodovatelné jen neveřejně*.

Pouze státní dluhopisy a komunální obligace jsou dnes veřejnými cennými papíry.²⁸ Ostatní cenné papíry, tedy i směnka, jsou *cennými papíry soukromými*. To ovšem nikterak nebrání tomu, aby obce, případně stát, byly účastníky směnečných úkonů. Jsou totiž právnickými osobami, jak stanoví § 18 odst. 2 písm. c), resp. § 21 ObčZ. Mohou tedy vystupovat v pozici všech směnečných účastníků.

Svým ekonomickým významem představuje směnka *cenný papír úvěrový a platební*. Neslouží totiž ani k uložení peněžních prostředků (cenné papíry ukládací), ani není cenným

---

²⁶ Obecná lhůta pro přihlášku listiny v umořovacím řízení je jednoroční (§ 158m odst. 2 OSŘ).

²⁷ O přímých a nepřímých dlužnících viz pozn. 165. Intervenient (honorant, v případě placení směnky též čestný plátec) je osobou, která dobrovolně akceptuje nebo vyplatí směnku pro čest určitého směnečného dlužníka, aby předešla postihu vůči němu.

²⁸ Dědič, J., Pauly, J. – Cenné papíry, str. 39.

papírem spekulacním, u nichž je nárok na podíl na zisku určován v závislosti na hospodářském výsledku.

Směnka je listinou *přísně formální*. Směnečná přísnost (*rigor cambii*) se projevuje zejména tím, že směnka musí splňovat pod sankcí absolutní neplatnosti zákonem stanovené formální a obsahové náležitosti a také v zavazující moci pouhého podpisu (materiální stránka směnečné přísnosti).

Vysoká formálnost je ovšem charakteristická i pro další druhy cenných papírů, o přísnosti se však v souvislosti s nimi nehovoří. Pojem směnečná přísnost má tak spíše historické kořeny.²⁹

V dnešní době se směnečná přísnost projevuje zejména v abstraktnosti a nespornosti směnečných závazků (viz níže) a ve sféře procesního práva existencí zkráceného směnečného řízení³⁰ (formální stránka směnečné přísnosti).

V neposlední řadě je směnka *cenným papírem hlavním*.³¹

3.5. Charakter směnečných závazků

Směnka představuje *abstraktní závazek*. I když hospodářský důvod vystavení směnky zpravidla existuje, není pro vznik a platnost závazku vyplývajícího ze směnky podstatný. Vznik směnečných závazků není podmíněn žádnými jinými okolnostmi než splněním formalit, které vyžaduje zákon.³² Směnečný závazek tak může existovat, i kdyby příčinný

---

²⁹ Již v počátcích směnky byl totiž k zajištění jejího okamžitého proplacení vybudován velmi přísný sankční mechanismus. Pouhá skutečnost, že směnka nebyla zaplacená, vedla k okamžitému zatčení dlužníka a k zabavení jeho majetku. Právě tyto nepříznivé následky pravděpodobně daly vzniknout pojmu směnečná přísnost. Viz Kotásek, J. – Nad směnečným právem: Vývoj smének a pramenů směnečného práva, str. 22.

³⁰ Výsledkem zkráceného směnečného řízení je při splnění podmínek stanovených v § 175 odst. 1 OSŘ směnečný platební rozkaz. Podle citovaného ustanovení „*předloží-li žalobce v prvopisu směnku nebo šek, o jejichž pravosti není důvodu pochybovat, a další listiny nutné k uplatnění práva, vydá na jeho návrh soud směnečný (šekový) platební rozkaz*“. Při jeho vydávání tak soud zkoumá právě pouze formální náležitosti předložené listiny. Přitom směnečný platební rozkaz má, nejsou-li v poměrně krátké lhůtě 3 dnů podány odůvodněné námitky (navíc se uplatní zásada koncentrace, kdy k později podaným námitkám soud nepřihlíží), účinky pravomocného rozsudku.

³¹ Vedlejšími cennými papíry jsou v našem právu pouze kupóny.

³² Příмым důvodem vzniku směnečného závazku je smlouva o vydání směnky, o její akceptaci atd., jako nepojmenovaný smluvní typ. Toto ujednání se označuje také jako směnečná smlouva. V závislosti na charakteru účastníků této smlouvy, popřípadě kauzálních závazků, se tato smlouva řídí buď zákoníkem

vztah (závazkový vztah, jež byl důvodem vzniku směnečného závazku) z jakéhokoliv důvodu neexistoval. Také vady kauzálního závazku nemají žádný vliv na platnost směnky. V tomto smyslu se mluví o abstraktnosti materiálněprávní.

Zpravidla ze směnky ani nelze její kauzu vyčíst. I kdyby důvod jejího vzniku byl na ní vyznačen tzv. valutovou doložkou (zejména v minulosti šlo o poměrně častý jev), nemá to na samotný směnečný závazek žádný vliv.

Směnky, které se do oběhu dostaly, aniž by pro jejich vystavení byl jakýkoliv hospodářský důvod, se označují jako směnky plané. Přesto jsou, splňují-li předepsané náležitosti, formálně platné. Navíc, je-li směnka při splatnosti řádně proplacena, ani se zpravidla nezjistí, že kauzu neměla. Též judikatura se kloní k názoru, že nedostatek kauzálního vztahu není důvodem neplatnosti směnky, pouze zakládá za podmínek § 17 ZSŠ námitku, která je jen obranou proti povinnosti směnku zaplatit.³³

S abstraktností směnky souvisí také její další typický rys – *nespornost*. Majitel směnky totiž nemusí žádný důvod směnky prokazovat při jejím předkládání k placení a ani později v případě soudního sporu nemůže být skutečnost, že jej neprokázal, bez dalšího připočtena k jeho tíži.³⁴ Směnka sama je tak dostatečným důvodem pro vznik nároku na směnečnou sumu (§ 495 ObčZ). Nespornost bývá v teorii označována též jako abstraktnost formálněprávní.³⁵

Zůstává na dlužníkovi, aby uplatnil námitky (viz kap. 4.1) vůči směnečným nárokům. Ve sporech týkajících se směnky a vadnosti její kauzy tedy důkazní břemeno leží na straně žalované, reprezentované směnečným dlužníkem, která, pokud se chce povinnosti platit ubránit, je svá tvrzení povinna jednoznačně prokázat.³⁶

Ačkoliv směnka ke své platnosti jiný důvod, než je řádně podepsaná listina s potřebnými náležitostmi, nepotřebuje, při běžném používání je pravidlem, že směnečný závazek existuje vedle závazkového vztahu jiného (zejména vztahu smluvního), který kryje, činí jej kvalitnějším. Směnka je tedy *závazkem kumulativním*.

---

občanským nebo obchodním. Jedná se tedy o relativní obchod. Viz Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 52.

³³ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 11/96, SR 2/1998, str. 34.

³⁴ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 551/96, SR 2/1999, str. 56.

³⁵ Švamberg, G. – Naše jednotné právo směnečné, str. 212.

³⁶ Viz např. rozsudek Krajského obchodního soudu v Brně sp. zn. Cm 123/94, SR 1/1995, str. 5 nebo rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 179/94, SR 4/1996, str. 176.

Jak však bylo uvedeno výše, není kauza pro existenci směnky podstatná. Ne vždy tudíž směnečný závazek bude skutečně kumulativní.

Směnečný závazek je *závazkem bezpodmínečným*. Vyjádření jakékoliv podmínky v souvislosti s platebním příkazem způsobí totální neplatnost směnky, nebude totiž splněna jedna z jejích podstatných náležitostí, vyjádřená v § 1 bod 2, resp. § 75 bod 2 ZSŠ. Jakoukoliv podmínku týkající se uplatnění směnky (případně akceptace, která také musí být bezpodmínečná) je třeba vyjádřit v samostatné dohodě. Takto vyjádřená podmínka může být posléze použita jako námitka dle § 17 ZSŠ.

Soudy však dospěly k závěru, že umístění podmínky je přípustné i na samotné směnečné listině za předpokladu, že je pro každého držitele listiny zřejmé (zejména z grafické úpravy směnky), že jsou tyto údaje z kontextu jiných prohlášení nebo celé směnečné listiny jako takové vyloučeny.³⁷

---

³⁷ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 780/97, SR 7/1999, str. 229 a rozsudek téhož soudu sp. zn. 13 Cmo 6/2000, SR 11/2002, str. 399.

4. Vztah závazků směnečných a smluvních

4.1. Obecně o vztahu směnky a její kauzy

Pro vztah mezi směnečnými a smluvními závazky je určující výše popsaná abstraktnost a bezpodmínečnost směnečných závazků.

Již bylo zmíněno, že směnka v převážné většině případů svůj hospodářský důvod má. Je totiž logické, že osoba, která na směnku připojí svůj podpis (ať již jako výstavce, akceptant, indosant či rukojmí), učiní tak proto, že se považuje za dlužníka osoby, v jejíž prospěch se takto zavazuje.

Důvod, účel či cíl směnky, který účastníky vede ke vstupu do směnečného vztahu, bývá označován jako příčinný závazkový vztah, primární pohledávka či kauza směnky. Zákon směnečný a šekový se zmiňuje v § 95 o podkladu vystavení směnky, § 334 ObchZ hovoří o smlouvě.

I když však směnka má svůj původ v mimosměnečných právních vztazích, stává se okamžikem uvedení do oběhu samostatným závazkem z cenného papíru. Je totiž konstitutivní listinou, která závazek (směnečněprávní) nedeklaruje, ale vytváří. Okolnosti, které mají původ v kauzálním vztahu, se její platnosti v žádném případě nedotýkají. Naopak ani kauzální vztah nesleduje osud směnky na jeho základě vydané. Dojde-li např. k převodu směnky, nepřechází zároveň primární pohledávka.³⁸ Proto také, kdo se jako dlužník na směnku podepíše, je směnečně zavázán i tehdy, není-li mezi ním a majitelem směnky žádný jiný závazkový vztah.³⁹

Samostatnost směnečných závazků však má své hranice. Kauzální vztahy jsou totiž pro účastníky směnečného vztahu velice významné – zakládají tzv. kauzální (relativní, též nesměnečné) námitky dlužníka proti povinnosti zaplatit směnečnou sumu.

Ačkoliv z hlediska směnečného práva má majitel platné směnky proti dlužníkům právo na zaplacení, kauzálními námitkami se dlužník této povinnosti poukazem na mimosměnečné okolnosti může ubránit. Pokud by totiž kauzální vztahy byly od směnky ve všech případech zcela odděleny a soudy by se námitkami na nich založenými odmítaly zabývat, docházelo by v těchto případech k plnění bez právního důvodu (či jiným formám

---

³⁸ Naopak například ve Francii je současně s převodem směnky převedeno také právo z kauzálního vztahu. Viz Kotásek, J. – Směnka a její kauza str. 615.

³⁹ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze citovaný v pozn. 33.

condictio sine causa) a soud by se otázce posouzení vztahu směnky a její kauzy v řízení o vydání takto získaného bezdůvodného obohacení stejně nevyhnul.

Relativní námitky může dlužník použít pouze proti tomu majiteli směnky, který je s ním zároveň v kauzálním vztahu, na němž je uplatněná námitka založena.⁴⁰ Jedná se zejména o případy, kdy je směnka v rukou původního majitele, jelikož mezi ním a dlužníkem, jak bylo už několikrát řečeno, obvykle kauzální vztah bývá. Možnost uplatnění kauzální námitky se však může objevit i posléze, je-li mezi pozdějším majitelem a dlužníkem jiný kauzální vztah námitku umožňující.

Námitky, které dlužníku příslušely proti původnímu majiteli nelze, jak vyplývá z §17 ZSŠ, proti dalšímu majiteli zpravidla použít. Švamberg se o tomto vyjadřuje takto: „Vydal-li tedy výstavce směnku, aniž by za ni obdržel slíbenou valutu od remitenta, nemůže tuto vadu s úspěchem uplatňovati na př. akceptant ani proti remitentovi, tím méně proti dalším majitelům směnky.“⁴¹

Výjimkou by byl v § 17 ZSŠ výslovně zmíněný případ, kdy by majitel jednal vědomě ke škodě dlužníka, tedy nechal na sebe směnku převést a věděl, jaké konkrétní námitky dlužník proti předchozímu majiteli má, a účelem převodu směnky by bylo právě tyto námitky znemožnit. Tedy zejména situace, kdy se nový majitel se s předchozím dohodne, že mu výtěžek ze směnky odevzdá, ať již za odměnu nebo z ochoty. Hovoří se zde o tzv. důvěrnických či fiduciárních indosamentech.⁴² Důkazní břemeno ohledně nepoctivosti převodu směnky však tíží namítajícího dlužníka.

Námitky dlužníku samozřejmě zůstanou zachovány v případě převodu rektasměnky (§ 529 odst. 1 ObčZ).

4.2. Funkce směnky

Právním podkladem vystavení směnky je, jak bylo uvedeno výše, směnečná smlouva (viz pozn. 32). Jejím obsahem pravidelně bývá ujednání o tom, že jeden z účastníků provede

---

⁴⁰ Ovšem jsou-li tyto námitky úspěšné, neznamená to, že směnka, případně závazek na směnce podepsaného dlužníka jsou neplatné.

Neplatnost směnky je možno namítat pouze námitkami absolutními, které směřují proti samotné směnečné listině. Tyto lze použít proti kterémukoliv majiteli směnky bez ohledu na existenci mimosměnečného vztahu. Nelze však současně namítat neexistenci směnky a nedostatek její kauzy. Současné uplatnění obou těchto námitek je logicky rozporné.

⁴¹ Švamberg, G. – Naše jednotné právo směnečné, str. 211.

⁴² Kovařík, Z. – Zákon směnečný a šekový: komentář, str. 69.

směnečněprávní úkon (zpravidla že vystaví směnku), a také určení účelu, za kterým se tak činí – čili ujednání o funkci směnky vzhledem ke kauzální pohledávce.

Původně směnka sloužila především pro transport peněz a jako prostředek placení do vzdálených míst. Také funkce úvěrových peněz byla v počátcích směnky významná.

Zatímco prapůvodní poslání směnky jako nástroje ochrany (nejen) obchodníků na cestách je dnes již překonána modernějšími prostředky bezhotovostního styku, elektronickými bankovními produkty a případně cestovními šeky, úvěrová funkce nadále přetrvala. Směnka dnes především představuje náhražku peněz, užívanou k oddálení splatnosti mimosměnečného závazku. Věřitel však může směnku vydanou za tímto účelem zmobilizovat – prodat (převést za úplatu) další osobě či nabídnout bance k eskontu – a získat tak hotové peníze dříve, než se směnka vystavená za účelem zaplacení závazku stane splatnou. Vedle toho se rozvinulo i její použití ke krytí obchodních operací.

Obecně tak lze shrnout, že směnky dnes plní dvě hlavní funkce – platební a zajišťovací.

V obou případech jsou přitom vždy standardními směnkami podle zákona směnečného a šekového, ať již vlastními nebo cizími, a bývá pravidlem, že z listiny samotné nelze funkci směnky vůbec rozpoznat. Navíc směnka během svého života může svou funkci také měnit. Listina původně vydaná k zajištění určitého závazku může posléze zajistit závazek jiný nebo dokonce být využita jako nástroj platební a naopak. Obě úlohy zároveň však plnit nemůže.

4.2.1. *Směnka platební*

Smyslem vystavení platební směnky je, aby skutečně při splatnosti došlo k její úhradě. V praxi se vyskytují ve dvou podobách, rozlišuje se placení směnkou (směnka daná pro soluto) a placení prostřednictvím směnky (směnka daná pro solvendo).⁴³

V případě placení směnkou tato funguje jako úhrada jiné platební povinnosti. Původní závazek je uhrazen tím, že jeho věřitel v souladu s dohodou účastníků (směnečnou smlouvou) převezme od dlužníka směnku a stane se věřitelem směnečným. Může se tak stát vystavením směnky nové, může však být zaplaceno i směnkou, která již obíhá. Směnka zde plní roli jakéhosi soukromého platidla.

Povinnost platit ze smlouvy je předáním směnky splněna a veškeré další vztahy mezi věřitelem a dlužníkem mají nadále pouze charakter vztahů směnečných. Vystavením směnky

---

⁴³ Starší teorie i praxe mluví o směnkách daných jako placení a směnkách daných za účelem placení. Viz Švamberg, G. – Naše jednotné právo směnečné, str. 215.

(jejím přijetím) dlužníkem či indosací dlužníkovy směnky na věřitele tak dochází k privativní novaci, původní pohledávka ve smyslu § 570 odst. 1 ObčZ zanikne a namísto ní nastupuje pohledávka ze směnky.

Věřitel a zároveň majitel směnky ji však může dále převést. Tímto převodem (pravděpodobně bude úplatný) získá hotové peníze dříve, než se směnka stane splatnou, a zároveň skončí i vztah mezi původními účastníky smluvního (později směnečného) závazku.

Splnění závazku formou vystavení směnky musí mít bezpodmínečně podklad v uzavřené smlouvě. Bez takového smluvního ujednání nelze vystavení směnky za splnění závazku považovat. Oprávněného totiž nelze přinutit k tomu, aby se bez svého souhlasu namísto peněz spokojil s jiným plněním.⁴⁴ Tato dohoda však nemusí existovat v okamžiku vzniku původního závazku, placení směnkou lze bez problému sjednat i později a to i po splatnosti tohoto závazku. Dohoda ani nemusí být výslovná, postačí konkludentní jednání věřitele, který si například ponechá směnku zaslanou mu dlužníkem spolu s návrhem na zaplacení směnkou.⁴⁵

Placení prostřednictvím směnky je v praxi daleko častější než předchozí případ. Směnka zde vystupuje jako nástroj placení v budoucnu. Také v tomto případě nelze směnku vnutit jednostranným úkonem a je nezbytná dohoda mezi dlužníkem a věřitelem. Na rozdíl od placení směnkou však v tomto případě strany sjednávají, že původní závazek bude splněn až proplacením (nikoli již vystavením) směnky věřiteli. Směnka tak původní závazek nenahrazuje, na jeho existenci se nic nemění. Dohoda o placení prostřednictvím směnky má účinky kumulativní novace podle § 516 ObčZ.

Dokud směnka není uhrazena, existují souběžně jak závazek směnečný tak závazek původní. Přitom splatnost směnky, postupují-li účastníci racionálně, koresponduje se splatností závazku. Úhradou směnky pak oba závazky zanikají.

Není rozdílu mezi tím, zda směnku zaplatí samotný smluvní dlužník nebo osoba jiná, která vůbec není účastníkem základního závazku. Jakmile je směnka proplacena majiteli, končí také vztah ohledně placení ze smlouvy. Také v případě, že majitel směnku před její

---

⁴⁴ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. Cmo 30/97, SR 3/1998, str. 60, obdobně i rozsudek téhož soudu sp. zn. 5 Cmo 150/93, SR 2/1996, str. 34.

⁴⁵ Kovařík, Z. – Ke vztahu závazků směnečných a smluvních, str. 2.

splatností převede, obdrží platbu již při tomto převodu a tedy odkoupí-li jiná osoba směnku, závazek platit podle smlouvy tím taktéž zaniká.⁴⁶

Narozdíl od zajišťovací směnky při tomto způsobu užití směnka figuruje pouze jako vhodnější nástroj placení, smyslem není poskytnout věřiteli větší jistotu. Přesto se však postavení věřitele v určité míře převzetím směnky zkvalitňuje – dostává se mu totiž do rukou prostředek umožňující snazší a rychlejší vymáhání základní pohledávky. Směnku také může samozřejmě prodat a vyinkasovat hotové peníze třeba okamžitě.

Placení prostřednictvím směnky se dotýká ustanovení § 334 ObchZ.⁴⁷ V první řadě tato norma výslovně upravuje kumulativní vztah obou závazků, jak byl naznačen výše. Dále poskytuje ochranu před duplicitním placením. Bylo by totiž v rozporu s účelem takto vystavené směnky, aby věřitel současně uplatnil pohledávku ze směnky i z kauzálního vztahu. Proto tento paragraf stanoví pořadí, v jakém je možno oba závazky vymáhat. Věřitel se může domáhat splnění původního závazku až tehdy, jestliže neuspěje se svým nárokem ze směnky.⁴⁸ Jeho žalobě na základě smlouvy tedy nelze vyhovět dříve, než se vyjasní situace ohledně směnky.

4.2.2. Směnka zajišťovací

Zatímco dříve u nás směnky převážně plnily (a v zahraničí stále plní) funkci platební, v současné naší praxi převažují směnky zajišťovací.

Zajišťovací směnky nejsou vydávány k tomu, aby byly při splatnosti zaplacený, jejich účelem je v souladu s dohodou účastníků jiného vztahu poskytnout věřiteli jistotu, že tento jiný závazek, směnkou zajištěný, bude splněn.⁴⁹ Narozdíl od směnek daných za účelem placení má v případě směnek zajišťovacích přednost původní obligace před závazkem směnečným, účastníci nadále počítají s tím, že bude splněn obecný závazek. Věřitel své právo ze směnky může uplatnit pouze tehdy, jestliže zajištěný dluh uhrazen nebude. Před splatností zajištěného závazku tak má směnka pobízet dlužníka k jeho řádnému splnění. Po splatnosti se

---

⁴⁶ Kovařík, Z. – Ke vztahu závazků směnečných a smluvních, str. 4.

⁴⁷ Jedná se ovšem o ustanovení dispozitivní povahy (viz § 263 ObchZ), které se dotýká jen obchodních závazkových vztahů.

⁴⁸ Přitom se má na mysli, že věřitel vyčerpá všechny prostředky, včetně směnečné žaloby. Viz Štenglová, I. – Obchodní zákoník: komentář, str. 1018.

⁴⁹ Lze též dohodnout, že směnka původně určená k zajištění jednoho závazku bude nadále zajišťovat povinnost jinou. Jednostranně však objekt zajištění zaměnit nelze. Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 332/99, PR 7/2000, str. 322.

projeví její funkce uhrazovací umožňující věřiteli dosáhnout uspokojení své pohledávky v rozkazním řízení. Pokud tedy dlužník dostojí svému závazku ze smlouvy, zajišťovací směnka nemá vůbec být použita.

Vzhledem k samostatnosti směnečných závazků však existence směnky není závislá na existenci zajištěné pohledávky. A tak i když směnka plní zajišťovací funkci, není závazkem akcesorickým k zajištěné pohledávce.⁵⁰ Lze tedy zcela samostatně nakládat jak se směnkou, tak se zajištěnou pohledávkou.

Navíc, je-li zajištěná povinnost splněna, směnečný závazek zůstane přesto platný. Povinnosti platit na směnku se pak lze ubránit pouze tvrzením, že zajištěná povinnost již byla splněna, a odkazem na směnečnou smlouvu. Ovšem jedná se o námitku relativní, a jak bylo popsáno výše, v případě, že bude směnka převedena na jinou osobu, nelze tuto námitku použít. Proto jsou zajišťovací směnky pro dlužníky bezpečnější v rektaformě (viz 6.4.2), případně lze mezi majitelem směnky a směnečným dlužníkem uzavřít smlouvu, jejímž obsahem bude závazek majitele směnku nepřevádět (před splatností zajištěné pohledávky) na další osoby a pro případ jejího porušení dojednat např. odpovědnost za škodu či smluvní pokutu.^{51,52}

Zajišťovací směnka není k zajištěnému závazku ani subsidiární. Není tedy na prvním místě povinnost plnit ze zajištěné pohledávky, věřitel může uplatnit zajištěnou pohledávku i nárok ze zajišťovací směnky v jakémkoliv pořadí, případně i současně.⁵³ Nemusí tedy

---

⁵⁰ V této souvislosti literatura hovoří o tom, že zajišťovací směnky nejsou zajišťovacími závazky (ty se zánikem hlavního závazku s ohledem na svou akcesoričnost zanikají), ale pouze zajišťujícími prostředky. Viz Kovařík, Z. – Směnka jako zajištění, str. 5 nebo Kotásek J. – Nad směnečným právem: funkce směnky a její použití u spotřebitelských úvěrů, str. 20. Stejně argumentuje též Vrchní soud v Praze ve svém usnesení sp. zn. 5 Cmo 14/97, SR 2/1999, str. 54.

⁵¹ Na účinnost případného následného převodu však tato dohoda nebude mít žádný vliv. Viz usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 320/2001, SR 6/2002, str. 213.

⁵² Kovařík zastává názor, že zákaz samostatné dispozice s zajišťovací směnkou do splatnosti zajištěné pohledávky je smlouvám o zajištění pohledávky směnkou vlastní již z jejich povahy, nemusí tedy být sjednáván výslovně. Viz Kovařík, Z. – Směnka jako zajištění, str. 14. Je to logické, smyslem zajišťovací směnky je totiž umožnit, aby se věřitel mohl z ní uspokojit v případě, že původní pohledávka nebude splněna včas, což ovšem vyžaduje, aby měl listinu do doby, než tato pohledávka dospěje, ve své moci. Z hlediska důkazního bude však vždy lepší povinnost k náhradě škody sjednat výslovně.

⁵³ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 9 Cmo 306/97, ObP 5/2000, str. 19 a rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, SR 7/2003, str. 238; obdobný postup však není možný v případě směnky platební vzhledem k § 334 ObchZ, jak bylo uvedeno výše v kapitole 4.2.1.

například dlužníka nejdříve písemně upomenout před tím, než požádá o plnění ze směnky. Oba nároky lze dokonce uplatnit i jen jedinou žalobou, ovšem v tomto případě by soud nemohl vydat směnečný platební rozkaz, neboť by jím nemohl vyčerpat celý předmět řízení.⁵⁴

Směnkou lze zajistit závazky existující i budoucí, před splatností nebo již po splatnosti. Lze zajistit pohledávky promlčené, peněžité ale i nepeněžité. Směnka sama však může znít pouze na plnění peněžité. Tedy v případě, že je zajištěn nepeněžitý závazek, může směnka pouze nahradit újmu, která jeho nesplněním vznikne.

Konkrétní předmět zajištění je účastníky vymezen ve směnečné smlouvě. Touto dohodou tak vzniká smluvní vazba mezi určitou pohledávkou a směnkou. Žádný z účastníků ji nemůže jednostranně přiřadit k jiné vzájemné pohledávce. Ke změně objektu zajištění by bylo třeba další dohody.

Od směnky zajišťovací je potřeba odlišit směnku zastavenou. Oba tyto instituty slouží k zajištění závazku, avšak v případě směnky zastavené je předmětem ručení cenný papír v majetku zástavce, zatímco u směnky zajišťovací je ručeno samotným směnečným závazkem.

---

⁵⁴ Kovařík, Z. – Zajišťovací směnka a některé další otázky směnek ve světle soudních rozhodnutí, str. 283.

5. Základní druhy směnek

Zákon směnečný a šekový rozeznává dva druhy směnek:

- směnku cizí a
- směnku vlastní.

Normy upravující směnku cizí jsou v ZSŠ umístěny v části prvé prvního článku, ustanovení týkající se směnky vlastní lze pak nalézt v jeho části druhé.

5.1. Směnka cizí

5.1.1. Obecně o směnce cizí

Směnka cizí neboli vydaná⁵⁵ obsahuje platební příkaz, jímž výstavce přikazuje směnečníku, aby zaplatil určitou peněžitou sumu remitentovi.

Svou podstatou je směnka cizí velmi blízká poukázce (§ 535 a n. ObčZ). V ní poukazatel opravňuje třetí osobu (svého věřitele – poukazníka) vybrat plnění u třetí osoby (obvykle poukazatelova dlužníka) – poukázaného a současně poukázaného zmocňuje, aby splnil poukazníkovi na účet poukazatele. Poukazník nabývá přímý právní nárok vůči poukázanému okamžikem, kdy obdrží od poukázaného zprávu o přijetí poukázky. Poukázaný je povinen poukázce vyhovět, jestliže to, co má plnit poukazníkovi, je již dlužen poukazateli.

Vztah založený směnkou cizí také modelově zahrnuje 3 osoby – výstavce, remitenta a směnečníka. Text směnečného prohlášení však namísto toho, aby opravňoval remitenta vybrat plnění u směnečníka na účet výstavce, jako by tomu bylo v případě poukázky, obsahuje výstavcův příkaz určený směnečníkovi, aby určitou peněžitou částku remitentovi zaplatil.

Jedním ze stěžejních principů soukromého práva je zásada rovnosti subjektů (§ 2 odst. 2 ObčZ), z níž mj. vyplývá, že nikdo nemůže jiného zavázat bez jeho souhlasu. Je tedy jen a pouze na vůli a rozhodnutí samotného účastníka, zda vezme na sebe nějakou povinnost, proto také směnečnému poukázanému (trasátu) vzniká závazek podobně jako u poukázky nikoliv jejím vystavením, ale až jejím přijetím (akceptací). Na rozdíl od poukázky však neexistuje případ, kdy by směnečník byl ze zákona směnku přijmout povinen. Tato povinnost však může vyplývat ze smlouvy mezi ním a výstavcem (viz kap. 4.1)

---

⁵⁵ Často se také lze v souvislosti s směnkami cizími setkat s pojmem trata. Trata je však pojem širší zahrnuje například i šeky. Viz Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 56.

5.1.2. *Náležitosti směnky cizí*

ZSŠ v § 1 v osmi bodech stanoví, jaké náležitosti musí listina mít, aby ji bylo možno považovat za směnku cizí. Tyto prvky jsou tím, co dělá určitou listinu směnkou, z § 2 odst. 1 ZSŠ totiž stanoví, že listina, ve které by některá náležitost chyběla, by platnou cizí směnkou nebyla.⁵⁶ Jinými slovy, pokud by byť jen jediná z těchto náležitostí na směnce uvedena nebyla, případně by byla napsána jinak, než zákon povoluje, směnka by vůbec nevznikla.

Ne všechny součásti ovšem musí být na směnce uvedeny výslovně, neboť následující ustanovení § 2 ZSŠ řeší případy absence některých z nich pomocí právních fikcí. Tak údaj o místě, kde má být placeno a místě vystavení směnky lze eventuálně odvodit z jiných místních údajů, splatnost směnky nemusí být dokonce udána vůbec.

Tedy z osmi obvyklých náležitostí směnky cizí je jich sedm neopominutelných (tzv. nutné, podstatné či obligatorní směnečné doložky), byť dvě mohou být uvedeny případně nepřímou. O těchto sedmi se hovoří jako o podstatných náležitostech směnky (*essentialia cambii*).⁵⁷

Vedle těchto součástí se na směnkách mohou objevit také další směnečná prohlášení. Některé z nich směnečné právo předvídá jako možné a pro případ, že se na směnce objeví, upravuje jejich následky (tzv. výběrové či fakultativní doložky), další zápisy, které se na směnkách vyskytují, směnečné předpisy vůbec neznají (tzv. vedlejší či kupecké doložky) a zpravidla ani nemají bezprostřední vliv na práva a povinnosti vyplývající ze směnky.

Některé zápisy ovšem směnečné právo přímo vylučuje. Objeví-li se tyto nepřípustné doložky na směnce, způsobí v některých případech její neplatnost, v převážné většině jsou však ze zákona považovány za nenapsané.

ZSŠ ani mezinárodní úmluvy nestanoví závazné pořadí jednotlivých doložek, ani pro žádnou z nich nepředepisují, kde na směnce mají být umístěny. Nezáleží na tom, zda je dříve uvedena směnečná suma nebo bezpodmínečný příkaz (v případě směnky vlastní slib) zaplatit. Výjimku samozřejmě představuje podpis výstavce, který je stvrzením na směnce uvedeného a tudíž, z povahy věci, ji vždy prostorově uzavírá. Listina se stane směnkou až okamžikem, kdy se na ní objeví poslední povinná náležitost, časové pořadí uvedení

---

⁵⁶ I takto neplatná směnka však může dle § 41a odst. 1 ObčZ konvertovat do jiného závazku, případně posloužit jako důkaz v řízení před soudem.

⁵⁷ Viz např. Švamberg, G. – Naše jednotné směnečné právo, str. 30, Chalupa, R. – Základy směnečného práva, str. 26 či Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 72.

jednotlivých náležitostí nerozhoduje. Je tak možno začít směnku vystavovat třeba i „od konce“ podpisem prázdného listu papíru.⁵⁸

V praxi však směnky bývají uspořádány velmi podobně, stejně tak i směnečné stejnopisy jakoby vycházely z předepsaného vzoru. Je tomu tak proto, že směnka není pouhým souhrnem jednotlivých předepsaných náležitostí, nýbrž její text musí tvořit určitý celek, v němž některé náležitosti na sebe jedna na druhou logicky navazují. Z umístění určitého prohlášení lze tudíž obvykle dovodit, o jaký zápis se jedná. Z toho vycházel Vrchní soud v Praze, když konstatoval, že „*je-li na směnečném formuláři na obvyklém místě v levé dolní části líce směnky uvedeno označení osoby, k níž zcela zřejmě směřuje směnečný příkaz, jde o směnečníka, i kdy tento údaj není výslovně uvozen slovem „směnečník“*“.⁵⁹

5.1.3. K podstatným náležitostem

Označení slovem směnka

Podle bodu 1 § 1 ZSŠ cizí směnka obsahuje „*označení, že jde o směnku pojaté do vlastního textu litiny, vyjádřené v jazyku, v kterém je tato listina sepsána*“.

Tato tzv. směnečná klauzule či směnečná doložka v užším smyslu má být především výstrahou pro toho, kdo se na listinu podepisuje, a zabraňuje mu namítat, že o jejím významu nevěděl. Zároveň je i pojistkou proti tomu, aby bylo slovo směnka doplněno do listiny později.

V listině musí být uvedeno slovo směnka v jakémkoliv pádě a to buď samotné, případně jako součást složeniny (vistasměnka, rektasměnka, solasměnka) či slovního spojení (např. směnka cizí).⁶⁰ Obvykle se objevuje ve spojení s příkazem zaplatit, např. „za tuto

⁵⁸ Judikatura k tomuto uvedla, že „*pokud jde o vytváření směnky, nemůže být jistě na závadu, kdyby výstavce nejprve se na budoucí směnku podepsal a pak teprve vyznačoval jednotlivé povinné, výběrové a další doložky*“.

⁵⁹ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 657/98, SR 9/1999, str. 299.

⁶⁰ F. Rouček však zastával názor, že plně vyhovuje označení směnečný závazek, směnečná listina atd. Viz Rouček, F.: Jednotný směnečný řád, 1. vyd., Praha: Českomoravský kompas, 1941, str. 25, citováno podle Králíková, O. – Formální náležitosti směnky a směnečných prohlášení v aktuální směnečné judikatuře, str. 16. Podobně smýšlí i Spišiak, viz Spišiak, J. – Zmenkové právo podľa ženevských konvencii, str. 23. Tento názor se patrně opíral o znění zákona č. 1/1928 Sb. z. a n., který, stejně jako Jednotný zákon směnečný a později i nař. vlády č. 111/1941 Sb., požadoval „*označení jako směnka*“, narozdíl od dnešního „*označení, že jde o směnku*“, a dnes tedy neobstojí.

směnku zaplat'te dne...". Může se objevit i vícekrát, vždy však musí být alespoň jednou součástí textu směnky, pouhé označení listiny jako směnka v nadpise nepostačí.

Slovo směnka musí být vyjádřeno v jazyku listiny. Ustanovení § 1 bod 1 ZSŠ nepožaduje český jazyk. Z jeho dikce se podává, že tímto jazykem může být jakýkoliv živý i mrtvý či umělý jazyk, lhostejno kde a kým byla směnka vystavena a kde je splatná.^{61,62} Celá listina však musí být sepsána v jednom jazyce. Výjimkou jsou vlastní jména a místní názvy, které lze, a při neexistenci českého ekvivalentu je i nutno, používat v originále. Požadavku jazykové stejnorodosti směnka vyhoví i tehdy, obsahuje-li základní listina vícero jazyků, pokud alespoň v jednom jsou vyjádřeny všechny podstatné náležitosti.⁶³ Pozdější prohlášení (např. indosament či akcept) mohou být učiněna i v jakémkoli jazyce jiném.

V angloamerickém právu slovo směnka není považováno za podstatnou součást směnečné listiny. Na směnce se toto označení vůbec nemusí objevit, postačí, když z její formulace, především platebního příkazu či slibu, vyplýne, že se o směnku jedná.⁶⁴

Bezpodmínečný příkaz zaplatit

Bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu je vlastní podstatou cizí směnky. Zpravidla je vyjadřován slovem „zaplat'te“.

Bylo již výše uvedeno, že směnka je závazkem bezpodmínečným, proto vyjádření jakékoliv odkládací či rozvazovací podmínky v souvislosti s platebním příkazem (například slovy „bude-li dodáno zboží, zaplat'te“) způsobí její totální neplatnost.⁶⁵ Bezpodmínečnost příkazu má za cíl zvýšit bezpečnost oběhu a také jej zjednodušit, majitel totiž nemusí dbát na skutkové okolnosti ležící mimo směnku. V této souvislosti bývá v literatuře upozorňováno

---

⁶¹ Kovařík, Z. – Zákon směnečný a šekový: komentář, str. 8. Chalupa ovšem jazyk chápe jen jako způsob slovního projevu určitého národa, proto podle něj umělé jazyky požadavku zákona nevyhoví. Viz Chalupa, R. – Základy směnečného práva, str. 27. Domnívám se, že není důvod umělé jazyky vylučovat, pokud směnka vyhoví požadavku srozumitelnosti kladeného obecně na všechny právní úkony (§ 37 odst. 1 ZSŠ).

⁶² Není bez zajímavosti, že směnečný zákon z roku 1928 z použitelných jazyků směnky výslovně vylučoval hebrejštinu. Viz § 109 zákona č. 1/1928 Sb. z a n.

⁶³ Chalupa, R. – Základy směnečného práva, str. 27.

⁶⁴ Zapletal, P. – Srovnání právní úpravy směnek v ženevském a anglosaském právu, str. 610.

⁶⁵ Výjimkou jsou tzv. *conditio iuris*, které neplatnost směnky nezpůsobí. Tak např. formulace „bude-li tato směnka předložena, zaplat'te“ není pravou podmínkou, jak o ní hovoří ustanovení § 1 bod 2 ZSŠ. Viz Spišiak, J. – Zmenkové právo podľa ženevských konvencií, str. 25.

na nebezpečí chybné formulace tzv. hodnotových doložek, které mají pouze vyjádřit důvod vystavení směnky a nesmějí její uplatnění činit závislým na podmínkách kauzálního vztahu.

Nezbytnou vlastností každého projevu vůle, má-li být platný, je jeho určitost (§37 odst. 1 ObčZ). Tato norma samozřejmě platí také pro směnečné právní úkony. Přesto zákon směnečný a šekový v § 1 bodu 2 výslovně požaduje určitost peněžité sumy, k jejímuž zaplacení příkaz směřuje. Bez tohoto ustanovení by totiž bylo lze směnkou přikázat, aby byla zaplacena např. kupní cena podle označené kupní smlouvy. Zjištění skutečné výše pohledávky takto určené by bezpochyby nečinilo problém mezi původními účastníky směnky. Dostala-li by se však listina do rukou jiné osoby, bylo by stanovení konkrétní částky zbytečně složité. Právě kvůli zjednodušení oběhu je určitá peněžitá suma další podstatnou náležitostí směnky. Musí být seznatelná přímo ze směnky samé, nelze ji určit odkazem na jiné dokumenty.

Bylo již zmíněno, že směnka je závazkem vždy a pouze peněžitým, proto, pokud by případně zněla na zboží či cenné papíry nebo i peníze, které však nejsou v době vystavení listiny zákonnou měnou, byla by neplatná.

Peněžitá suma musí být určena množstvím a měnou. Bez těchto údajů by těžko byl směnečný peníz určitý. Pro některé případy neurčitosti směnečné sumy však ZSŠ obsahuje v § 6 vykládací pravidla.

V praxi je obvyklé, že údaj o částce je na směnce uveden dvakrát, v jejím textu slovy a zpravidla v pravém horním rohu číslicemi. Případný rozpor mezi numerickým a slovním údajem však neplatnost směnky pro neurčitost směnečné sumy nezpůsobí. Platí vždy suma vyjádřená slovy, a to i kdyby byl číselný údaj opakován několikrát. Také uvedení více různých částek některým z těchto způsobů není překážkou platnosti směnky, jelikož platí částka nejmenší. Je-li tedy směnečná suma uvedena několikrát slovy a několikrát čísly, platí podle zmíněných pravidel nejnižší částka slovy vyjádřená. Proto kryje-li jediná směnka víc nároků, nelze každou částku uvádět zvlášť, ale je třeba jednotlivé závazky sečíst do jediné směnečné sumy.

Také v případě, že strany dohodnou úrok ze směnečné sumy, nelze uvést např. „zaplaťte 10000 Kč a na úrocích 1000 Kč“, jelikož by platila pouze suma menší, šlo by tedy o směnku na 1000 Kč.⁶⁶ Je tedy třeba směnečnou sumu a úrok sečíst. Jde o jeden z projevů

---

⁶⁶ Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 79. Jiný názor má však Chalupa, který míní, že v případě, že se v textu směnky přikazuje nebo slibuje zaplatit více částek, které nelze považovat za údaj směnečné sumy (např. absolutní částkou vyjádřený úrok), nelze podle pravidel uvedených v § 6 ZSŠ postupovat. Viz Chalupa, R. – Základy směnečného práva, str. 29.

směnečné přisnosti, ačkoliv každý účastník směnky by jistě byl v případě rozdělení částek připadajících na jistinu a úrok schopen rozpoznat, kolik činí celková suma, která má být ze směnky proplacena.

U směnek splatných na viděnou a určitý čas po viděné by určení výše úroku a jeho přičtení do směnečné sumy nebylo možné, neboť splatnost těchto směnek nastává až po jejich předložení, je tedy závislá na vůli jejich majitele, na tom, kdy se majitel rozhodne směnku prezentovat (viz kap. 6.3). Proto u nich ZSŠ umožňuje stanovení úroku procentní sazbou. Jeho konkrétní výše se pak vypočítá ke dni splatnosti. Objeví-li se však tato tzv. úroková doložka na směnce jiné, hledí se na ni, jako by nebyla napsána (§ 5 odst. 1 ZSŠ).⁶⁷

Určení směnečné sumy ovšem neznamená pouze vyjádření „kolik“, je třeba totiž vědět „kolik čeho“, tedy měnu, v níž má být zapláceno. Bez určení měny nebude listina platnou směnkou. Nestejná výše peněžitých částek, která není způsobena nominální údajem ale údajem měny, však způsobí neplatnost směnky, pravidla uvedená v § 6 ZSŠ se totiž označení měny nedotýkají.⁶⁸

Neurčitost měny ZSŠ řeší v § 41 odst. 4 pouze pro případ jejího druhového označení (platební příkaz by zněl na zaplacení např. 1000 korun a neuváděl by, zda českých, slovenských, norských či švédských). Podle tohoto ustanovení „*je-li je směnečná suma udána druhem peněz, který má stejné označení avšak různou hodnotu ve státě vystavení a státě placení, má se za to, že je tím míněn druh peněz platebního místa*“ (§ 41 odst. 3 ZSŠ).

Postačí také, pokud určitý druh měny obíhá alespoň buď v místě vystavení nebo v místě splatnosti. Zde konflikt řešený ve zmiňovaném ustanovení nenastává a je třeba vyjít z toho, že údaj o měně je dostatečně určitý.⁶⁹ Jestliže však označený druh měny neobíhá ani v místě vystavení, ani v místě splatnosti, nelze tohoto pravidla využít a směnka je tak neplatná pro svou neurčitost.

Jinak je směnku možné vystavit na jakoukoliv určitou měnu, bez ohledu na místo vystavení či místo splatnosti. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí dospěl k závěru, že „*plnění ze směnky se lze domáhat v cizí měně, na kterou byla směnka vystavena, i tehdy, jestliže*

---

⁶⁷ Kontinentální směnečné právo nebylo v minulosti úročení směnečné sumy příliš nakloněno, a to z obavy před lichvou. Ještě podle směnečného zákona z roku 1928 nebylo možno směnku úročit vůbec, slib úroků byl považován za nenapsaný na všech směnkách (§ 3 bod 2 z. 1/928 Sb. z. a n.). Rakouský směnečný řád z roku 1850 v ustanovení čl. 7 dokonce s uvedením slibu úroků spojoval neplatnost směnky.

⁶⁸ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 229/94, SR 3/1996, str. 56.

⁶⁹ Kovařík, Z. – Zákon směnečný a šekový: komentář, str. 132.

nejdou naplněny podmínky ustanovení § 155 odst. 2 OSŘ⁷⁰, zejména se proto není nutné při vystavování směnky ohlížet na devizové předpisy.

Případné problémy s placením v označené měně řeší § 41 odst. 1 ZSS, podle něhož „zní-li směnka na měnu, která není v oběhu v platebním místě, lze směnečný peníz zaplatit v tuzemské měně podle hodnoty, kterou má v den splatnosti“. Podle následujících odstavců může směnka stanovit kurz, v němž se měny přepočítají, může také stanovit placení pouze v určené měně (tzv. doložka o efektivním placení), i při této doložce však lze směnku uhradit se souhlasem stran v měně jiné.⁷¹

V otázce, zda musí jít o měnu platnou, dospěla teorie i praxe ke kladné odpovědi. Musí jít o měnu, kterou lze na směnku zaplatit buď přímo nebo alespoň při použití ustanovení § 41 odst. 1 ZSS.⁷² Totiž pouze měna, která je skutečně užívána, má určitou hodnotu. Směnečná suma udaná v neplatné měně je neurčitá, neboť nelze stanovit její ekvivalent v jiné platné měně.

Podmínkou platnosti měny se české soudy hojně zabývaly v souvislosti s rozdělením Československé federativní republiky a s tím spojeným oddělením měn a výsledkem byl jednoznačný závěr, že směnky vystavené na neplatnou měnu požadavek na vyjádření určité směnečné sumy nespĺňují.⁷³

Od 8. 2. 1993 existovala na území ČR pouze jedna platná měna – koruna česká.⁷⁴ Směnky byly však i nadále vystavovány na starých směnečných formulářích, které obsahovaly „Kčs“ jako označení měny. Měna na těchto směnkách označená ovšem nebyla již

⁷⁰ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 32 Cdo 20/2000, SJ 8/2000, str. 305.

⁷¹ Kovařík, Z. – Zákon směnečný a šekový: komentář, str. 132.

⁷² Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 228/94, SR 2/1996, str. 33.

⁷³ Viz např. rozsudek Krajského obchodního soudu v Brně sp. zn. 5 Cm 27/94 SR 3/1995 str. 67 nebo rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 527/94, PR 4/1996, str. 176. Naproti tomu prvorepubliková teorie (a dnes např. Chalupa) připouštěla i měnu, která již není platná. Viz Králíková, O. – Formální náležitosti směnky a směnečných prohlášení v aktuální směnečné judikatuře, str. 11. Spišiak dokonce uvádí, že formální platnosti nevádí ani měna imaginární. Viz Spišiak, J. – Zmenkové právo podľa ženevských konvencii, str. 26. Je však otázkou, jak by se v případě, že bychom možnost použití neplatné měny připustili, stanovila hodnota takové směnky v platných měnách, což je základním předpokladem pro to, aby směnečná suma mohla být vyplacena.

⁷⁴ K oddělení měny došlo na základě zákona č. 60/1993 Sb. o oddělení měny a nařízení vlády č. 61/1993 Sb. vydaného k jeho provedení. Avšak již s účinností od 1. 1. 1993 prohlásil § 13 zákona č. 6/1993 Sb. o České národní bance za peněžní jednotku platnou v České republice korunu českou. Je tedy sporné, zda koruna československá byla v období od 1. 1. 1993 do 7. 2. 1993 skutečně platnou měnou. Judikatura k této otázce zaujala pozitivní stanovisko.

měnou existující a tyto listiny proto byly neplatné. Směnky vystavené před tímto datem ovšem zůstaly nadále v platnosti, přičemž hodnota závazků se přepočítala na koruny české ve stanoveném poměru (1:1).⁷⁵

1. 5. 2004 se Česká republika stala členským státem Evropské unie. Dalším mezníkem integrace bude v dohledné době přijetí společné evropské měny – eura. Datum přistoupení k měnové unii je v současné době pracovním stanoven na 1. 1. 2010. Je pravděpodobné, že po určité přechodnou dobu budou jako zákonná platidla vedle sebe existovat jak euro, tak koruna česká. Jakmile však koruna česká jako zákonné platidlo zanikne, nebude lze vydávat směnky znějící na koruny české, jelikož tyto budou neplatné pro neurčitost směnečné sumy, nastane tedy situace obdobná té z počátku roku 1993.

Údaj o směnečníkovi

Směnečník (neboli trasát) je osobou ze směnky nezavázanou. Je na směnce cizí výstavcem označen jako osoba, která má platit směnečnou sumu, je tedy adresátem platebního příkazu.

Subjekt se stává směnečníkem okamžikem vystavení směnky, je-li na ní uveden. Může se tak stát bez ohledu na jeho vůli, eventuálně i proti ní. Směnečník se dokonce o tom, že směnka s jeho jménem byla vystavena, nemusí nikdy dozvědět.

Bylo judikováno, že platnost směnky neohrozí směnečník vymyšlený, ve skutečnosti neexistující.⁷⁶ Není také nutné, aby byl označen svým správným a úplným jménem. Zcela postačí, že údaj směnečníka je na směnce připojen. Musí být ovšem zcela nepochybné, komu je příkaz zaplatit směřován. Nehrozí-li nebezpečí záměny s jinými osobami, není třeba uvádět veškeré myslitelné údaje o této osobě.⁷⁷ Jako směnečník může být na směnce cizí udán sám výstavce, je-li tomu tak, jedná se o tzv. zastřenou směnku vlastní (viz kap. 6.2.2).

---

⁷⁵ Viz např. rozsudek Krajského obchodního soudu v Brně sp. zn. 5 Cm 51/94, SR 3/1995, str. 67.

⁷⁶ Podle Chalupy však nemůže být za platnou směnku považována listina, která označuje směnečníka takovým způsobem, že je patrné, že tato osoba nemůže být účastníkem směnečného vztahu. Viz Chalupa, R. – Základy směnečného práva, str. 31. Domnívám se však, že listina s takovýmto směnečníkem je pouze případem směnky sklepní (viz kap. 6.5.5), a pokud by splňovala ostatní náležitosti, by měla být uznána platnou směnkou. Je věcí opatrnosti osob, které s ní přijdou do styku, jestli takovou směnku převezmou či nikoliv.

⁷⁷ viz rozsudek Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 5 Cmo 387/94, SR /1996, str. 31.

Z praktického hlediska je významné, aby byl směnečník označen nejen jménem, ale i adresou – není-li zvláštního údaje, platí tato adresa i jako bydliště trasáta a zároveň též jako platební místo ve smyslu § 2 odst. 3 ZSŠ (viz níže).

Směnečník na směnce cizí uveden být musí, zpravidla se informace o něm nachází v levé části směnečné listiny. Musí být označen jménem, je nepřipustné (s výjimkou zastřené směnky vlastní) určit jej odkazem, například slovy „*starosta Horní Lhoty*“. Údaj o směnečníkovi také nemůže být nahrazen pouhým přijetím směnky, to totiž může učinit jen označený směnečník (§ 21 ZSŠ) a není-li ho, je směnka neakceptovatelná. Důsledně vzato, o směnku cizí by v tomto případě ani nešlo, neboť by neobsahovala všechny podstatné náležitosti.

Osobou ze směnky zavázanou se směnečník stává pouze a jen jejím přijetím (akceptací).⁷⁸ Až do tohoto okamžiku mu z listiny neplynou žádné povinnosti, ačkoliv povinnost dodržet příkaz a zaplatit směnečnou sumu zpravidla vyplývá z jiné právní skutečnosti.

O směnečníku, který směnku cizí akceptuje (přijme), se běžně hovoří jako akceptantu či příjemci. Prohlášení o akceptaci směnečného závazku (akceptace) je jednostranný písemný a bezpodmínečný (§ 26 odst. 1 ZSŠ) projev vůle směnečníka, který mění jeho pozici tím způsobem, že z původně zcela nezavázané osoby se stává přímým dlužníkem, hlavní směnečně zavázanou osobou, osobou na níž se majitel směnky nejdříve obrátí s požadavkem jejího zaplacení.

Akceptace bývá pravidelně umístěna na líci na levé straně, zde také bývá na směnečných formulářích vyhrazen pro přijetí prostor. Zákon se však nebrání umístění podpisu akceptanta na rubu směnky. Zatímco v prvním případě stačí pouhý podpis směnečníka, je-li přijetí umístěno na rubu, musí podpis obsahovat též akceptační doložku, např. slova „přijal“ či „akceptováno“.

Směnečník může přijetí omezit jen na část směnečné sumy, může samozřejmě přijetí směnky odmítnout a to i bez udání důvodu. V těchto případech je pro zachování práv proti nepřímým dlužníkům, pokud jde o postih před splatností, potřeba učinit protest pro (částečné) nepřijetí. Avšak i tehdy, jestliže směnečník odmítne směnku přijmout, je třeba na něj stále hledět jako na osobu, která má směnku proplatit, a ohledně placení se na něj obrátit.⁷⁹

---

⁷⁸ viz např. rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 9 Cmo 204/00, ObP 4/2001, str. 21

⁷⁹ Bylo-li však nepřijetí směnky protestováno, předložení k placení ani protest pro neplacení se již nevyžaduje (§ 44 odst. 4 ZSŠ).

Akceptace směnky ovšem není podmínkou její platnosti. Toto potvrdil i Vrchní soud v Praze, když k tomuto konstatoval: „*Je-li součástí směnečné listiny označení směnečníka, jde o platnou cizí směnku bez ohledu na to, zda bude nebo nebude později platně akceptována.*“⁸⁰ V současné praxi však převládá okamžitý akcept směnky, kdy výstavce věřiteli přijetí obstará ještě před samotným vydáním směnky a věřitel tak dostává směnku již akceptovanou.⁸¹

Údaj platebního místa

Platební místo je další podstatnou náležitostí cizí směnky. Jedná se především o místo, kde se směnka má předložit dlužníku a kde také bude v případě neplacení protestována. Ačkoliv směnku lze v zásadě uhradit kdekoliv, mimo platební místo není dlužník povinen platit, ale ani majitel zde není povinen směnečný peníz přijmout.

Může být na směnce udáno dvojím způsobem. Neuvede-li jej výstavce výslovně, platí jako zákonné platební místo místní údaj uvedený u jména směnečníka (§ 2 odst. 3 ZSS). Není-li místo stanoveno ani jedním z těchto způsobů, je směnka neplatná pro nedostatek podstatné náležitosti, nelze tedy v případě absence platebního místa použít k jeho určení ustanovení § 567 občanského zákoníku.

V zásadě platí, že čím přesněji je platební místo určeno, tím lépe. Avšak plně postačí pouze název obce,⁸² nikoliv již např. pouze okres, kraj či Česká republika nebo také pouhý název ulice bez uvedení obce. Také neobstojí jiný geografický údaj (např. na vrcholu určité hory) či jiné místo splatnosti (např. na palubě určité lodi) bez uvedení obce.⁸³ Platební místo též nelze určit alternativně, např. údajem „Brno nebo Praha“.⁸⁴

⁸⁰ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 531/95, SR 2/1997, str. 36.

⁸¹ Kotásek, J. – Nad směnečným právem: Účastníci směnečných vztahů, str. 30.

⁸² Přesná adresa pro prezentaci směnky v případě pouhého udání obce vyplývá z § 87 ZSS. Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 551/96, SR 2/1999, str. 56.

⁸³ Švamberg, G. – Naše jednotné směnečné právo, str. 32,46, shodně Chalupa, R. – Základy směnečného práva, str. 32.

Zákon však výslovně nepožaduje, aby platební místo bylo určeno v nějaké obci. Proto je otázkou, zda by směnka s platebním místem určeným jinak než uvedením názvu obce, byla v případném sporu skutečně shledána neplatnou. Navíc například určení, že směnka je splatná na soutoku Vltavy a Labe, je daleko přesnější než určení, že je splatná v Praze. Podobný názor zastává Kovařík který uvádí, že platebním místem kterékoliv směnky může být kterýkoliv bod na této planetě bez omezení. Viz Kovařík, Z. – Zákon směnečný a šekový: komentář, str. 13.

⁸⁴ Směnka je neplatná, udává-li více platebních míst vedle sebe. Platební místo však lze postupně i více geografickými údaji upřesňovat. Viz usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 40/96, SR 10/1998, str.

V každém případě však musí být udána lokalita skutečně existující.⁸⁵ Obsahuje-li listina smyšlený údaj o platebním místě, nebude platnou směnkou. Zatímco totiž například smyšlený údaj o některém směnečném dlužníku nebrání nastoupení s požadavkem vyplacení směnečné sumy proti jinému z nich (viz dále v subkapitole o podpisu výstavce), smyšlený údaj o platebním místě by znamenal, že směnku by nebylo lze při splatnosti řádně předložit k placení, což je podmínkou pro to, aby směnečná suma mohla být vyplacena. Platební příkaz (či v případě vlastní směnky slib) by tak byl již při vystavení směnky nerealizovatelný (podobně jako kdyby bylo udáno neexistující datum splatnosti). V neexistujícím platebním místě nelze ani protestovat,⁸⁶ navíc podmínkou pro protest je právě předložení směnky.

Platební místo lze definovat zprostředkovaně (např. slovy „splatno v místě vystavení“) či dokonce jen označením osoby. Ovšem není-li ze směnky jasné, kde se taková osoba má nacházet, není určení platebního místa dostatečně určité a jelikož se jedná o výslovné označení, nelze již podpůrně uplatnit zákonné platební místo a směnka je z tohoto důvodu neplatná.⁸⁷

Zvláštní způsob určení platebního místa představuje tzv. domicil (viz kap. 6.5.1).

Jméno remitenta

Jako další náležitost směnky cizí požaduje ZSŠ jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno. V praxi bývá tato osoba běžně označována jako remitent.

Remitent je osobou, v jejíž prospěch je směnka vydána. Může jím být i samotný výstavce cizí směnky, v takovém případě hovoříme o směnce cizí na vlastní řad (viz kap. 6.2.1). Je prvním věřitelem ze směnky a též jejím prvním majitelem. Je nositelem oprávnění ze směnky, není směnečně zavázán. Pokud však směnku dále převede indosamentem, stane se nepřímým dlužníkem – indosantem.⁸⁸

---

261. Směnečný zákon z roku 1928 více platebních míst nezakazoval. Podle § 3 bodu 7 tohoto předpisu platilo za platební místo první z nich na směnce uvedené.

⁸⁵ Chalupa, R. – Základy směnečného práva, str. 32. Obdobně Spišiak, J. – Zmenkové právo podľa ženevských konvencií, str. 29.

⁸⁶ Zatímco pro případ, že dlužník se v platebním místě nevyskytuje či není k nalezení, umožňuje směnečné právo protest tzv. „proti stěnám“ či „do větru“, protest „do neznáma“ předpisy neznají.

⁸⁷ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 346/2003, SR 2/2004, str. 67.

⁸⁸ V případě převodu rektasměnky postupitel odpovídá nikoliv podle ZSŠ jako postižní dlužník, ale obecně podle ustanovení § 524 a n. ObčZ o postoupení pohledávky.

Remitent tedy může:

- směnku si ponechat a realizovat práva z ní vyplývající,
- směnku vystavenou na řad převést indosamentem, čímž se stane prvním indosantem,
- jedná-li se o rektasměnku, převést ji cessí (pokud se s výstavcem nedohodl jinak).

Stejně jako směnečníka lze i remitenta označit pouhým jménem. Také zde není (s výjimkou cizí směnky na vlastní řad) přípustné označení zprostředkované např. odkazem na funkci či vztah k určité osobě.

Pojmenování nemusí být zcela přesné, avšak jak konstatoval Vrchní soud v Praze, „je podstatné, aby údaj remitenta byl natolik určitý, aby bylo možno dospět k závěru, že ten, kdo práva ze směnky, kterou má v rukou, vykonává, je totožný s označeným remitentem“.⁸⁹ Obdobně v jiném rozhodnutí tentýž soud uvádí, že „musí být z údaje směnky určitě zřejmé, komu nebo na čí řad má být placeno, jen takto určitě označená osoba může práva ze směnky vykonat“.⁹⁰ Je-li směnka před splatností indosována, poskytuje dalším směnečným věřitelům směnečnou legitimaci nepřetržitá řada indosamentů remitentem počínající.

Otázka jednoznačnosti určení remitenta je tedy významná pro prokázání legitimace oprávněné osoby, je proto vhodné doplnit jméno remitenta také jiným blíže identifikujícím údajem. Ovšem z hlediska pouhé formální platnosti směnky postačí, že údaj remitenta je na směnce vůbec uveden a z tohoto pohledu vyhoví i označení nepřesné či uvedení osoby vymyšlené.⁹¹

Datum a místo vystavení směnky

Datum a místo vystavení směnky bývá tradičně umístěováno v levém horním rohu listiny.⁹²

---

⁸⁹ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 466/95, SR 2/1997, str. 37. Obdobně též usnesení téhož soudu sp. zn. 5 Cmo 40/96, SR 10/1998, str. 261 či

⁹⁰ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 631/95, SR 2/1997, str. 38.

⁹¹ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 466/95, SR 2/1997, str. 36.

⁹² Anglosaské směnečné právo určení data vystavení na směnce nepožaduje. Funkci data vystavení, není-li na směnce uvedeno, plní den předání směnky prvnímu majiteli – den její emise. Viz Zapletal, P. – Srovnání právní úpravy směnek v ženevském a anglosaském právu, str. 611.

Není nutné, aby datum vystavení směnky bylo pravdivé, ante či post datování směnky není důvodem její neplatnosti. Datu vystavení nesmí předcházet datum splatnosti a zároveň se musí jednat o den reálný.⁹³

Údaj je významný zejména pro běh lhůt - od data vystavení běží úročení směnek (u vista a lhůtních vistasměnek), lhůta pro prezentaci vistasměnek či lhůta do splatnosti datosměnky. Pro počítání těchto lhůt je rozhodný den na směnce formálně uvedený, nikoliv den, kdy směnka byla skutečně vystavena.

V teorii přetrvává spor o to, zda může být datum vystavení určeno s přesností vyšší než jeden den. Zatímco např. Chalupa⁹⁴ s odkazem na nemožnost přesnějšího určení doby splatnosti striktně odmítá i přesnější určení doby vystavení směnky, Kotásek⁹⁵ nevidí v určení hodiny či minuty vystavení směny důvod její neplatnosti. Pouze u datosměnek podle něj mohou nastat určité pochybnosti.

Také ohledně způsobu vyjádření není jednoty. Úprava ve směnečném zákoně z roku 1928 byla v tomto směru jednoznačná, když požadovala „*údaj místa, dne, měsíce a roku vystavení směnky*“ (§ 3 bod 8 zákona č. 1/1928 Sb. z. a n.). Dnešní úprava tak jednoznačná není, jelikož hovoří pouze o datu vystavení. Kovařík připouští uvedení pouze konkrétního data určeného dnem, měsícem a rokem,⁹⁶ jiní autoři, např. Švamberg či Spišiak a dnes Chalupa připouštějí určení dne vystavení, i jiným způsobem, např. „na Nový rok 2006“ nebo „druhé pondělí v měsíci březnu 2000“.⁹⁷ Domnívám se, že pokud je určení dne vystavení určité, není důvod takovéto datum vystavení odmítnout, když navíc v případě určení splatnosti (viz kap. 6.3.4) všichni zmínění autoři určení datumu opisem připouštějí.

---

⁹³ Nereálným datem vystavení směnky je takové datum, z něhož je zřejmé, že v tento den směnka být vystavena nemohla, jelikož např. tento den neexistuje (např. 30. únor). Viz Chalupa, R. – *Základy směnečného práva*, str. 35. Chalupa za nereálný den vystavení směnky považuje také den, kdy výstavce neexistoval nebo nežil (tamtéž). Jiní autoři však tvrdí, že směnečnou způsobilost výstavce je třeba posuzovat podle skutečného data podpisu směnky, nikoliv podle data simulovaného. Vystavení směnky tak může být datováno až po smrti výstavce. Viz Švamberg, G. – *Naše jednotné směnečné právo*, str. 33, obdobně Spišiak, J. – *Zmenkové právo podľa ženevských konvencíí*, str. 32, Kotásek, J. – *Směnka cizí a její obsahové náležitosti*, str. 274. Záleží totiž pouze na výstavci, jaké datum vystavení směnky uvede, a ačkoliv zjištění skutečného dne vystavení bude v případě ante- či postdatované směnky poněkud obtížné, je posléze uvedený názor poněkud „čistší“.

⁹⁴ Chalupa, R. – *Základy směnečného práva*, str. 36.

⁹⁵ Kotásek, J. – *Směnka cizí a její obsahové náležitosti*, str. 274.

⁹⁶ Kovařík, Z. – *Směnka a šek v České republice*, str. 83.

⁹⁷ Švamberg, G. – *Naše jednotné směnečné právo*, str. 32, Chalupa, R. – *Základy směnečného práva*, str. 36, Spišiak, J. – *Zmenkové právo podľa ženevských konvencíí*, str. 32.

Další podstatnou náležitostí směnky cizí podle § 1 bodu 7 ZSŠ je místo vystavení směnky. Místo vystavení je významné především u směnek s cizím prvkem, u směnek tuzemských není zvláště důležité, avšak musí být uvedeno i na nich, také s ohledem na to, že cizí prvek se ve směnečném vztahu může objevit kdykoliv později.

Není-li místo vystavení uvedeno, je směnka neplatná. Zákon však stanoví v § 2 odst. 4 pro případy absence výslovného údaje fikci, podle níž se za místo vystavení směnky považuje místo uvedené u jména výstavce, neplatnost směnky tak nastane až tehdy, jestliže chybí jak údaj o místě vystavení, tak místní údaj u jména výstavce.

Místo vystavení směnky lze stejně jako datum vystavení simulovat, nemusí se tedy jednat o údaj pravdivý. Postačí, je-li uveden název obce, podrobnější určení není nutné.

Jednotný názor není v literatuře ani na to, zda místo vystavení směnky musí skutečně existovat. Švamberg⁹⁸ a po něm dnes např. Chalupa⁹⁹ míní, že platná směnka nemůže být vystavena v neexistujícím místě, Spišiak¹⁰⁰ uvádí, že udané místo sice nemusí existovat, ovšem nemůže být zřejmě vymyšlené, musí být tedy alespoň možné. Vzhledem k tomu, že místo vystavení není z hlediska realizace směnečného závazku významné, kloním se k názoru posledně zmíněnému, totiž že by uvedení místa nikoliv zjevně neexistujícího, nemělo být platnosti směnky na překážku.

I v případě, že směnku vydává více výstavců, je údaj o místě i času vystavení, vzhledem k jednotnosti směnečného závazku, pouze jeden.

Podpis výstavce

Poslední podstatnou náležitostí směnky cizí je podpis výstavce (emitenta nebo též trasanta).

Výstavce je osobou, která vydáním směnky jinému, její emisí, uvádí směnku do oběhu. Ve směnce cizí přikazuje jiné osobě (směnečníkovi) zaplatit směnečnou sumu – není tedy osobou, která má nejdříve na směnku plnit, je pouze nepřímým dlužníkem, který za přijetí a placení směnky odpovídá (§ 9 odst. 1 ZSŠ). Není-li směnka směnečníkem přijata nebo placena, lze se s uplatněním práv ze směnky obrátit též proti výstavci. I když odpovědnost za přijetí může výstavce vyloučit příslušnou doložkou, odpovědnosti za zaplacení se zbavit nemůže (§ 9 odst. 2 ZSŠ).

---

⁹⁸ Švamberg, G. – Naše jednotné směnečné právo, str. 32.

⁹⁹ Chalupa, R. – Základy směnečného práva, str. 37.

¹⁰⁰ Spišiak, J. – Zmenkové právo podľa ženevských konvencií, str. 33.

Podpis výstavce je pravidelně umístěn do pravého dolního rohu listiny, směnku tak prostorově uzavírá. Je zpravidla první signaturou, která se na směnce objevuje, lze si však představit i situaci, kdy budoucí směnka je napsána například směnečníkem, jím přijata a až poté zaslána výstavci k podpisu.

Svým podpisem výstavce (a obecně jakýkoliv dlužník ze směnky) především vyjadřuje souhlas s obsahem listiny. Jedině podpis na směnce je důvodem vzniku směnečné povinnosti. Tato skutečnost je odrazem jedné z funkcí podpisu – funkce zavazovací. Vedle této funkce plní podpis na směnce i další úlohu – identifikační. Bývá sice pravidlem, že podpis výstavce (dlužníka) je doprovázen i dalšími informacemi o osobě, jejímž jménem je činěn, ovšem směnečné právo to nevyžaduje. Směnka tak o výstavci (dlužnících) nemusí obsahovat žádné jiné údaje, podpis představuje dostatečné minimum údajů pro jejich identifikaci. Paradoxně však předpisy nevyžadují čitelnost podpisu, ta je nutná jen do té míry, aby bylo zjistitelné, zda jde opravdu o podpis nebo jen o nějakou značku.

Ze všech podstatných náležitostí směnky musí být pouze podpis výstavce učiněn vlastnoručně.¹⁰¹ § 40 odst. 3 ObčZ, který v případech, kdy je to obvyklé, umožňuje nahrazení podpisu mechanickými prostředky, se pro směnky neuplatní.¹⁰² Také elektronický podpis není myslitelný, neboť směnka, jak bylo řečeno výše, musí mít vždy listinnou podobu.

Pokud je výstavcem fyzická osoba, postačí, podepíše-li se obvyklým způsobem.

Podpis právnické osoby je poněkud složitější, skládá se ze dvou složek – úplného označení zavazující se právnické osoby, tedy zejména jména zapsaného v příslušném registru, a podpisu (podpisů) osob, jež za právnickou osobu projevují její vůli. Součástí podpisu prokuristy je navíc doložka o prokuře podle § 14 odst. 5 ObchZ.

Ve směnečné praxi občas dochází k případům, kdy subjekt oprávněný jednat za určitou právnickou osobu směnku podepíše, nepřipojí však dodatek, že jedná právě za ni. Pak se ovšem účastníkem směnečného vztahu stane pouze on sám, jak několikrát potvrdila také judikatura.¹⁰³

---

¹⁰¹ ZSŠ o formě podpisu nic nestanoví. Jednotný zákon směnečný, z něhož naše úprava vychází, se úmyslně této otázce vyhnul a ponechal její úpravu národním právům a obyčejům. Viz Švamberg, G. – Naše jednotné směnečné právo, str. 40.

¹⁰² Kotásek, J. – Směnka cizí a její obsahové náležitosti, str. 275, shodně Chalupa, R. – Základy směnečného práva, str. 38, Kovařík, Z. – Zákon směnečný a šekový: komentář, str. 16.

¹⁰³ Viz např. rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 252/94, SR 2/1996, str. 32, nebo rozsudky téhož soudu sp. zn. 5 Cmo 308/94, SR 4/1996, str. 89 a sp. zn. 5 Cmo 615/95, SR 3/1998, str. 61.

Výstavce je pro vznik směnky osobou nepostradatelnou. K její platnosti však není nutné, aby uvedený výstavce skutečně existoval, není též třeba zkoumat, zda jej podpis skutečně zavazuje, zcela vyhoví, je-li listina jakýmkoliv podpisem opatřena. Postačí tak, jestliže je podpis platný jen ve smyslu formálním, tedy jestliže jde o sled znaků, které mají význam písma, vlastnoruční písemný projev, který se na základě obecné zkušenosti jeví býti podpisem. Jiné grafické výtvary, které nejsou písmem, formální platnosti směnky samy o sobě nevyhoví. Takovéto projevy je nutné, stejně jako projevy osob slepých, hluchoněmých, hluchých, které nedovedou číst, a němých, které nedovedou psát, ve smyslu čl. III. § 2 ZSŠ učinit ve formě úředního zápisu.

Formální platnost podpisu výstavce, ale i jiných směnečných dlužníků, posuzujeme pouze z listiny samotné.

Ovšem k tomu, abychom zjistili, zda podpis výstavce (a obecně jakéhokoliv směnečného dlužníka) skutečně zavazuje, je třeba jej zkoumat podle kritérií stanovených pro veškeré projevy vůle, je tedy nutné zjistit, zda jde o podpis pravý, zda je osoba způsobilá se zavazovat, zda nejednala v omylu, zda projev učinila svobodně a vážně, zda byla řádně zastoupena, atd. V tomto případě hovoříme o platnosti materiální. Posouzení platnosti podpisu z hlediska materiálního již ovšem vyžaduje více informací než jen ty, které můžeme vyčíst ze směnky samotné, je třeba znát „skutkový stav věci“.

Je-li podpis výstavce formálně vadný, způsobí totální neplatnost směnky. Listina by směnkou nemohla být právě z toho důvodu, že by postrádala jednu z podstatných náležitostí – výstavcův podpis. Z takové směnky by nemohl nikdo být směnečně zavázán. Bude-li však podpis výstavce formálně správný, půjde o platnou směnku, i kdyby všechny ostatní na směnce uvedené podpisy formálně platné nebyly.

Naopak materiálně vadné podpisy směnku jako takovou, listinu jako cenný papír, ohrozit nemohou, mohou však přivodit její nulovou hodnotu v případě, že žádná z osob na směnce podepsaných nebude ze směnky zavázána právě proto, že jejich podpisy budou materiálně neplatné. Ovšem v případě, že podpis byt' jen jediné osoby na směnce by byl platný jak formálně, tak materiálně, bylo by lze práva ze směnky vymáhat právě proti této osobě. Tato tzv. zásada samostatnosti směnečných podpisů je vyjádřena v § 7 ZSŠ, podle něhož materiální neplatnost podpisů některých osob nemá vliv na platnost závazků ostatních.

5.2. Směnka vlastní

Směnka vlastní představuje slib (závazek) samotného výstavce, že zaplatí ve stanovený den na stanoveném místě určitou částku určité osobě (remitentovi). Je tedy jakýmsi dlužním úpisem.

Ačkoliv vznikla historicky dříve než směnka cizí, v obchodní praxi nebyla zdaleka tak oblíbená a pravidelně byla nahrazována směnkou cizí na vlastní řad (viz kap. 6.2.1). Používala se především ke krytí drobných úvěrů mezi soukromými osobami, proto bývala, poněkud hanlivě, nazývána též směnkou suchou nebo selskou.

Právě vzhledem k nižší míře jejího využití odsouvaly už dřívější předpisy směnečného práva její úpravu až za ustanovení platná pro směnku cizí s tím, že na ta z nich, která byla použitelná i pro směnku vlastní, pouze odkazovaly. Tuto legislativní techniku převzal i Jednotný zákon směnečný a drží se jí i dnes platný směnečný zákon. Normy týkající se směnky vlastní jsou tak umístěny v druhé části prvního článku ZSŠ, v §§ 75 – 78.

Hned z úvodního ustanovení, které upravuje její náležitosti, lze vyčíst základní odlišnosti od směnky cizí. Namísto bezpodmínečného příkazu zaplatit obsahuje směnka vlastní platební slib. Jelikož se tedy vlastní směnkou nepřikazuje třetí osobě, odpadá údaj o směnečníkovi. Vlastní směnka tak má pouze sedm základních náležitostí. Z nich je šest náležitostí podstatných, splatnost směnky uvedena být nemusí.¹⁰⁴ Nepřímo lze, stejně jako u směnky cizí, určit místo vystavení a místo platební.

Osobou, která má vyplatit směnečnou sumu, je zde sám výstavce. Přímý dlužník tak existuje již v okamžiku emise, vlastní směnka se nepředkládá k akceptaci.

Za zákonné platební místo, není-li zvláštního údaje, platí místo vystavení směnky (§ 76 odst. 3 ZSŠ).¹⁰⁵

Místo vystavení vlastní směnky lze nepřímo určit uvedením místního údaje u jména výstavce (§ 76 odst. 4 ZSŠ). Takto určené místo vystavení ovšem obстоjí i jako místo platební podle výše zmíněného § 76 odst. 3 ZSŠ. Proto na směnce vlastní postačí k určení zákonného platebního místa, je-li alespoň u podpisu výstavce uveden určitý místní údaj, jak také konstatoval ve svém usnesení Vrchní soud v Praze.¹⁰⁶

---

¹⁰⁴ Stejně jako v případě směnky cizí je vlastní směnka, která neobsahuje údaj splatnosti, splatná na viděnou (§ 77 odst. 2 ZSŠ).

¹⁰⁵ V tomto případě však musí místo vystavení skutečně existovat, aby v něm mohla být směnka předložena k placení. Viz výklad o platebním místě v kap. 5.1.3.

¹⁰⁶ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 532/94, SR 4/1996, str. 89.

Jinak o náležitostech vlastní směnky platí přiměřeně to, co bylo uvedeno v předchozí subkapitole o náležitostech směnky cizí.

Kromě těchto rozdílů je třeba ještě zmínit fakt, že směnka vlastní může existovat pouze v jediném exempláři (bývá tak označována také jako solasměnka). Zatímco cizí směnku lze vystavit ve více číslovaných stejnopisech, přičemž všechny tyto listiny tvoří jedinou směnku, duplikáty směnky vlastní jsou nepřipustné.

Základní směnečné druhy tedy navzájem odlišuje zejména formulace projevu vůle a počet účastníků základní směnky.

Následky smísení náležitostí obou směnek na jedné listině nejsou v literatuře neřešeny jednoznačně. Kdyby například vedle příkazu zaplatit obsahovala listina také slib zaplacení, zcela určitě přichází v úvahu použití ustanovení § 37 odst. 1 ObčZ o neurčitosti právních úkonů. Právě neurčitostí argumentuje část teorie proti platnosti takových „míšenců“.¹⁰⁷ Ovšem na druhou stranu, ZSŠ jasně stanoví náležitosti obou směnek. Proto pokud by listina například splňovala veškeré náležitosti směnky vlastní avšak navíc se na ní objevil údaj směnečníka, neboli adresáta příkazu, měla by podle jiného názorového proudu být platnou vlastní směnkou.¹⁰⁸ Předválečná judikatura, která se k této otázce několikrát vyjádřila, také nepřinesla jednotné stanovisko.¹⁰⁹ Kritériem rozhodování soudů zde pravděpodobně bude míra neurčitosti takového úkonu.

Z poslední doby se tohoto problému dotýká rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, který ohledně vlastní směnky, která zároveň obsahuje akcept výstavce, dospěl k závěru, že takováto listina platnou směnkou je.¹¹⁰ Akceptační doložka není právně významná, svou nadbytečností však vlastní směnku nemaří.

V případné žalobě z takovéto směnky je však třeba dbát na přesné označení žalovaného. Byl-li by totiž žalován jako akceptant a nikoliv jako výstavce, musela by být žaloba zamítnuta, neboť příjemce vlastní směnky nemá žádný závazek k zaplacení směnečného peníze.

---

¹⁰⁷ viz např. Spišiak, J. – Zmenkové právo podľa ženevských konvencií, str. 208, též Chalupa, R. – Základy směnečného práva, str. 22.

¹⁰⁸ viz např. Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 104.

¹⁰⁹ viz Švamberg, G. Naše jednotné směnečné právo, str. 48.

¹¹⁰ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 9 Cmo 204/00, ObP 3/2004, str. 21.

6. Další dělení směnek

Směnky a směnečné závazky lze dále třídit podle nejrůznějších hledisek. Některá specifická označení směnek byla zmíněna již v předchozím textu, např. směnka platební a zajišťovací v části týkající se funkcí směnek nebo směnka planá či solasměnka. Některé další přívrastky, které bývají v praxi se směnkami v různých situacích spojovány, uvádí tato kapitola.

Až na výjimky nemají takovéto názvy směnek oporu v zákoně. Jedná se tedy pouze o technická označení, která vycházejí z praktického názvosloví. A je hned v úvodu třeba zdůraznit, že jakkoliv označená směnka (s výjimkou blankosměnky) je vždy jedním ze základních druhů – směnkou vlastní nebo cizí.

6.1. Blankosměnka

6.1.1. Pojem

V části týkající se náležitostí směnek bylo několikrát zmíněno, že listina, která neobsahuje všechny podstatné náležitosti (ať již úmyslně nebo nedopatřením), není platnou směnkou (§1 odst. 2 ZSŠ). Důsledky tohoto ustanovení nelze zhojit následným doplněním chybějících údajů, takováto listina je jako směnka neplatná jednou pro vždy.

Jinak tomu ovšem bude v případě, že se strany na vydání listiny, která obsahuje pouze některé směnečné náležitosti, výslovně dohodnou. Takováto listina také nebude platnou směnkou¹¹¹, avšak, narozdíl od prvního případu, nikoliv navždy, ale pouze dočasně. Bude tedy pouhým zárodkem směnky, a to do té doby, než strana, která je k tomu oprávněna, chybějící náležitosti doplní. Až do okamžiku doplnění listiny, která se platnou směnkou stane teprve tímto úkonem, hovoříme o blankosměnce (či biancosměnce, směnce nevyplněné, nehotové, neúplné).

Praxe blankosměnku využívá poměrně často, vydávány jsou za účelem placení a především jako zajišťovací instrumenty.

---

¹¹¹ Blankosměnka platnou směnkou (s neúplným obsahem) v určitých případech být může, avšak pouze vůči třetím osobám nevědoucím o její neúplnosti, a to tehdy, jestliže obsahuje všechny essentialia cambii (ať už uvedené výslovně nebo kryté domněnkami podle ZSŠ), přičemž doplněny mají být pouze náležitosti nepodstatné. K tomuto problému viz níže.

Zajištění závazku lze řešit i vydáním směnky úplné, ovšem v okamžiku její emise účastníci směnečného vztahu nemají představu o tom, kdy a v jaké výši bude směnečná pohledávka případně uplatněna. Tento problém lze obejít vydáním listiny s vynechanou směnečnou sumou či datem splatnosti – blankosměnky.

Směnečné předpisy jsou při úpravě blankosměnky velice stručné. Připuštění existence takovéto listiny lze dovodit jen z ustanovení § 10 ZSŠ, které řeší, jak postupovat v případných sporech o to, zda vyplnění blanka bylo řádné. To už je ovšem celý proces života blankosměnky završen, a tak odpovědět na většinu otázek týkajících se blankosměnek je především úkolem směnečné teorie a judikatury.

Aby mohla být listina považována za blankosměnku, musí být opatřena alespoň jedním podpisem. Nepodepsaná listina totiž nemůže mít jakýkoliv právní význam. Není podstatné, v jakém postavení podpisatel takovéto listiny vystupuje (v úvahu přichází výstavce nebo, logicky pouze u směnky cizí, směnečník, případně i jiný směnečný dlužník, např. rukojmí). Podepíše-li listinu směnečník, vlastně tímto akceptuje budoucí směnku, proto zde hovoříme o tzv. blankoakceptu. Blankoakcept může být vydán i na vlastní řad výstavce.¹¹² Blankosměnka vydaná směnečným rukojmím bývá také označována jako blankoaval.

Listina dále musí být podpisatelem určena k tomu, aby se později stala platnou směnkou. Zároveň však o směnku ještě jít nemůže. Pouhý podepsaný list papíru bude v tomto ohledu vzbuzovat pochybnosti¹¹³ a bude velmi složité podat v případném sporu důkaz o tom, že o směnku, byla-li tato nad podpisem později vytvořena, vůbec jít nemělo.

Vydání blankosměnky musí být záměrné. I když formálně navenek není mezi směnkou nehotovou a směnkou neplatnou podle § 2 odst. 1 ZSŠ rozdíl, nejde o stav objektivní, kdy by při absenci některé podstatné náležitosti šlo vždy o blankosměnku. Rozhodující je vůle stran listinu jako blankosměnku emitovat.

Pojmovým znakem blankosměnky je, že na ní chybí alespoň jedna právně významná náležitost. Nejčastěji bývá vynechána směnečná suma či za slovy „splatno dne“ je vynecháno datum. Sporné je, zda chybějícími náležitostmi mohou být ty, na něž se v případě jejich absence na směnce vztahují nevyvratitelné právní domněnky podle ZSŠ. Tak například

---

¹¹² Viz usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 817/96, SR 4/1999, str. 125.

¹¹³ Švamberg takovou blankosměnku v zásadě odmítá (viz Švamberg, G. – Naše jednotné směnečné právo, str. 219), stejný názor dnes zastává Kovařík (viz Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 108), naopak Chalupa, za předpokladu, že bylo uděleno odpovídající vyplňovací oprávnění, podepsaný čistý list papíru za blankosměnku považuje (viz Chalupa, R. – Základy směnečného práva, str. 61).

o směnce, v níž není údaj splatnosti uveden vůbec, platí dle § 2 odst. 2 ZSS, že je splatná na viděnou (viz kap. 6.3.1). Co ovšem v případě, že strany splatnost neuvedou úmyslně s tím, že má být doplněna až později. Zde § 10 ZSS nepomůže. Přikláním se k názoru, že bude rozhodující vůle stran doplnit směnku dohodnutým způsobem a nepůjde tedy mezi nimi bez dalšího o platnou směnku od samého počátku. Dále je otázkou, avšak podle ustanovení § 10 ZSS již řešitelnou, zda chránit dobrou víru třetí osoby v případě nabytí takovéto listiny bez znalosti vyplňovacího práva. Analogický spor by vznikl v případě záměrného neudání platebního místa či místa vystavení směnky s tím, že má být teprve doplněno, na listině, která by obsahovala místní údaje u jména směnečníka, resp. výstavce.

Velmi důležitým atributem blankosměnky je také udělení vyplňovacího práva směnečného jejím vydavatelem jiné určité osobě.

6.1.2. *Vyplňovací právo směnečné*

Majitel směnky přemění nehotovou směnku na směnku hotovou tím, že chybějící podstatné, obvyklé nebo smluvené doložky doplní.

Způsob a kritéria, podle nichž mají být tyto doložky doplněny, a osobu k tomuto úkonu legitimovanou určuje dohoda o vyplňovacím právu směnečném.

Zákon pro tuto dohodu nevyžaduje písemnou formu, dokonce se připouští i její uzavření konkludentním způsobem.¹¹⁴ Ústní dohoda je však pro dlužníka velmi riskantní variantou, jelikož v případě sporu o oprávněnost určitého způsobu vyplnění je to on, kdo musí prokázat vyplnění od dohody odchylné.

Vyplňovací právo směnečné je zvláštním se směnkou úzce spjatým právem. Není-li nejpozději v okamžiku emise blankosměnky výslovná dohoda o vyplňovacím právu, je uděleno současně s předáním listiny jejímu prvému majiteli konkludentně. Pokud by totiž oprávnění doplnit listinu nevzniklo nejpozději při emisi, nemohla by listina být blankosměnkou. Vyplňovací oprávnění ovšem nevzniká z titulu vlastnictví nevyplněné směnky, není tedy právem věcným, je právem majetkovým – utvářecím, které se opírá právě o dohodu mezi tím, kdo blankosměnku vydal a tím, kdo ji přijal. Jde o právo neodvolatelné, které náleží vždy aktuálnímu majiteli směnky (pokud ovšem předtím nezanikne např. uplynutím doby), je spojeno s listinou a s tou je také převáděno.

Doplněním chybějících náležitostí vzniká směnka ex tunc, jako by už od počátku měla obsah, který byl vytvořen až následně. Listinu je třeba vyplnit před výkonem směnečných

¹¹⁴ Kotásek, J. – K některým praktickým aspektům blankosměnky, str. 37.

práv, jelikož směnečnou pohledávku lze uplatnit teprve na základě platné směnky. Rozsah, v jakém má být blankosměnka doplněna, vyplývá jednak z chybějícího obsahu směnky a jednak z dohody o vyplňovacím právu. Není-li tento rozsah blíže specifikován, vyplní majitel směnku s ohledem na obvyklé zvyklosti mezi účastníky a na obvyklé poměry konkrétního případu.

V případě, že majitel vyplňovací právo jednou využije a chybějící náležitosti určitým způsobem doplní, je vyplňovací právo konzumováno a majitel již nemůže toto své rozhodnutí jednostranně měnit, a to ani v případě, že by původně byl býval oprávněn směnku vyplnit i tímto jiným způsobem.¹¹⁵ Postupné vyplňování směnky je připuštěno a to i různými majiteli směnky (tito se ovšem nemohou nepříznivě dotknout osob již předtím na směnce podepsaných)¹¹⁶.

Vyplňovací právo zaniká zejména jeho úplným využitím (a to i v případě excesivního vyplnění listiny), vzdáním se tohoto práva formou vrácení blankosměnky jejímu emitentovi, následnou nemožností výkonu (např. v důsledku ztráty blankosměnky) nebo též uplynutím doby stanovené k vyplněním blankosměnky, byla-li sjednána.

Vyplňovací právo zaniká také splynutím. Blankosměnka totiž prozatím není platnou směnkou a proto nelze v případě konfuse aplikovat § 11 odst. 3 ZSŠ, ale je třeba použít obecnou úpravu podle § 584 ObčZ.¹¹⁷

Vyplňovací právo se nepromlčuje, jelikož promlčecí lhůty podle ZSŠ se týkají pouze hotových směnek. Jestliže je však na blankosměnce vyznačena splatnost, zaniklo by oprávnění směnku vyplnit po uplynutí promlčecí lhůty podle § 70 odst. 1 ZSŠ.

Vyplňovací právo nezaniká ani úmrtím dlužníka (výstavce, blankoakceptanta) nebo majitele blankosměnky. Nastává zde však problém se správným vyplněním data vystavení. Předválečná judikatura směnky, ve kterých došlo po doplnění dne vystavení k předemření podpisatele, zpravidla prohlašovala za neplatné.¹¹⁸ Literatura s tímto nesouhlasí,¹¹⁹ avšak i

---

¹¹⁵ Šnyrch, R. – Teoretické aspekty blankosměnky, str. 27.

¹¹⁶ Kovařík, Z. – Směnka a šek v české republice, str. 111.

¹¹⁷ shodně Šnyrch, R. – Teoretické aspekty blankosměnky, str. 28, či Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 113.

¹¹⁸ Švamberg uvádí četná rozhodnutí Nejvyššího soudu, v nichž bylo takto rozhodnuto, a argumentuje proti nim. Viz Švamberg, G. – Naše jednotné směnečné právo, str. 226.

¹¹⁹ Viz argumentace týkající se posouzení způsobilosti výstavce uvedená v pozn. 93.

přesto doporučuje udat datum vystavení takové, kdy emitent blankosměnky byl nesporně směnečně způsobilý a mohl směnku předat.

Je-li neúplná směnka vyplněna odlišně od dohody o vyplňovacím právu směnečném, není z tohoto důvodu neplatná.¹²⁰ § 10 ZSŠ v tomto případě pouze umožňuje činit majiteli směnky námitky, které však mohou být úspěšné pouze tehdy, jestliže se prokáže, že ji majitel nabyl ve zlé víře anebo se při jejím nabývání provinil hrubou nedbalostí. Pozice směnečného dlužníka je tak v případě nikoliv řádného doplnění nehotové směnky poněkud ztížena.¹²¹

Ustanovení § 10 totiž chrání poctivého nabyvatele směnky, dlužník musí sám namítnout a ve sporu také prokázat, že směnka nebyla vyplněna řádně. Dále musí prokázat zlou víru nebo případně hrubou nedbalost majitele. Pokud blankosměnka zůstala u prvního majitele, stačí prokázat, že směnka byla vyplněna odlišně od dohody. Jelikož tato osoba byla zcela jistě seznámena s obsahem vyplňovacího oprávnění, vždy bude u ní v případě chybného doplnění dána alespoň hrubá nedbalost. Situace se ovšem zkomplikuje v případě převodu blankosměnky na další osobu,¹²² zde bude třeba unést břemeno důkazu také ohledně zlé víry či alespoň hrubé nedbalosti.

Směnečný dlužník si však dokazování může částečně ulehčit. Jeden ze způsobů, jak dlužníkovu pozici ve sporu o vyplnění blankosměnky posílit, byl již v předchozím textu zmíněn – písemná forma dohody o vyplňovacím právu.

Podpisatel blankosměnky také může přímo na směnku připojit tzv. vyplňovací prohlášení směnečné, např. slovy „viz vyplňovací oprávnění ze dne...“. Účastníci, kteří přijdou s listinou do styku jsou tímto textem informováni o tom, že listina je blankosměnkou, o tom, že bylo zřízeno vyplňovací právo a případně kde se lze poučit o jeho obsahu. Nabyvatel směnky si tak může ověřit údaje, které mu zprostředkoval minulý majitel a pokud tak neučiní, je prokázání hrubé nedbalosti zpravidla již pouhou formalitou.

I pečlivý nabyvatel však může být oklamán, i když mu hrubou nedbalost nebude lze namítat. Této situaci lze předejít tím, že přímo na směnce bude obsažen výtah dohody o vyplňovacím právu zahrnující způsob doplnění chybějících náležitostí.

---

¹²⁰ Viz též rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 125/98, SR 4/1999, str. 127.

¹²¹ Směnečný dlužník může samozřejmě využít také námitky podle § 17 ZSŠ a další námitky obecnoprávní.

¹²² Nabude-li další majitel směnku již vyplněnou, ustanoven § 10 se na něj nevztahuje, vůči této osobě tak lze činit pouze obecné námitky podle § 17 ZSŠ.

Bránit se ztrátě námitek lze také připojením rektadoložky. Rektasměnku (viz kap. 6.4.2) lze převést jen s účinky obyčejné cesse a dlužníku tak zůstanou zachovány všechny námítky i vůči dalším majitelům směnky (§ 529 odst. 1 ObčZ).

V úvahu přichází také zakotvení informační povinnosti přímo v dohodě o vyplňovacím právu a sjednání např. smluvní pokuty či slibu odškodnění případ jejího porušení.

6.2. Směnky s redukováným počtem účastníků

Základní směnečněprávní vztah je v případě směnky vlastní vztahem dvoustranným, zahrnuje výstavce a remitenta, v případě směnky cizí jde potom o vztah trojstranný, v němž k těmto osobám navíc přibývá osoba směnečníka.¹²³

Celkem pravidelně dochází během života směnky ke zvýšení počtu jejích účastníků, typicky například indosací. Ovšem také základního směnečného vztahu se může (vždy v pozici některé ze dvou, resp. tří stran) účastnit více osob. Ačkoliv se dřívější teorie i praxe k otázce plurality směnečných účastníků nestavěly jednotně a i dnes platný zákon při podepisování se na směnku hovoří v nominále, postupně převážil názor, že pluralita je v zásadě možná. Již například Švamberg hovoří o tom, že možnost více výstavců či směnečníků (kumulativní, nikoliv alternativní) je obecně přijímána.¹²⁴ K obdobnému závěru dospěla také polistopadová judikatura, když Vrchní soud v Praze zabývající se pluralitou remitentů konstatoval: „*Je však zřejmé, že u některých (účastníků – pozn. aut.) vyplývá již z povahy věci samé, že jich může být vždy více (rukojmí, indosanti, čestní příjemci). Stejně tak u některých to ze stejných důvodů možné není (zejména umístěnci, neboť by se stalo neurčité místo, kde má být směnka placena). Tedy ze samotné skutečnosti, že zákon hovoří o remitentovi v jednotném čísle, nelze nic vyvodit. Je tedy nutno dospět k závěru, že tam, kde to není povahou směnky vyloučeno, může být i pluralita účastníků.*“¹²⁵

Poněkud odlišný problém představuje redukce počtu účastníků směnky. Je možná pouze u směnky cizí, v případě směnky vlastní ji ZSŠ nepřipouští (§ 77 ZSŠ).

---

¹²³ Základní směnkou je listina obsahující jen podstatné náležitosti, základní směnečněprávní vztah je tedy vztahem zahrnujícím pouze původní účastníky směnky.

¹²⁴ Švamberg, G. – Naše jednotné právo směnečné, str. 43 a n.

¹²⁵ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 466/95, SR 2/1997, str. 36.

Zmenšení počtu účastníků ovšem neznamená, že by údaj o některém z nich na směnce chyběl (takováto listina by pak ani nebyla platnou směnkou, protože by neobsahovala všechny povinné náležitosti), podstata spočívá v tom, že některý z účastníků zaujme na směnce dvě pozice, přičemž však jednou z nich je vždy pozice výstavce. Počet stran směnečného vztahu tak zůstává nezměněn, počet účastníků je však fakticky snížen.

ZSŠ připouští dvě varianty těchto tzv. redukovaných směnek – směnku cizí na vlastní řad (§ 3 odst. 1) a zastřenou směnku vlastní (§ 3 odst. 2).

V praxi jsou tyto směnky používány tam, kde účastníci nechtějí vydat směnku vlastní, přestože se základního směnečného vztahu účastní pouze dvě osoby.¹²⁶

6.2.1. *Směnka cizí na vlastní řad*

§ 3 odst. 1 ZSŠ stanoví, že směnka (cizí) může znít na vlastní řad výstavce.¹²⁷ Tímto ustanovením zákon umožňuje existenci směnky v níž je výstavce totožný s remitentem. Výstavce zde sám sebe určuje za oprávněného, přikazuje směnečníkovi, aby mu, tj. výstavci, zaplatil. Tedy osoba, která směnku vystavuje a tím se stává dlužníkem (nepřímým) z ní, má ve skutečnosti v kauzálním vztahu postavení věřitele, směnkou má vlastně vybrat plnění od směnečníka, skutečného dlužníka z příčinné pohledávky. V praxi lze tyto směnky na první pohled poznat podle slov „zaplat' te na můj (náš)¹²⁸ řad vlastní“.¹²⁹

Jelikož pojmovým znakem těchto směnek je, že jsou vystaveny na řad, nepřichází v úvahu jednota výstavce a remitenta u rektasměnek.

V okamžiku vystavení takovéto směnky je výstavce-remitent věřitelem a zároveň jediným dlužníkem z ní. Protože však výstavce sám sobě odpovídat nemůže, platí, že dokud

---

¹²⁶ Zejména v minulosti, kdy se směnkám vlastním nedostávalo příliš důvěry, byly směnky s redukovaným počtem účastníků velmi oblíbené. Z hospodářského hlediska však dnes může směnka vlastní redukované směnky bez jakýchkoliv problémů nahradit, navíc je poněkud přehlednější. Viz Kotásek, J. – Směnka cizí a její obsahové náležitosti, str. 269.

¹²⁷ Přesnějším označením tohoto druhu směnek je směnka cizí vystavená (znějící) na řad výstavce. Směnka cizí na vlastní řad je však názvem tradičním.

¹²⁸ Formulace „na náš řad vlastní“ platí pro případ, že výstavce-remitent je právnickou osobou, či je-li více výstavců-remitentů.

¹²⁹ Je samozřejmě také možné označit ve směnce výstavce i remitenta stejným jménem. Takovéto směnky teorie označuje jako nepravé cizí směnky na vlastní řad. Shoda jmen totiž nemusí být vždy doprovázena také materiální totožností. Proto je pravidelně ve směnkách cizích na vlastní řad remitent označován odkazem na výstavce. Viz Chalupa, R. – Snížení počtu účastníků základního směnečného vztahu, str. 5.

není směnka cizí na vlastní řad akceptována, resp. indosována, není z ní nikdo zavázán, resp. postihové právo výstavce-remitentem proti sobě samému je nerealizovatelné.

Z obou druhů směnek s redukováným počtem účastníků je směnka na vlastní řad v současné době používána daleko častěji. Nahrazuje často směnku vlastní. Věřitel vystaví směnku sám na svůj vlastní řad a dlužníka v ní označí za směnečníka. Tuto pak, místo aby si dal od dlužníka vystavit vlastní směnku, v níž by byl remitentem, dá dlužníku podepsat, čímž zároveň dochází k její akceptaci a směnka tak získává přímého dlužníka.

6.2.2. Zastřená směnka vlastní

Zákonný podklad pro tento druh redukované směnky poskytuje ustanovení § 3 odst. 2 ZSS, v němž je stanoveno, že ve směnce může být udán jako směnečník sám výstavce.

Zastřená směnka vlastní je, přes svůj název, směnkou cizí, v níž pozice trasanta a trasáta splývá v rukou jedné osoby. Tato listina tak nahrazuje směnku vlastní, jelikož jediným dlužníkem je od počátku výstavce, jeho věřitelem remitent. Avšak narozdíl od směnky vlastní, v níž výstavce slibuje zaplacení, v zastřené směnce vlastní zaplatit sám sobě přikazuje. Výstavce tedy není přímým dlužníkem od počátku, tím se stává až akceptací takovéto směnky. Všechny závazky z ní mají až do okamžiku přijetí povahu závazků postihových, proto, aby zastřená směnka vlastní byla plnohodnotnou náhradou směnky vlastní, musí k ní výstavce připojit dva podpisy, z nichž první, učiněný v pozici výstavce, je nezbytnou náležitostí pro samotný vznik směnky a druhý pak zakládá její akceptaci.

Ve starší literatuře byly tyto instrumenty nazývány jako vydané směnky vlastní¹³⁰ a ještě podle prvorepublikového směnečného zákona (který pojem zastřená směnka vlastní poprvé oficiálně uvedl) bylo lze jako platební místo označit pouze místo odlišné od místa vydání.¹³¹

Na rozdíl od směnky cizí na vlastní řad, v případě zastřené směnky vlastní je výstavce dlužníkem i z kauzálního vztahu. Také remitent je skutečným věřitelem. Zastřená směnka vlastní se tak přibližuje vlastní směnce daleko více.

---

¹³⁰ Směnka vydaná je starší název pro směnku cizí. Proto se dnes pro zastřenou směnku vlastní nabízí označení cizí směnka vlastní, což je ovšem protimluv. Také bylo v minulosti možno setkat se s názvem směnka komanditní, jelikož ji často vystavoval hlavní závod na svůj závod odštěpný – komanditu. Viz Švamberg, G. – Naše jednotné právo směnečné, str. 64.

¹³¹ Viz § 5 odst. 2 zákona č. 1/1928 Sb. z. a n. Jelikož však místo vystavení směnky lze úspěšně simulovat, by možno toto ustanovení poměrně lehce obejít.

Lze se setkat s názorem, že směnka, na níž se jména výstavce a směnečníka shodují je vždy zastřenou směnkou vlastní, bez ohledu na to, zda také z materiálního hlediska je dána totožnost těchto osob.¹³² Proti tomu se namítá, že identita trasanta a trasáta by měla být nejen formální, ale i materiální.¹³³ Týká-li se tento problém pouze výstavce a směnečníka, případně výstavce a remitenta (viz pozn. 129), nijak se platnosti směnky nemůže dotknout, jinak tomu ovšem bude v případě nepřipustných způsobů redukce počtu účastníků (viz dále). Případné pochybnosti ohledně materiální totožnosti účastníků směnky lze však poměrně jednoduše odstranit bližší identifikací osob nebo označením směnečníka zprostředkovaně odkazem na výstavce.

Zastřená směnka vlastní může být vydána také v podobě rektasměnky.

6.2.3. *Další možnosti redukce počtu účastníků*

Trojstrannost směnky cizí teoreticky nabízí čtyři možnosti redukce počtu účastníků. Vedle směnky na vlastní řad a zastřené směnky vlastní lze uvažovat o směnce, v níž by jedna a táž osoba byla zároveň remitentem a směnečníkem. Stejně tak si lze eventuálně představit, že by jediná osoba vystupovala ve směnce cizí ve všech třech pozicích. Také směnka vlastní nabízí jednu možnost redukce počtu účastníků, kdy by výstavce směnku vystavil sám na sebe jako remitenta. Celkem je tedy možno nalézt pět variant snížení počtu účastníků základního směnečného vztahu.

Dvě varianty – směnka cizí na vlastní řad a zastřená směnka vlastní byly popsány v předchozích kapitolách. Tím je však zákonný výčet možných druhů redukovaných směnek vyčerpán a jelikož ZŠS je normou kogentní povahy, platí, že jiné možnosti snížení počtu účastníků nejsou možné.

Především tak cizí směnku nelze vystavit na řad směnečníka. V tomto případě by dlužník (pokud by směnečník směnku přijal) a věřitel (remitent) splývali v jedné osobě. Lze však argumentovat tím, že tato situace může běžně nastat za života směnky její indosací na směnečníka, akceptanta, výstavce či na jinou osobu směnečně zavázanou¹³⁴ a proto z tohoto nelze dovodit neplatnost takové směnky, jelikož tento nedostatek by první indosací odpadnul. Proti takové obhajobě Kovařík ovšem namítá, že nejdříve musí existovat platná

¹³² Chalupa, R. – Snížení počtu účastníků základního směnečného vztahu, str. 6.

¹³³ Viz Švamberg, G. – Naše jednotné právo směnečné, str. 64.

¹³⁴ V tomto případě nedojde k zániku závazku splynutím, jelikož § 11 odst. 3 ZŠS těmto osobám výslovně umožňuje směnku dále indosovat.

směnka, aby se mohla vrátit zpět do rukou dlužníka. Připouští též, že stejná situace, kdy dlužník je od počátku zároveň věřitelem, nastává i u směnky na vlastní řad výstavce, zde se však jedná o případ zákonem výslovně připuštěný, i když z teoretického hlediska případ nemožný.¹³⁵

Neplatnost směnky cizí na řad směnečníka však téměř všichni autoři uznávají a vyvozují ji minimálně z toho, že ZSŠ takovou směnku nezná.¹³⁶

Výstavce tudíž nemůže směnečníkovi přikázat, aby zaplatil sám sobě a objeví-li se v textu listiny slova „zaplaťte na řad svůj vlastní“, nepůjde o platnou směnku. Problém s posouzením platnosti směnky by nastal v případě, kdy by jména směnečníka i remitenta uvedená ve směnce byla shodná, avšak totožnost obou osob nebyla dána také po stránce materiální. Chalupa k tomuto uvádí, že s ohledem na přednost skutečností vyplývajících z obsahu směnky tvoří již pouhá shoda jmen směnečníka a remitenta překážku platnosti směnky.¹³⁷ Naopak materiální totožnost těchto osob, která není z textu směnky patrná neplatnost podle něj nezpůsobí.¹³⁸ Judikatura se, pokud je mi známo, tímto problémem ještě nezabývala.

Ze stejného důvodu jako směnka cizí na řad směnečníka je neplatná také vlastní směnka na vlastní řad. ZSŠ v čl. I. části druhé upravující směnku vlastní o možnosti redukce počtu účastníků nikde nehovoří. Také § 77 ZSŠ ve výčtu ustanovení platných pro cizí směnku, které lze, neodporuje-li to její povaze, použít pro směnku vlastní, § 3 neuvádí.

Jestliže si někdo směnkou slíbí, že sám sobě zaplatí, existuje pouze jedna osoba, která je sobě sama zároveň věřitelem i dlužníkem. Z hlediska obecného práva je takovýto slib přinejmenším nelogický, nikdo přeci nemůže být zavázán sobě samému. Ve směnečném právu je situace ovšem složitější, lze opět argumentovat tím, že takovéto situace, kdy dlužník ze směnky je zároveň věřitelem se v praxi vyskytují – i pro směnku vlastní totiž platí, že ji lze indosovat zpět na výstavce, přičemž k zániku závazku splynutím v tomto případě nedochází. Po další indosaci směnky se opět osoby dlužníka a věřitele rozdělí, proto i vlastní směnka vydaná na řad samotného výstavce by po první indosaci byla realizovatelnou. Dostáváme se

---

¹³⁵ Kovařík, Z. – Vybrané problémy judikatury ve věcech směnečných, str. 140.

¹³⁶ Viz např. Chalupa, R. – Snížení počtu účastníků základního směnečného vztahu, str. 6, obdobně Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 95.

¹³⁷ Chalupa, R. – Snížení počtu účastníků základního směnečného vztahu, str. 7.

¹³⁸ Například by se mohlo jednat o případ, kdy osoba, která má více křestních jmen, je uvedena pokaždé s jiným z nich.

tedy zpět k problému, který jsem nastínil výše u výkladu o směnce cizí na řad směnečníka. Neplatnost směnky vlastní na vlastní řad ovšem teorie i judikatura také bez pochybností dovozují z toho, že ji ZSS nezná.

Také v tomto případě Chalupa uvádí, že neplatnost směnky vlastní způsobí již pouhá formální totožnost výstavce a remitenta.¹³⁹ Ani zde jsem nenarazil na relevantní judikaturu a lze tak opět jen doporučit, aby obě osoby byly vždy dostatečně odlišeny uvedením dalších údajů o nich.

Směnku cizí na řad směnečníka a směnku vlastní na vlastní řad tedy současná i starší teorie i judikatura považuje za neplatné. Jinak je tomu ovšem v případě posledního druhu redukované směnky – směnky cizí v níž by pozici všech tří účastníků základního směnečného vztahu zastávala pouze jediná osoba – zastřené směnky vlastní na vlastní řad. Názory na platnost takové směnky se rozcházejí.

Jestliže totiž § 3 ZSS stanoví v odst. 1, že směnka může znít na řad směnečníka a v odst. 2 že ve směnce může být jako směnečník udán sám výstavce, zdánlivě nic vystavení takovéto směnky nebrání – jde totiž o pouhé spojení těchto dvou zákonem povolených druhů redukovaných směnek. Starší literatura, např. K. Hermann-Otavský či F. Rouček, s použitím právě tohoto argumentu pokládala takovouto směnku za platnou.¹⁴⁰ Stejně ji nevyklučuje Spišiak.¹⁴¹ Dnes se za platnost směnky cizí s jedním účastníkem staví např. Chalupa.¹⁴²

Naproti tomu zejména Švamberg zastával v předválečné teorii názor opačný. Svůj závěr opíral jednak o fakt, že směnečné předpisy možnost vystavit zastřenou směnku vlastní na vlastní řad neupravují. Dále zdůrazňoval, že ačkoliv tato směnka sice je kombinací směnky cizí na vlastní řad a zastřené směnky vlastní, tedy dvou přípustných směnek, zároveň také zahrnuje jeden druh nepřípustný – směnku cizí na řad směnečníka, o jejíž neplatnosti není ani v řadách zastánců směnky s jedním účastníkem sporu.¹⁴³ Také připomínal, že taková směnka je z hlediska hospodářského nepotřebná. Stejný názor zastává dnes např. Kovařík¹⁴⁴ či Kotásek¹⁴⁵. Také judikatura v současné době přiklání k tomuto negativnímu stanovisku.¹⁴⁶

---

¹³⁹ Viz dílo citované v pozn. 137.

¹⁴⁰ Švamberg, G. – Naše jednotné právo směnečné, str. 66.

¹⁴¹ Spišiak, J. – Zmenkové právo podľa ženevských konvencií, str. 37.

¹⁴² Chalupa, R. – Snížení počtu účastníků základního směnečného vztahu, str. 7.

¹⁴³ Švamberg, G. – Naše jednotné právo směnečné, str. 66.

¹⁴⁴ Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 96.

¹⁴⁵ Kotásek, J. – Směnka cizí a její obsahové náležitosti, str. 269.

6.3. Druhy směnek podle splatnosti

ZSŠ v § 1 bod 4 pro směnku cizí a § 75 bod 3 pro směnku vlastní stanoví, že směnka obsahuje také údaj splatnosti (skadence). Bylo výše vysvětleno, že určení splatnosti není podstatnou náležitostí platné směnky a že tedy na ní nemusí být nutně uvedeno, pravidelně však doložka splatnosti na směnkách umístěna bývá. Její pozici na listině zákon nepředepisuje.

Splatnost směnky určuje, kdy přímé závazky z ní dospívají, tedy především, kdy je možno požadovat proplacení směnky. Zároveň je den splatnosti rozhodující pro počátek běhu některých lhůt, např. lhůty protestační nebo promlčecí. Lhůta od vystavení směnky do její splatnosti může být (s výjimkou vistasměnky) libovolně dlouhá, ačkoliv v praxi směnky slouží převážně ke krytí krátkodobých a střednědobých úvěrů. Jak již bylo zmíněno, den splatnosti nesmí předcházet datu vystavení.

Den splatnosti není totožný s pojmem platebního dne. Splatnost určená na sváteční den totiž placení směnky odkládá až na následující den pracovní (§ 72 ZSŠ). Též v případě, kdy se strany dohodnou na pozdějším splnění závazku, zůstává splatnost směnky nedotčena, taková dohoda se týká pouze dne platebního. I kdyby prolongace byla vyznačena na směnce, je věřitel povinen vykonat všechny úkony ke dni, který uveden na směnce jako den splatnosti.¹⁴⁷ Jinak, s výjimkou vistasměnek, pro všechny ostatní směnky platí, že musí být předloženy k placení v den platební nebo v jeden ze dvou následujících pracovních dnů (§ 38 odst. 1 ZSŠ).

ZSŠ v § 33 odst. 1 (který se podle § 77 ZSŠ použije i pro směnku vlastní) připouští pouze čtyři způsoby určení splatnosti. Rozeznáváme tak směnky splatné:

- na viděnou – tzv. vistasměnky,
- určitý čas po viděné – tzv. lhůtní nebo též časové vistasměnky,
- určitý čas po vystavení – tzv. datosměnky a
- v určitý stanovený den – tzv. fixní či denní nebo též precizní směnky.

6.3.1. *Vistasměnka*

U směnky splatné na viděnou není den splatnosti předem určen, jsou splatné při předložení (§ 34 odst. 1 ZSŠ).

---

¹⁴⁶ Viz např. rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 699/94, SR 4/1996, str. 89.

¹⁴⁷ Spišiak, J. – Zmenkové právo podľa ženevských konvencií, str. 28.

Splatnost na viděnou může být ve směnce udána výslovně, typicky slovy „splatno na viděnou“ nebo obdobným výrazem. Již prvorepubliková literatura převážně odmítala některé sporné výrazy, např. „splatno podle libosti“, neboť není jasné, zda má jít o libost majitele nebo dlužníka.¹⁴⁸ Neplatná je také doložka „splatno po výpovědi“, protože zde by splatnost závisela nikoliv na předložení směnky, ale na jiné skutečnosti. Směnka je však splatná na viděnou také tehdy, jestliže v ní údaj splatnosti není vůbec uveden (§ 2 odst. 2 ZSŠ).¹⁴⁹

Z pohledu směnečného dlužníka jde o směnky nejobtížnější, neboť musí být v každém okamžiku po vydání směnky připraven na možnost, že by byl požádán o plnění. Proto v praxi vistasměnky nejsou příliš oblíbené a jsou-li vydávány, znějí pravidelně na nižší částky, u nichž se nepředpokládá, že by jejich placení mohlo činit dlužníkovi potíže. Dlužník však nepřijemnosti spojené s neočekávaným předložením směnky může omezit tím, že na ní uvede, že nesmí být předložena k placení před určitým dnem – tzv. negativní prezentační doložka (§ 34 odst. 2 ZSŠ).

Také v případě, že by věřitel s předložením směnky příliš dlouho otálel, byl by dlužník nucen setrávat v nejistotě, kdy a zda vůbec se věřitel přihlásí. Zákon tento problém řeší tak, že stanoví povinnost předložit směnku k placení nejpozději do jednoho roku od data vystavení, případně od toho dne, který výstavce určil jako den, kdy nejdříve může být směnka předložena. Lhůtu však může výstavce libovolně měnit, prodloužit či zkrátit. Též indosanti mají možnost lhůtu vyplývající ze zákona nebo stanovenou výstavcem ovlivnit, avšak pouze zkrátit.

Splatnost určená na viděnou dává majiteli směnky možnost žádat směnečnou sumu během lhůty v zásadě kdykoliv.¹⁵⁰ Musí však směnku dlužníku předložit k placení, tedy s úmyslem získat plnění. Prosté ukázání směnky dlužníku nebo její prezentace s cílem akceptu splatnost směnky samy o sobě nezpůsobí.¹⁵¹ Nepředložení vistasměnky v uvedených lhůtách má za následek zánik postižných práv (§ 53 odst. 1 ZSŠ).

---

¹⁴⁸ Švamberg, G. – Naše jednotné směnečné právo, str. 56, opačně však Spišiak, J. – Zmenkové právo podľa ženevských konvencí, str. 107.

¹⁴⁹ To je důvodem, proč údaj splatnosti není podstatnou náležitostí směnky, jelikož každá směnka, v níž doložka splatnosti chybí, je ze zákona splatná na viděnou.

¹⁵⁰ Dle § 72 odst. 1 ZSŠ se tak ovšem musí stát v pracovní den.

¹⁵¹ Na odlišný názor, že totiž splatnost směnky přivodí jakékoliv ukázání směnky, lze narazit u Kovaříka, který uvádí: „Tedy doslova ten, kdy má směnku zaplatit, ji uvidí, a tím se stává ihned splatnou“. Kovařík – Zákon směnečný a šekový: komentář, str. 111.

6.3.2. Lhůtní vistasměnka

Lhůtní vistasměnky jsou splatné uplynutím určité stanovené lhůty po předložení k přijetí. Odstraňují tak hlavní nevýhodu vistasměnek spočívající v tom, že dlužník, chce-li dostát svému závazku, musí mít v podstatě pořád k dispozici hotovost postačující k zaplacení směnky. Neví totiž, kdy mu bude směnka k placení předložena. Ačkoliv ani zde dlužník nemůže splatnost směnky nijak ovlivnit, má po jejím předložení čas, aby se na placení náležitě připravil.

Pro počátek běhu lhůty uvedené ve směnce je rozhodné datum přijetí cizí směnky (viděné vlastní směnky), akcepty (viděná) na těchto směnkách tedy musí být datovány. Předložení se musí uskutečnit nejpozději do jednoho roku od vystavení směnky, pokud tuto lhůtu výstavce nezkrátí či neprodlouží nebo indostanti nezkrátí (§ 23 ZSS).

Je-li akceptace (viděná) odmítnuta nebo není-li připojeno datum, je třeba učinit protest pro nepřijetí, resp. protest pro nedatované přijetí. Nepřijatá lhůtní vistasměnka by se totiž nikdy nestala splatnou a nebylo by ji tedy možno předložit k placení a práva z ní případně vymáhat; nedatované přijetí by pak způsobilo zánik práv vůči nepřímým dlužníkům.¹⁵²

Zmeškání lhůty k předložení lhůtní vistasměnky má také za následek, stejně jako v případě nepředložení vistasměnky, zánik všech postižných práv (§ 53 odst. 1 ZSS).

6.3.3. Datosměnka

Datosměnky jsou splatné uplynutím lhůty ve směnce stanovené. Pro počátek jejího běhu je rozhodující datum vystavení. Délka lhůty do splatnosti není omezena, nelze ji však určit s přesností vyšší než na dny (viz níže).

Doložky určující listinu za datosměnku jsou obvykle vyjádřeny slovy „za týden od vystavení zaplatte“ nebo „ode dneška za 14 dní zaplatte“, v úvahu však přicházejí i jiné možnosti. Den splatnosti tak ze směnky není přímo patrný, avšak narozdíl od předchozích druhů směnek je závislý pouze a jen na vůli výstavce. V dnešní době se datosměnky příliš nepoužívají, jsou zcela nahraditelné směnkami splatnými v určitý den.

Některá pravidla pro počítání lhůt stanoví ZSS v §§ 36 a 37. Obecně platí, že se do lhůt nepočítá den, od něhož počnou lhůty běžet (§ 73 ZSS).

---

¹⁵² Vůči příjemci by pak platilo, že směnka byla přijata poslední den lhůty pro předložení (§ 35 odst. 2 ZSS).

6.3.4. *Směnka fixní*

Určení splatnosti směnky přesným datem u nás v současné praxi převažuje. Nad datosměnkou vyčnívají denní směnky svou jednoduchostí, jelikož den splatnosti není třeba vypočítávat, je ze směnky zřejmý přímo.

Den splatnosti může být především určen přesným kalendářním datem. Je zřejmé, že nemůže jít o den neexistující (např. 31. červen nebo 29. únor nepřestupného roku). Nelze také určit alternativně více různých dnů. Zpravidla bude datum určeno dnem, měsícem a rokem. Mohou však být použity také obvyklé zkratky t. m. či t. r. Novodobá judikatura zatím neřešila otázku, zda je také nutno uvádět rok splatnosti. Podle dříve uznávaných pravidel byla směnka, která jako datum splatnosti uváděla pouze den a měsíc splatná v roce vystavení. Jestliže udaný den v roce vydání směnky již uplynul, bylo přijímáno, avšak nikoliv bezvýhradně, že taková směnka je splatná v roce nejbližze následujícím.¹⁵³

Den splatnosti může být také určen všeobecně srozumitelným opisem určitého kalendářního dne. Zejména je tak možno datum stanovit určitým jednodenním svátkem, pohyblivým i nepohyblivým. V minulosti bylo toto vymezení splatnosti, především pomocí církevních svátků, poměrně časté. Lze tak na směnce uvést např. „splatno na sv. Annu roku 2006“, „splatno v Den osvobození t. r.“, či „na Štědrý den 2000“, nikoliv však „splatno o Vánocích 2000“, neboť by nebylo jasné, který z vánočních dnů je myšlen. Lze též uvést např. „splatno dva dny po Novém roce 2006“,

Splatnost lze také urči pojmenováním dne v týdnu ve vazbě na jiné datum, např. „první sobotu v květnu 2005“.

Lze také užít slova „počátkem“, „v půli“ a „koncem“ některého měsíce. Směnka je pak splatná prvního, resp. patnáctého, resp. posledního dne určeného měsíce s ohledem na ustanovení § 36 odst. 3 ZSS.

Také určení splatnosti slovy „zítra“, „pozítří“ či jinými obdobnými výrazy je platné. Je ovšem otázkou, zda jde v tomto případě o směnku fixní nebo o datosměnku. Švamberg i Kovařík takovéto směnky řadí k směnkám fixním.¹⁵⁴ Domnívám se však, že směnky s takto určenou lhůtou splatnosti patří spíše k datosměnkám, nevidím totiž rozdíl např. mezi údaji

¹⁵³ Švamberg, G. – Naše jednotné směnečné právo, str. 52.

¹⁵⁴ Švamberg, G. – Naše jednotné směnečné právo, str. 53, Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 90.

„za dva dny zaplat'te“¹⁵⁵ a „pozítí zaplat'te“, v obou případech je den splatnosti třeba odpočítat ode dne vystavení směnky.

6.3.5. Nepřípustné způsoby určení splatnosti směnky

Výčet způsobů určení splatnosti uvedený v § 33 odst. 1 ZSŠ je taxativní. Zákon výslovně prohlašuje směnky s jinou dobou splatnosti za neplatné.

Zejména tak nejsou platné směnky, které jednotlivé varianty stanovení doby skadence kombinují. Zákon totiž v této věci nepřipouští extenzivní výklad, určení splatnosti kombinací více možností zákonem připuštěných způsobí neplatnost směnky pro její neurčitost. „Údaj 'VISTA směnka' jako součást směnečného prohlášení znamená, že jde o směnku splatnou na viděnou. Obsahuje-li však směnečné prohlášení nad to ještě označení určitého dne splatnosti, jde o dva navzájem se vylučující údaje o splatnosti směnky a taková směnka je proto neplatná pro neurčitě stanovenou splatnost“, konstatovala judikatura.¹⁵⁶

Splatnost směnky musí být stanovena na určitý den. Problém míry přesnosti určení splatnosti se dotýká všech směnek s výjimkou těch, které jsou splatné na viděnou. Nelze tak např. na datosměnce uvést „zaplat'te v měsíci dubnu 2006“, stejně tak nelze splatnost stanovit s přesností vyšší než kalendářní den. Též Vrchní soud v Praze judikoval, že „splatnost směnky musí připadnout na jeden určitý den a tedy i z údaje splatnosti směnky, jež má být splatná v určité lhůtě po vystavení, musí vyplývat, že splatnost připadá právě až na poslední den lhůty, jinak je směnka neplatná.“¹⁵⁷ a že „směnka, kde splatnost je určena tak, že je splatná určitého dne v určitou hodinu, je neplatná podle čl. I. § 33 odst. 2 ZSŠ.“¹⁵⁸

Neplatné jsou směnky, které splatnost činí závislou nikoliv na vůli majitele (obě vistasměnky) ale na jiných skutečnostech, např. narození či úmrtí určité osoby, návratu věřitele atd.

Dále jsou neplatné směnky se splatností postupnou, neboli směnky splátkové, tedy takové, u nichž jsou pro různé částky stanoveny různé termíny splatnosti. Má-li být pomocí směnek splácen závazek, je třeba vystavit na každou splátku samostatnou směnku.

¹⁵⁵ Toto určení splatnosti je do jisté míry sporné, z logiky textu směnečného prohlášení však lze dovodit, že lhůta běží ode dne vystavení. Shodně Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 89, Švamberg však takovéto určení považuje za neplatné pro neurčitost. Viz Švamberg, G. – Naše jednotné směnečné právo, str. 57.

¹⁵⁶ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 584/96, PR 12/1998, str. 636.

¹⁵⁷ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze 5 Cmo 80/96, SR 1/1998, str. 11.

¹⁵⁸ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 13/97, SR 4/1997, str. 126, obdobně též rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 9 Cmo 504/98, ObchP 7/1999, str. 32.

Také nelze připustit splatnost určenou časovým intervalem, např. slovy „od 1. do 10. ledna 2005 zaplatte“. Zde totiž není splatnost určena ani na určitý den ani určitou lhůtou po vidění či po vystavení, ale platebních dnů je více. Tedy s ohledem na § 33 odst. 2 ZSŠ nejsou takové směnky platné. Ze stejného důvodu nejsou platné tzv. směnky lhůtové, vyznačující se příkazem např. „zaplatte do konce roku 2005“ či „zaplatte do 10 dnů od vystavení“.

Vedle dnes platných způsobů určení splatnosti připouštěly dřívější právní úpravy také další možnosti.

Ještě směnečný zákon č. 1/1928 Sb. z. a n. znal směnky vystavené na trh nebo veletrh, tzv. tržní či veletržní směnky.¹⁵⁹ Obchodníci, účastníci směnečných vztahů, se na těchto trzích scházeli a bylo tedy možné směnku jim bez obtíží předložit k placení. K akceptaci mohly být tyto směnky vystavené na tuzemské trhy předloženy nejdříve po započetí trhu (veletrhu) anebo, pokud tento trval déle než jeden týden, v jeho posledních třech dnech. Splatnými se stávaly v den trhu, trval-li pouze jeden den, poslední den trhu, trval-li nejdéle týden, v případě trhu delšího než jeden týden dospěly směnky vystavené na tento trh třetí den před jeho skončením. Praxe však znala i tzv. tržní vistasměnky, které mohly být předloženy k placení kdykoliv během trvání trhu.

Do účinnosti rak. směnečného zákona z roku 1850, bývaly také poměrně obvyklé směnky, jejichž splatnost se určovala „dle zvyklosti“ („à uso“). Toto určení znamenalo různé lhůty v různých platebních místech, podle obchodních zvyklostí platných v té které oblasti. Tak například ve Francii znamenala lhůta „dle zvyklosti“ 30 dnů ode dne vystavení, v Srbsku 15 dní od vystavení. Ve Španělsku musel být majitel směnky zvlášť ostražitý, aby správně odvodil splatnost směnky, kterou měl v rukou. Lhůta dle zvyklosti zde totiž znamenala dva měsíce od vystavení směnky, šlo-li o směnku tuzemskou, 30 dní u směnek vydaných ve Francii, u směnek vydaných v Anglii, Holandsku či Německu dva měsíce a u směnek z Itálie a přístavů Středozemního a Jaderského moře 3 měsíce. U ostatních směnek se lhůta „à uso“ počítala podle lhůt platných „dle zvyklosti“ v místě, kde byly vystaveny.¹⁶⁰

Na posledně zmíněném příkladu Španělska lze ukázat, že správné určení splatnosti těchto směnek bylo poněkud složité. Vyžadovalo nejen znalost místních zvykových pravidel ale v případech některých usosměnek přicházejících ze zahraničí též povědomí o směnečných

¹⁵⁹ V praxi však tržní a veletržní směnky v této době již moc používány nebyly. Viz Spišiak, J. – Zmenkové právo podľa ženevských konvencií, str. 106.

¹⁶⁰ Skřivan, S. – Směnkářství ze stanoviska praktického, str. 12.

pravidlech cizích. Bylo však také třeba rozpoznat, kde ta která směnka byla vystavena, což vzhledem k tomu, že není povinností uvádět na směnkách stát ani oblast, v nichž byla vystavena, a ani jazyk směnky nemusí být jazykem místa jejího vystavení, vyžadovalo určení skadence též nemalé znalosti zeměpisné.

6.4. Druhy směnek podle převoditelnosti

Právní řád zná v zásadě tři varianty převodu směnky – indosaci, blankotradici a postoupení směnečné pohledávky. Zatímco první dva zmíněné jsou instituty směnečněprávní, *cesse* je institutem obecněprávním.¹⁶¹

Podle toho, jakým způsobem se převod směnky na jinou osobu realizuje (tedy z hlediska jejich formy), rozlišujeme směnky převoditelné rubopisem (indosamentem) – směnky na řad a směnky převoditelné *cessí* – směnky na jméno (rektasměnky).

O tom, zda bude budoucí směnka cenným papírem na řad nebo na jméno rozhoduje výstavce. Pouze a jedině on totiž může připojit tzv. rektadoložku (zápornou ordredoložku), neboli vyloučit indosovatelnost směnky. Je-li jednou emitována směnka na řad, nemůže být následně změněna ve směnku na jméno a naopak.¹⁶²

Nejvýznamnější rozdíl mezi převodem směnky indosamentem a *cessí* je v původnosti resp. odvozenosti nabývaných práv při převodu směnky na jinou osobu.

6.4.1. *Směnka na řad*

Již dříve bylo uvedeno, že směnka je zákonným cenným papírem na řad. To vyplývá z ustanovení § 1 bod 6 (resp. § 75 bod 5) a § 11 odst. 1 ZSŠ.

---

¹⁶¹ V úvahu přicházejí i další způsoby změny subjektů směnky, ať již závislé na vůli účastníků, jako např. podindosace, nebo na jejich vůli nezávislé, jako např. přechod práv a povinností děděním nebo zánikem právnické osoby bez likvidace, tyto však nemají pro dělení směnek význam a proto je v dalším textu pomíjím.

¹⁶² Je však třeba připustit, že zákon nestanoví, že výstavce může tuto doložku připojit pouze při emisi. Také § 69 ZSŠ hovoří o změně textu směnky a nijak neomezuje rozsah takových změn. Ovšem změna textu směnky se podle stejného ustanovení nijak nedotkne závazků osob, které se na směnku podepsaly před takovou změnou. Následné připojení rektadoložky by tak způsobilo, že vůči některým dlužníkům by směnka byla cenným papírem na řad (tedy indosovatelná) a vůči jiným cenným papírem na jméno (čili neindosovatelná), což by ovšem vyvolalo neřešitelnou situaci, kdy by převod směnky byl účinný vždy jen vůči části směnečných dlužníků. Z tohoto důvodu nepřichází změna formy úvahu.

K převodu ordre směnky je dle § 18 odst. 1 ZoCP nutný i rubopis, dohoda o postoupení pohledávky v tomto ohledu nevyhoví.¹⁶³

Rubopis (též indosament či žiro)¹⁶⁴ je jednostranným písemným právním úkonem, kterým dochází ke změně osoby ze směnky oprávněné. Typicky se skládá ze tří částí – tzv. transportní doložky (např. „za mne na řad“), jména nabyvatele a podpisu indosanta. Takovýto indosament se označuje jako vyplněný, oproti indosamentu nevyplněnému – blankoindosamentu (viz dále).

Osobu, která směnku rubopisem převádí, označuje ZSŠ v § 13 odst. 1 jako indosanta. Prvním indosantem, který zahajuje řadu rubopisů, může být pouze její první majitel – remitent. Indosant (nebo také žirant, případně rubopisec) se svým podpisem na směnce stává typickým nepřímým (postihovým) dlužníkem.¹⁶⁵ Doložkou však může, narozdíl od výstavce, vyloučit jak odpovědnost za přijetí, tak i odpovědnost za placení směnky (§ 15 odst. 1 ZSŠ).

Nabyvatel směnky na základě indosamentu se nazývá indosatář (také žiratář či někdy rubopisník). Je v dané chvíli jejím posledním majitelem, osobou ze směnky oprávněnou. Může si tak směnku ponechat k výkonu práv, může ji samozřejmě také dále převést, čímž se stane dalším indosantem se všemi s tím spojenými důsledky.

Každá další osoba, na kterou je listina indosována, nabývá práv ze směnky originárně jen sama za sebe. Indosamentem na indosatáře přecházejí pouze práva ze směnky, nikoliv práva mimo směnku či práva indosantova. Směnečný dlužník tak nemůže proti indosatáři (majiteli směnky) uplatňovat ty mimosměnečné námitky, které měl proti jeho indosantovi či

---

¹⁶³ Viz též usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 9 Cmo 418/2002, ObP 4/2003, str. 18.

¹⁶⁴ Výrazy rubopis a indosament odrážejí pravidelnou pozici těchto úkonů na směnce, umísťují se totiž na rub listiny (in dorso = z *it.* na rubu), žiro pochází od toho, že se jím směnka uvádí od oběhu (giro = z *it.* oběh).

¹⁶⁵ Osoby odpovědné za přijetí a placení směnky ZSŠ rozděluje na dlužníky přímé (výstavce vlastní směnky, akceptant směnky cizí a jejich avalisté) a dlužníky nepřímé (vedle indosantů též výstavce směnky cizí a jejich rukojmí). Zatímco přímý (též direktní či hlavní) dlužník je osobou, vůči které lze směnečné právo uplatnit bezprostředně a uplatnění směnečných práv je vůči němu vázáno zásadně jen na řádné předložení směnky, nepřímý dlužník představuje pro věřitele určitou zálohu, vůči které je v zásadě oprávněn nastoupit až v případě, že neuspěje u dlužníka přímého. Práva vůči nepřímým dlužníkům lze vykonat v rámci tzv. směnečného postihu, proto se lze vedle označení dlužník nepřímý setkat také s označením dlužník postihový (příp. regresní). K tomu, aby bylo možno postih uplatňovat, je nutné ve stanovených lhůtách učinit tzv. zachovávací úkony podle § 53 ZSŠ (směnku prezentovat či protestovat).

ostatním právním předchůdcům. Výjimku z této obecné zásady stanoví § 17 ZSŠ pro případ, kdy majitel při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka.¹⁶⁶

6.4.2. *Rektasměnka*

Směnka na jméno, neboli směnka přímá či rektasměnka je směnkou, v níž výstavce vyloučí její indosovatelnost slovy „nikoli na řad“ nebo jinou doložkou stejného významu (§ 11 odst. 2 ZSŠ). Rektadoložka musí být uvedena na směnce, a to výslovně, škrtnutí doložky „na řad“ na směnečném formuláři nebo pouhé označení směnky jako „rektasměnka“ či „směnka na jméno“ by ze směnky rektasměnku nečinilo.¹⁶⁷

Takováto směnka si však i nadále zachovává svůj oběžný charakter, přestože její obchodovatelnost je poněkud snižena.¹⁶⁸ Rektadoložka totiž způsobí, že směnku nemůže remitent ani jeho nástupci převádět indosamentem, ale pouze poněkud komplikovanější občanskoprávní cessí podle § 524 a n. ObčZ, indosament vyznačený na takovéto směnce by neměl žádný účinek.¹⁶⁹ Nabyvatel rektasměnky (postupník) vstupuje do práv převodce (postupitele), směnku nabývá derivativně a obsah jeho práv tak závisí nikoliv na obsahu směnky, ale na právech jeho předchůdce. Za dobytost směnečné pohledávky postupitel odpovídá jen v případě úplatného převodu do výše přijaté úplaty a jen tehdy, jestliže se k tomu písemně zavázal.

Zápověď indosace je výhodná především pro dlužníka. Vůči cessionáři lze totiž uplatňovat všechny námitky, které dlužník měl k dispozici proti cedentovi (§ 529 odst. 1 ObčZ), nabyvatel směnky tedy může být ohledně obsahu nabytých práv nepříjemně překvapen.

Od rektadoložky je třeba odlišovat tzv. rektaindosament (přímý rubopis), který představuje zvláštní druh indosamentu upravený v § 15 odst. 2 ZSŠ. Rektaindosamentem, např. slovy „za mne nikoliv na řad“, může indosant zakázat další indosaci směnky. Tím však směnka na řad nemění svou formu, je stále ordrepapírem a může být dále převáděna pouze

---

¹⁶⁶ Blíže viz kap. 4.1.

¹⁶⁷ Švamberg, G. – Naše jednotné směnečné právo, str. 69.

¹⁶⁸ Viz též usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 9 Cmo 431/98, ObP 3/1999, str. 24.

¹⁶⁹ Naopak směnečný zákon z roku 1928 převod rektasměnky pomocí indosamentu umožňoval, když v § 8 odst. 2 stanovil: „Zapověděl-li však výstavce převod na směnce slovy "nikoli na řad" nebo jiným rčením téhož významu, nemá indosament účinku směnečně-právního.“ Případný indosament na rektasměnce tak na základě tohoto ustanovení konvertoval v postupní smlouvu.

indosamentem. Jedině výstavce určuje, zda směnka bude znít na řad nebo na jméno, indosant nemá právo do tohoto rozhodnutí zasahovat.

Dojde-li však převodu směnky poté, co byla další indosace zakázána, odpovídá rektaindosant pouze svému rektaindosatáři, nikoliv ostatním osobám, na které směnka byla převedena dále.¹⁷⁰

6.4.3. *Blankoidosament – směnka „na doručitele“*

Směnečné právo vystavení směnky na doručitele nepřímou zapovídá. ZSŠ totiž mezi podstatné náležitosti směnky řadí jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno, tedy individuální osoby prvního věřitele.

Existuje tak obecná shoda v tom, že směnka nemůže obsahovat přímou doložku na doručitele. Takováto směnka je neplatná.¹⁷¹ Také ohledně zařazení doložky na majitele do indosamentu není sporu, neboť tuto možnost výslovně připouští § 12 odst. 3 ZSŠ, když stanoví, že takovýto indosament platí za nevyplněný.

Shoda již ovšem není v otázce, zda může být přítomna doložka na doručitele alternativní. Starší teorie a judikatura alternativní doložku na doručitele považovala za platnou.¹⁷² Chalupa, vycházející z těchto starších názorů, také soudí, že přítomnost alternativní doložky na doručitele nelze považovat za překážku platnosti směnky.¹⁷³ To v případě, že je takováto doložka obsažena ve směnce na řad. Slova „zaplaťte panu XY nebo doručiteli“ (případně „nebo majiteli“) totiž pouze vyjadřují, že směnku je možno blankoidosovat. Přítomnost takové doložky na rektasměnce by ovšem neplatnost způsobila, neboť rektasměnku blankoidosovat nelze, takový právní úkon by tedy byl neurčitý.

---

¹⁷⁰ K úplnosti je nutné dodat, že rektadoložka se může objevit také v akceptu. Reaktaakceptant je zavázán podle obsahu svého prohlášení (§ 26 odst. 2 věta druhá ZSŠ). Majitel směnky však takovéto prohlášení může považovat za odmítnutí akceptu a směnku z důvodu nepřijetí protestovat. Viz Švamberg, G. – Naše jednotné směnečné právo, str. 108.

¹⁷¹ Při ženevských jednáních se o připuštění směnky na majitele uvažovalo. Nakonec však rozhodly hlasy cedulových bank, které se obávaly, že by takovéto směnky mohly představovat konkurenci papírovým penězům. Viz Spišiak, J. – Zmenkové právo podľa ženevských konvencí, str. 31.

¹⁷² Viz Švamberg, G. – Naše jednotné směnečné právo, str. 35. Autor však jedním dechem tamtéž dodává, že určení remitenta alternativní doložkou na doručitele vzbuzuje určité pochybnosti a proto jej nedoporučuje.

¹⁷³ Chalupa, R. – Směnka na jméno a směnka na doručitele, str. 446.

Opačný názor však zastává naše současná judikatura, která konstatovala, že „doložka ‚nebo doručiteli‘ uvedená za označením remitenta ve směnce způsobuje absolutní neplatnost směnky pro její neurčitost dle § 37, odst. 1 ObčZ“.¹⁷⁴ Stejně např. Kovařík považuje alternativní doložku „au porteur“ za nepřijatelnou.¹⁷⁵

Zákon však přesto zná instrument, pomocí něhož lze již emitovanou směnku následně přizpůsobit tak, že se chová jako cenný papír na doručitele. Tímto nástrojem je tzv. blankoindosament.

Podle § 13 odst. 2 ZSS není v indosamentu třeba uvádět indosatáře, dokonce jako indosament ob stojí i pouhý podpis indosanta na rubu směnky nebo jejím přívěšku. Tento tzv. nevyplněný indosament (blankoindosament) umožňuje směnku převádět bez toho, aby se na ní jednotliví převodci podepisovali, neboli blankotradovat.

Jestliže některý z majitelů směnky ji převede na jinou osobu bez udání jejího jména, může si tento nabyvatel listinu ponechat a uplatnit práva z ní vyplývající, v souladu s § 13 odst. 2 ZSS je totiž jejím řádným majitelem.

Majitel blankoindosované směnky ovšem také může blankoindosament vyplnit svým nebo cizím jménem (tzv. převodní vyplnění indosamentu), je rovněž oprávněn směnku dále indosovat či blankoindosovat.

Může však též směnku odevzdat třetí osobě, aniž by ji indosoval či na ní cokoli vyplnil, neboli blankotradovat. Tato další osoba může práva ze směnky uplatnit také, blankoindosament směnečnou legitimaci poskytuje i jí, stejně jako každému dalšímu držiteli směnky a dokonce i pouhému detentoru.¹⁷⁶ Nový majitel je samozřejmě též oprávněn listinu předat dále.

Směnka tak může, za předpokladu že předtím byla blankoindosována, prostým předáním z ruky do ruky vystřídat mnoho majitelů a přesto na ní žádný z nich nebude podepsán. Tyto osoby nerozšíří okruh směnečných dlužníků. Blankotradent se tak vyhýbá odpovědnosti za přijetí a placení směnky, aniž by to ohrozilo důvěryhodnost listiny.

Blankoindosovat a následně blankotradovat lze pouze směnku obecně indosovatelnou, proto tyto způsoby převodu nepřicházejí v úvahu u rektasměnek.

---

¹⁷⁴ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 9 Cmo 240/97, PPP 6/1998, str. 20.

¹⁷⁵ Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 82.

¹⁷⁶ V tom lze spatřit určitou nevýhodu blankoindosamentu, jelikož k výkonu práv legitimuje i např. náleze směnky či osobu, která ji získá nepoctivým způsobem.

6.5. Některé další druhy směnek

6.5.1. *Směnka domicilovaná*

O směnce domicilované či umístěné hovoříme tehdy, jestliže je učiněna splatnou u třetí osoby. Tuto možnost připouští § 4 ZSŠ.

Domicilovat lze jak směnku cizí, tak i směnku vlastní (§ 77 odst. 2 ZSŠ). Umístění se zpravidla děje doložkou „splatno u X.Y.“, narozdíl od „splatno v“ znamenající pouze určení platebního místa.¹⁷⁷ Místo pro tento údaj není zákonem předepsáno, zpravidla je však doložka umístována na líci nalevo od středu při dolním okraji směnky.

Osobu, která je na směnce určena k tomu, aby vyplatila směnečnou sumu, nazýváme domiciliátem či umístěncem. Může jím být jakákoliv třetí osoba¹⁷⁸, která je právně způsobilá, nejčastěji jím bývá bankovní ústav, čímž je de facto umožněno bezhotovostní placení směnky.

Domiciliát není osobou směnečně zavázanou, není účastníkem směnečného vztahu. Zpravidla působí jako dlužníkův mandatář, který jménem dlužníka a k jeho tíži směnku proplácí. Domicilovaná směnka se při splatnosti nepředkládá k placení přímému dlužníkovi ani směnečníkovi, ale umístěnci.

Právo umístit směnku má výstavce a dále podle § 27 ZSŠ též směnečník; ten však pouze jestliže směnku přijímá.¹⁷⁹ Směnečník je oprávněn označit třetí osobu v rámci udaného platebního místa, nemůže platební místo změnit a není-li uvedeno, nemůže tuto náležitost nahradit. Jsou-li na směnce údaje o platebním místě i o domicilu, nesmí mezi nimi být rozpor, jinak je směnka neplatná s ohledem na ustanovení § 37 odst. 1 ObčZ.¹⁸⁰

¹⁷⁷ Ne vždy ovšem doložka „splatno u“ musí značit domicil. Tak např. „splatno u sv. Václava v Praze na Václavském náměstí“ je zcela jistě pouhým určením platebního místa.

¹⁷⁸ Osoba odlišná od výstavce vlastní směnky a směnečníka (příjemce), kteří nepřicházejí v úvahu z podstaty věci, jelikož jim by se směnka k placení předkládala nikoliv jako umístěncům, ale jako dlužníkům; naopak výstavce směnky cizí i ostatní nepřímí dlužníci v úvahu přicházejí. Stejně tak se domnívám, že domiciliátem může být i rukojmí za přímého dlužníka (z důvodu uvedeného v pozn. 197), opačně však Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 117.

¹⁷⁹ Formulace § 27 je poněkud matoucí. Oba odstavce totiž vyjadřují tutéž myšlenku, poskytují akceptantovi totéž oprávnění – blíže upřesnit platební místo a označit osobu, která má směnku proplatit. Důvod takovéto úpravy je třeba hledat v ženevských úmluvách, které se tímto snažily vypořádat s problémem rozdílného chápání domicilované směnky v jednotlivých státech. Viz Spišiak, J. – Zmenkové právo podľa ženevských konvencí, str. 93.

¹⁸⁰ O rozpor by se jednalo např. u doložky „splatno v Praze u KB, pobočka Mělník“. Viz též rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 9 Cmo 160/99 ObP 11/1999, str. 31.

6.5.2. Směnka komisionářská

Komisionářskou směnkou je směnka, která byla podle § 3 odst. 3 vystavena na účet třetí osoby. Jedná se zde o případ nepřímého zastoupení při vystavování směnky, kdy výstavce směnku vystavuje sice jménem svým, ale na účet třetí osoby. Dochází tak v podstatě k zastření výstavce – komitenta. Účelem jejího vydání je právě znejasnit hospodářské vztahy mezi osobami na směnce zúčastněnými (zpravidla totiž ve směnečných vztazích platí, že výstavce je dlužníkem remitenta a věřitelem směnečníka), sleduje tedy podobný cíl jako směnky s redukováným počtem účastníků.

V zásadě je však komisionářská směnka běžnou směnkou cizí, skutečnost, že směnka byla vystavena na účet třetí osoby z ní nemusí být vůbec patrná, může vyplývat pouze ze smlouvy mezi výstavcem a komisionářem. Přesto by se poznámka o tom na směnce objevit měla. Totiž například směnečník, který se rozmyšlí, zda směnku akceptovat, nemusí mít ke komisionáři žádný vztah, proto její přijetí odepře. Ovšem kdyby věděl, že ve skutečnosti má směnkou zaplatit dluh za komitenta, který je jeho věřitelem, zachoval by se jinak.

Směnečně je z komisionářské směnky zavázán ten, kdo ji podepsal, tedy komisionář. Pokud tento směnku uhradí, může od komitenta žádat na základě komisionářské smlouvy náhradu za její zaplacení.

Pro směnku vlastní ZSS použití § 3 odst. 3 nepřipouští.

6.5.3. Směnka avalovaná

K zajištění směnečných závazků poskytuje právní řád několik možností. V první řadě lze samozřejmě použít všechny způsoby, které jsou k dispozici podle předpisů práva občanského a obchodního. Z nich se v praxi lze nejčastěji setkat se smluvní pokutou či s běžným ručením.

Vedle těchto mimosměnečných způsobů zajištění směnečných závazků nabízí zákon směnečný a šekový účastníkům směnky k posílení základního směnečného vztahu prostředek ryze směnečněprávní – směnečné rukojemství (aval)¹⁸¹. Můžeme tak v některých případech hovořit o směnce avalované.

¹⁸¹ Původ toho označení není jasný. Bývá nejčastěji odvozován od it. „a valle“ = na okraji, jelikož rukojmí se původně podepisoval na dolním okraji směnky. Odvozuje se však také z fr. „à valoir“ = k zajištění, či z arab. „hawala“ = osobní ručení. Viz Švamberg, G. – Naše jednotné směnečné právo, str. 123.

Osobu, která se zaručila za splnění závazku některým směnečným dlužníkem, nazýváme rukojmím nebo avalistou (případně avalem), dlužníka nazýváme avalátem. Jeden dlužník může mít i více rukojmí.

Avalista je zavázán stejně jako jeho avalát (§ 32 odst. 1 ZSŠ), sdílí jeho pořadí. Zaváže-li se rukojmí za přímého dlužníka (příjemce traty, výstavce směnky vlastní), stane se přímým dlužníkem. Obdobně zaváže-li se za nepřímého dlužníka, stane se dlužníkem nepřímým.

Exkurz ke směnečnému rukojemství

Rukojemství vzniká jednostranným písemným právním úkonem vyjádřeným na směnce doložkou „jako rukojmí“, „per aval“, apod. a podpisem avalisty s uvedením jména osoby, za kterou se zaručuje. Lze jej umístit kdekoliv na směnce nebo na přívěšku. I když zákon o tom výslovně nehovoří, vyplývá ze zásady bezpodmínečnosti směnečných závazků, že vznik rukojemství nelze vázat na splnění podmínky. Neobsahuje-li prohlášení některou z povinných částí (tzv. nevyplněné prohlášení), uplatní se nevyvratitelné právní domněnky uvedené v § 31 odst. 3 a 4 ZSŠ. Podle nich, není-li uvedeno jméno osoby, za kterou je rukojemství přijímáno, platí, že aval je za výstavce. I pouhý podpis na líci směnky platí za aval za výstavce (s výjimkou podpisu směnečníka, který se považuje za přijetí traty a zajisté i podpisu výstavce).¹⁸²

Rukojmí se může zaručit za celý směnečný peníz nebo jen za jeho část (např. doložkou „jako rukojmí za pana XY do výše ... Kč“), nemůže však být směnečně zavázán více, než kolik je zavázán avalát.¹⁸³ Rukojemské prohlášení směřuje vždy k určitému směnečnému dlužníkovi, nelze se proto zaručit za směnečníka, domiciliáta či za intervenienta, jelikož tito nejsou osobami směnečně zavázanými.

Avalistou může být kdokoliv, kdo je způsobilý přijímat směnečné závazky, a to jak osoba třetí, tak i osoba, která je na směnce již podepsána (§ 30 odst. 2 ZSŠ). Může tedy nastat konkurence v postavení jedné a téže osoby v různých směnečných úlohách. Avalistou může

---

¹⁸² Prvorepublikový směnečný zákon č. 1/1928 Sb. z. a n. při řešení problematiky určení avaláta, nebyl-li udán výslovně, rozlišoval směnky přijaté a nepřijaté, když v § 62 odst. 3 stanovil, že: „Nebylo-li poznamenáno výslovně, za koho bylo rukojemství převzato, platí, že se tak stalo za příjemce a, nebyla-li směnka ještě přijata, za výstavce“. Stejně pravidlo na Slovensku platilo již podle Uherského zákona směnečného.

¹⁸³ Proto také za akceptanta, který přijetí směnky omezil jen na část směnečné sumy, může se avalista zaručit pouze nejvýše za tuto část.

být i sám směnečný dlužník, avšak pouze ve vztahu k jiným dlužníkům. Aval sám za sebe není z podstaty věci představitelný.¹⁸⁴

Zaplacením nabývá rukojmí postihová práva vůči avalátovi, jeho předchůdcům a jejich rukojmím a vůči přímým dlužníkům a jejich rukojmím (§ 32 odst. 3 ZSŠ).

Rukojemství představuje zvláštní ručitelský závazek, který je formálnější a přísnější než ručení obecné. Směnečný rukojmí není garantem pouze za určitého jednotlivého dlužníka, aval zakládá odpovědnost za vlastní zaplacení směnky. Uvedení dlužníka, za něž se rukojmí zaručuje, má toliko význam pro určení postavení rukojmího.

V současné době slouží aval směnky (zejména bonitní osobou – nejčastěji peněžním ústavem) především ke zvýšení hodnoty závazku dlužníka, je jistícím instrumentem pro věřitele. Ne vždy ovšem bylo na tento institut takto nahlíženo. Dřívější praxe se k avalování směnky stavěla spíše rezervovaně, potřeba dodatečného zajištění totiž vzbuzovala u potencionálních kupců směnky nedůvěru¹⁸⁵ a tak bylo raději rukojemství raději skrýváno pod některým jiným směnečným prohlášením (tzv. zastřené směnečné rukojemství).¹⁸⁶ Podobného výsledku, který sleduje směnečné rukojemství, tj. rozšíření počtu účastníků směnky o další osobu, lze totiž dosáhnout i jinými způsoby, kupříkladu podpisem toho, kdo má ručit za příjemce směnky, jako spoluakceptanta nebo přímo jako výstavce, zajišťovací účinek má pravidelně také podpis indosanta.

Předpisy českého práva dnes používají termín rukojemství pouze v souvislosti se směnkami. Avšak ještě v době první republiky byly jako rukojemství označovány vztahy, který dnes známe pod pojmem ručení, nositel závazku z takového vztahu pak nikoliv ručitelem, ale rukojmím. Předválečné předpisy, literatura i judikatura tak pro ručení v dnešním smyslu bezvýhradně užívala termín rukojemství.¹⁸⁷

---

¹⁸⁴ Kovařík, Z. – Zákon směnečný a šekový, komentář, str. 104.

¹⁸⁵ Skřivan o tomto poznamenává: V kupeckých směnkách není rukojemství v obvyčejí, poněvadž by si kupec velice škodil na úvěru, kdyby potřeboval za svým podpisem rukojmí; šla by o něm pověst, že se mu již úvěru nedostává, že musí hledati za svůj podpis rukojmí“. Viz Skřivan, S. – Směnkařství ze stanoviska praktického, str. 125.

¹⁸⁶ I dnes se praxe některých zemí směnečnému rukojemství spíše vyhýbá. Zřídka se používá například v Německu, v anglosaském právu se směnečné rukojemství neobjevuje vůbec. Viz Kotásek, J. – Směnečné rukojemství, str. 139.

¹⁸⁷ Proto např. Švamberg hovoří o směnečném, občanskoprávním i obchodněprávním rukojemství – viz Švamberg, G. – Naše jednotné směnečné právo, str. 121.

Naopak ručení bylo dříve institutem, který byl úzce spojen s osobou hlavního dlužníka, označovalo zabezpečení splnění dluhu vlastní osobou dlužníka nebo jměním či věcí dlužníka náležející¹⁸⁸ čili vztahy, které dnes nazýváme odpovědností.¹⁸⁹

Až do roku 1928 nebylo směnečné rukojemství ve směnečných předpisech platných v českých zemích zevrubně upraveno. Směnečný řád č. 51/1850 obsahoval o rukojmím pouze jedinou zmínku v článku 81, který řešil postavení směnečných dlužníků. Rukojemství se jinak řídilo obecnými předpisy, tedy ustanovením § 1346 Obecného zákoníku občanského. V této době nebylo pojmového rozdílu mezi obecným rukojmím (dnešním ručitelem) a avalistou na směnce. Komplexní úprava směnečného rukojemství se objevila až ve směnečném zákoně 1/1928 Sb. z. a n., konkrétně v §§ 62 – 65.¹⁹⁰

Lze tak říci, že dnes v české úpravě používaný termín směnečné rukojemství je reziduem staršího pojmosloví a není nezajímavé, že ve slovenské verzi zákona směnečného a šekového se pojem rukojemství nepoužívá, ale hovoří se v souvislosti s avalem o ručení a ručiteli.¹⁹¹

Zatímco obecné prostředky zajištění mají pouze relativní povahu a se změnou majitele směnky indosamentem nepřecházejí práva z takového zajištění na majitele nového, u směnečného rukojemství je tato vlastnost potlačena.

Směnečný rukojmí zajišťuje nikoliv pouze povinnosti určitého směnečného dlužníka, nýbrž, což lze vyčíst z § 30 ZSS, zaplacení směnky jako takové. Také z této skutečnosti pramení, že směnečné rukojemství nemá klasický akcesorický ani subsidiární charakter.¹⁹²

Akcesorita směnečného rukojemství je pouze částečná. Výše bylo zmíněno, že postavení avala je odvozeno od postavení avaláta (§ 32 odst. 1 ZSS). Je tedy předpokladem vzniku rukojemského závazku závazek avaláta. Avšak druhý odstavec citovaného ustanovení

---

¹⁸⁸ Pelikánová, I. – Ručení, str. 401.

¹⁸⁹ I dnes se však v hovorovém jazyce lze setkat s pojmem ručení ve smyslu odpovědnosti, např. s upozorněními typu „za odložené věci se neručí“.

¹⁹⁰ Uherský zákon směnečný z r. 1876, který do přijetí zákona č. 1/1928 Sb. z. a n. platil na Slovensku, však směnečné rukojemství podrobněji upravoval.

¹⁹¹ Viz § 30 a n. zákona zmenkového a šekového, v platném znění. Text dostupný např. na internetové adrese http://www.uft.sk/zakony/sk/191_190_zmenkovy.php; staženo dne 15. 2. 2006.

¹⁹² Kovařík o akcesoritě a subsidiaritě směnečného rukojemství hovoří, avšak z jiného pohledu. Závazek avalisty je podle něj akcesorický ve vztahu rukojmího ke směnce jako listině, nemůže tedy existovat bez směnky. Subsidiarita je pak dána tím, že uspokojení na rukojmím lze žádat (s výjimkou § 43 odst. 2 ZSS) pouze tehdy, nebyla-li směnka při splatnosti zaplacená. Viz Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 163 a n.

stanoví, že platnosti rukojemského závazku není na závalu neplatnost závazku, za který se rukojmí zaručil, nejde-li o neplatnost formy. Závazek avalisty je platný vždy za předpokladu, že je zde formálně platný podpis avaláta, rukojmího tak jeho závazku nezbavuje pouhá skutečnost, že závazek, za který se zaručil, je neplatný např. proto, že avalát se vůbec zavazovat nemohl nebo je osobou smyšlenou, či je jeho podpis na směnce falešný, zcela postačí, že po formální stránce se podpis avaláta podpisem jeví. Je-li splněna tato podmínka, je nadále závazek rukojmího na závazku avaláta nezávislý (§ 7 ZSŠ).

Závazku avala také není na újmu fakt, že osoba, za níž se zaručil, se námitkami povinnosti platit směnku ubrání.¹⁹³

Subsidiaritu ve vztahu avalisty a avaláta nenalezneme. Převezme-li totiž avalista rukojemství, není zavázán až sekundárně za osobu, za kterou se zaručil, ale stojí vedle ní (§ 32 ZSŠ). Avalista i avalát jsou ze směnky zavázáni rukou společnou a nerozdílnou, jak lze vyčíst z ustanovení § 47 odst. 1 a 2 ZSŠ. Není tedy avalista pouhým náhradníkem avaláta, oprávněná osoba může plnění požadovat přímo po rukojmím bez předchozí výzvy dlužníku, za kterého se avalista zaručil, a to i tehdy, jestliže není dána insolvence dlužníka.¹⁹⁴ To ovšem také znamená, že rukojmí může proti majiteli směnky uplatnit pouze námitky, které má vůči němu on sám, ne však námitky, které by proti majiteli mohl použít dlužník, za nějž se rukojmí zaručil.¹⁹⁵

Směnečné rukojemství je však institutem zajišťovacím. Z povahy věci tak vyplývá, že závazek avalisty se uplatní pouze za předpokladu, že směnka nebude zaplacená, povinnost avala vždy následuje až za tím, kdo je k zaplacení směnky povolán na prvním místě.¹⁹⁶ Proto je také třeba směnku při splatnosti předložit vždy směnečníkovi nebo výstavci směnky vlastní, nikoliv jejich avalům. V tomto smyslu lze o subsidiaritě rukojemství hovořit.

Ovšem jestliže nastoupit proti avalistovi je možné až v okamžiku, kdy směnka není při splatnosti honorována, je výkon práv z rukojemství vyplývajících vždy nejdříve součástí

---

¹⁹³ Kovařík, Z. – Směnka a šek v České republice, str. 166.

¹⁹⁴ Kovařík, Z. – Zákon směnečný a šekový, komentář, str. 107, shodně Kotásek, J. – Směnečné rukojemství, str. 142, opačně však Svobodová, V. – Směnka: průvodce po slastech a strastech uživatele směnky, str. 63 a n.

¹⁹⁵ Viz též rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 9 Cmo 3/98, ObP 7/1999, str. 28.

¹⁹⁶ Kovařík, Z. – Úskalí směnečného rukojemství (1. část), str. 60.

směnečného postihu.¹⁹⁷ Rukojmí má tudíž povinnost poskytnout oprávněnému nejen směnečný peníz, ale též vše ostatní, co stanoví § 48 odst. 1 ZSŠ.¹⁹⁸

6.5.4. *Směnka řádná a mimořádná*

S dělením směnek na řádné a mimořádné se lze setkat zejména ve starší literatuře.¹⁹⁹ Kritériem je zde vztah platebního místa k místu vystavení. Řádnou nebo též přespolní směnkou je směnka, která je splatná v jiném místě než v místě vydání, a mimořádnou neboli místní je směnka splatná v místě vystavení.

Toto rozdělení mělo i praktický význam a oporu v zákoně, a to až do přijetí Jednotného směnečného řádu. Předtím se totiž tzv. distantia loci neboli rozdílnost místa vystavení a místa platebního vyžadovala u směnek zastřených vlastních (§ 5 odst. 2 zákona č. 1/1928 Sb. z. a n.).

6.5.5. *Směnka sklepní*

Podmínkou platnosti (a účinnosti) zápisů na směnce není jejich pravdivost. To vyplývá z charakteru směnky jako přísně formální listiny.

Jako směnky sklepní, též fiktivní či finanční, jsou označovány listiny, na kterých jako účastníci směnečných vztahů vystupují osoby smyšlené, nebo osoby zcela insolventní. Obecně totiž platí, že směnka je tím věrohodnější, čím více podpisů se na ní vyskytuje. Každá podepsaná osoba představuje potenciálního dlužníka a lze se na ni tedy případně obrátit s požadavkem na zaplacení směnky. Avšak k tomu, aby se dlužníkem skutečně stala, musí být její podpis platný jak po stránce formální, tak po stránce materiální. Materiální platnost podpisu však ze směnky samotné zjistit nelze (blíže bylo o tomto problému pojednáno v kapitole 5.1.3).

Může se tak stát, že na směnku jsou připojována jména neexistujících nebo nastrčených osob s cílem zvýšit v očích potenciálních kupců její bezpečnost. Splní-li taková směnka náležitosti stanovené ZSŠ, půjde z hlediska směnečného práva o směnku platnou,

---

¹⁹⁷ I proti rukojmím, kteří jsou v postavení přímých dlužníků, lze z povahy věci nastoupit až poté, co směnka nebyla zaplacena osobou k tomu původně povolnou. Narozdíl od rukojmí v postavení dlužníků nepřímých však není pro zachování práv vůči nim potřeba učinit protest.

¹⁹⁸ Kovařík, Z. – Úskalí směnečného rukojemství (dokončení), str. 61.

¹⁹⁹ Viz např. Skřivan, S. – Směnkářství ze stanoviska praktického, str. 8, Švamberg, G. – Naše jednotné právo směnečné, str. 25.

případná občansko- či obchodněprávní nebo dokonce trestněprávní odpovědnost za takové jednání platnost sklepní směnky neovlivní.

Směnky sklepní je třeba odlišit od směnek falešných obsahujících podpisy, které nejsou podpisy osob v listině označených, a směnek falšovaných, padělaných, na nichž jsou původní zápisy neoprávněně měněny.

proč byly delimitovány k náležitosti
když: jeden některé vynechal

Závěr

Problematika druhů směnek, jejich náležitostí a vlastního pojmu směnky je jen jednou ze součástí obecné části směnečného práva. Stejně jako ostatní právní odvětví i směnečné právo zahrnuje mnoho dalších okruhů otázek, od základních problémů týkajících se například způsobilosti směnečných subjektů, přes otázky převodů směnek, které byly částečně nastíněny v rámci pojednání o dělení směnek podle převodu, problémy realizace práv ze směnky, směnečného postihu či promlčení. Nebylo cílem práce se všemi těmito otázkami zabývat, přesto jsem v některých případech mírně překročil zadání a například problému směnečného rukojemství se věnoval poněkud zevrubněji.

V práci lze najít řadu přívlastků, které jsou nebo v minulosti byly směnkám přiřazovány, zdaleka však tento výčet není vyčerpávající, jelikož směnečná praxe je velice různorodá. Nebyla tak například zmíněna směnka návratní (ritrata), která je dokonce přímo zmiňována v samotném zákoně směnečném a šekovém a je tedy jednou z druhů směnek, jehož pojmenování nevychází pouze z praxe, ale má také zákonnou oporu.

Tak jako některá označení směnek v minulosti běžně používaná postupně vymizela a jiná naopak vznikala, lze předpokládat, že s dalším rozvojem využití směnek se objeví některá označení nová, stejně jako jiná upadnou v zapomnění. I proto nelze tuto diplomovou práci považovat za kompletní a vyčerpávající přehled v praxi se eventuálně objevivších specifických označení směnek.

Směnka je velmi specifickým institutem. Především abstraktnost a nespornost směnečných závazků vyvolává do jisté míry oprávněný strach z jejího používání, obavy však pramení především z neznalosti směnečného práva a všech možností, které směnka jako cenný papír nabízí.

Nedostatek důvěry ke směnkám pravděpodobně částečně pramení i z poněkud nezvyklého rázu normy, která tento institut upravuje. Je však třeba říci, že stručnost a zdánlivá na první pohled nesrozumitelnost zákona směnečného a šekového oproti jiným předpisům je nahrazena jeho mnohonásobně vyšší kvalitou, doloženou mimo jiné stabilitou právní úpravy v čase. Při práci jsem se jen utvrdil v tom, že zákon směnečný a šekový je normou velmi komplikovanou a pouhé čtení jeho textu nepřinese žádný pozitivní výsledek ale spíše rozčarování. Je tomu tak také proto, že v době, kdy byl připravován Jednotný zákon směnečný, předloha našeho směnečného zákona, se předpokládala určitá obecná znalost

Zároveň práce o praktické využitelnosti
než dojde k změně

směnečné problematiky u osob, které s ní přicházely do styku a norma tak řadu otázek jakoby opomíjí.

Bude zajímavé sledovat další vývoj směnečných instrumentů nejen u nás, ale i v zahraničí, a zejména také osud současné právní úpravy, zda bude fungovat i nadále, či zda se v budoucnosti, zejména v souvislosti s probíhající rekodifikací našeho soukromého práva, dočká změny, o které se v odborných kruzích čas od času mluví.²⁰⁰

Hovoří se též o možnosti rozdělení úpravy směnky a šeku do dvou samostatných předpisů, což by jistě ničemu neuškodilo. Domnívám se však, že zásahy do vlastního textu zákona, který je výsledkem dlouholetého vývoje, by však, také s ohledem na to, že jakákoliv změna by musela projít celým legislativním procesem a tedy i schvalovací procedurou v Parlamentu, nemusely dopadnout zcela podle představ zastánců změny.

Za dobu své existence si směnka vytvořila pevnou pozici ve většině právních řádů světa. Ani u nás tomu nebylo jinak. Čtyřicetileté násilné přerušení vývoje však pro ni znamenalo ztrátu, která doposud přetrvává. I když zajišťovací směnky jsou dnes již běžně využívány, nad směnkami platebními v podnikové praxi stále převládají faktury a dodací listy. A přestože směnku v minulosti hojně využívali nejen obchodníci, je dnes spojována spíše s bohatými podnikateli a nevzbuzuje u „obyčejných“ lidí příliš důvěry. Navíc byla v poslední době opět mírně zdiskreditována, když jako hlavní aktér „zářila“ v politických kauzách v Čechách a na Slovensku.

Bude trvat mnoho let, než se směnka vrátí na pozici, kterou po druhé světové válce opustila. Patrně nikdy už však nenastane situace, kdy by směnečné formuláře byly k dostání téměř v každé trafice. V době platebních karet, internetového a telefonního bankovníctví a dalších instrumentů působí totiž svým způsobem archaicky a běžný člověk nevidí důvod, proč se s ní blíže seznamovat a používat ji, nijak mu totiž nechybí.

Směnka však stále nabízí řadu možností využití například v oblasti finančního řízení podniků či jako alternativa krátkodobých dluhopisů²⁰¹ a lze očekávat, že z hospodářského styku v dohledné době nezmizí, ale naopak se její využívání ještě rozšíří.

---

²⁰⁰ Viz např. článek Z. Kovaříka O možných změnách ve směnečném právu.

²⁰¹ Využití směnky těmito způsoby se nemusí omezovat pouze na podnikatelskou sféru. Důkazem budiž například program města Brna, které směnky využívá jako levnější a flexibilnější alternativu k bankovním úvěrům pro krátkodobé financování některých aktivit. Blíže viz zpráva uveřejněná v časopise Moderní obec, březen 2005, str. VI.

Použitá literatura

Monografie:

- DĚDIČ, Jan; PAULY, Jan. *Cenné papíry*. Praha: Prospektrum, 1994. 218 s. ISBN 80 85431-98-X.
- DĚDIČ, Jan et al. *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. Praha: Prospektrum, 2000. 546 s. ISBN 80-7175-084-0.
- CHALUPA, Radim. *Základy směnečného práva*. Praha: Linde, 2003. 227 s. ISBN 80-7201-382-3.
- KNAPP, Viktor et al. *Občanské právo hmotné. Svazek I*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2002. 471 s. ISBN 80-86395-36-6.
- KNAPP, Viktor et al. *Občanské právo hmotné. Svazek II*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2002. 631 s. ISBN 80-86395-36-7.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. *Přehled směnečné judikatury*. aktualiz. a rozšíř. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2001. 93 s. ISBN 80-86395-16-2.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 4. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001. xviii, 611 s. ISBN 80-7179-588-7.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. Praha: C. H. Beck, 2002. x, 98 s. ISBN 80-7179-785-5.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. *Zákon směnečný a šekový: komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002. 408 s. ISBN 80-7179-220-9.
- MALÝ, Karel et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha: Linde, 1997. 572 s. ISBN 80-7201-045-X.
- NEJEPÍNSKÝ, Karel. *Směnka v obchodě a podnikání*. Praha: PROFESS, 1992. 78 s. ISBN 80-85235-10-2.
- PELIKÁNOVÁ, Irena et al. *Obchodní právo, II. díl*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2001. 436 s. ISBN 80-85963-59-0.

- SKŘIVAN, Antonín. *Směnkařství ze stanoviska praktického, mimo výklad rak. směn. řádu z r. 1850 a uherského zákona směnečného z r. 1876 s kritickými poznámkami*. Praha: Šimáček, 1897. 320 s.
- SPIŠIAK, Ján. *Zmenkové právo podľa ženevských konvencií*. Bratislava: Právnická jednota na Slovensku, 1940. 258 s.
- SVOBODOVÁ, Věra. *Směnka: průvodce po slastech a strastech uživatele směnky*, Brno: ECON, 1994, 293 s. ISBN 80-901627-1-1.
- ŠTENGLOVÁ, Ivana et al. *Obchodní zákoník: komentář*. 9. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. XVI, 1439 s. ISBN 80-7179-863-0.
- ŠVAMBERG, Gustav. *Naše jednotné směnečné právo*. Praha: V. Palásek a Frant. Kraus, 1941. 294 s.
- WENIG-MALOVSKÝ, Arnošt. *Směnečně právní záměna v osobě věřitele a směnečné námitky*. Praha: Československá obchodní komora, 1965. 55 s.

Články:

- CHALUPA, Radim. Směnka na jméno a směnka na doručitele. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*, 1996, roč. 4, č. 10, s. 442-447. ISSN 1210-6410.
- CHALUPA, Radim. Snížení počtu účastníků základního směnečného vztahu. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*, 1997, roč. 5, č. 1, s. 3 – 7. ISSN 1210-6410.
- KOTÁSEK, Josef. K některým praktickým aspektům blankosměnky. *Bulletin advokacie*, 1998, roč. 7, č. 9, s. 34-40. ISSN 1210-6348.
- KOTÁSEK, Josef. Nad směnečným právem: Funkce směnky a její použití u spotřebitelských úvěrů. *Obchodní právo: časopis pro obchodněprávní praxi*, 2002, roč. 11, č. 2, s. 20-27. ISSN 1210-8278.
- KOTÁSEK, Josef. Nad směnečným právem: Komentář k čl. I zákona směnečného a šekového - § 30 až § 32. *Obchodní právo: časopis pro obchodněprávní praxi*, 2003, roč. 12, č. 1, s. 15-20. ISSN 1210-8278.
- KOTÁSEK, Josef. Nad směnečným právem: Účastníci směnečných vztahů. *Obchodní právo: časopis pro obchodněprávní praxi*, 2002, roč. 11, č. 3, s. 28-33. ISSN 1210-8278.

- KOTÁSEK, Josef. Nad směnečným právem: Vývoj směnek a pramenů směnečného práva. *Obchodní právo: časopis pro obchodněprávní praxi*, 2002, roč. 11, č. 1, s. 17-25. ISSN 1210-8278.
- KOTÁSEK, Josef. Směnečné rukojemství. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*, 2000, roč. 8, č. 4, s. 138-143. ISSN 1210-6410.
- KOTÁSEK, Josef. Směnka a její kauza. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*, 1997, roč. 5, č. 12, s. 615-620. ISSN 1210-6410.
- KOTÁSEK, Josef. Směnka cizí a její obsahové náležitosti. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2001, roč. 9, č. III, s. 267-275. ISSN 1210-9126.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. Ke vztahu závazků směnečných a smluvních. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*, 1994, roč. 2, č. 1, s. 1-8. ISSN 1210-6410.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. Některé problémy směnečných podpisů. *Obchodní právo: časopis pro obchodněprávní praxi*, 2003, roč. 12, č. 5, s. 6-18. ISSN 1210-8278.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. O možných změnách ve směnečném a šekovém právu. *Právní rádce: měsíčník Hospodářských novin*, 2003, roč. 8, č. 2, s. 75-81. ISSN 1210-4817.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství (1.část). *Bulletin advokacie*, 2002, roč. 11, č. 11-12, s. 55-63. ISSN 1210-6348.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. Úskalí směnečného rukojemství (dokončení). *Bulletin advokacie*, 2003, roč. 12, č. 1, s. 56-67. ISSN 1210-6348.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. Vybrané problémy judikatury ve věcech směnečných. *Soudní rozhledy: měsíčník české, zahraniční a evropské judikatury*, 1998, roč. 3, č. 6, s. 137-144. ISSN 1211-4405.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. Zajišťovací směnka a některé další otázky směnek ve světle soudních rozhodnutí. *Soudní rozhledy: měsíčník české, zahraniční a evropské judikatury*, 2004, roč. 9, č. 8, s. 281-288. ISSN 1211-4405.
- KRÁLÍKOVÁ, Olga. Formální náležitosti směnky a směnečných prohlášení v aktuální směnečné judikatuře. *Obchodní právo: časopis pro obchodněprávní praxi*, 2001, roč. 10, č. 12, s. 8-17. ISSN 1210-8278.

- MATĚJKA, David. Srovnání rubopisu s postoupením pohledávky. *Právo a podnikání: odborný časopis pro obchodní, finanční a pracovní právo*, 2003, roč. 12, č. 7-8, s. 35-36. ISSN 1211-1120.
- PELIKÁNOVÁ, Irena. Ručení. *Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva*, 1996, roč. CXXXV, č. 5, s. 401-414. ISSN 0324-7007.
- ŠNYRCH, Roman. Teoretické aspekty blankosměnky. *Bulletin advokacie*, 1997, roč. 6, č. 1, s. 24-30. ISSN 1210-6348.
- VÁCHA, Přemysl. Některé obecné otázky čs. směnečného práva. *Bulletin advokacie*, 1993, roč. 2, č. 4, s. 5-11. ISSN 1210-6348.
- ZAHRADNÍČKOVÁ, Marie. Sedmdesát let od Ženevských dohod o směnečném a šekovém právu. *Obchodní právo: časopis pro obchodněprávní praxi*, 2001, roč. 10, č. 6, s. 38-40. ISSN 1210-8278.
- ZAPLETAL, Pavel. Srovnání právní úpravy směnek v ženevském a anglosaském právu. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*, 1999, roč. 7, č. 11, s. 610-616. ISSN 1210-6410.